

keramiske noter 52/2020

26. årgang

Keramikkens Venner

Sten Lykke Madsen

*1937 † 2020

Keramiker Sten Lykke Madsen døde mandag den 3. august 2020 og efterlader sig hustruen Lydia og datteren Johanne.

8 måneder om året tilbragte Sten Lykke Madsen på Guldagergaard, og det gjorde ham til en særlig huskunstner på stedet, som året rundt byder velkommen til artist-in-residence for danske og internationale keramikere. For nogle år siden fik jeg den ære at skrive om Stens ophold på Guldagergaard til bogen om ham i forbindelse med hans udstilling på CLAY, og dette lille skriv beskriver så fint, hvordan det var at have Sten på Guldagergaard.

Sten bragte mig hver morgen dagens avis. Vi havde nemlig den aftale, at han læste den først - og når han overrakte mig avisen, var det altid med hans eget besyv på verdenssituationen. Dette lille morgenritual havde vi igennem de 15 år, vi begge har haft vores gang på Guldagergaard, og fra mit vindue på kontoret kunne jeg følge hans gang over gårdspladsen til værkstedet, hvor han med sine egne ord skulle lave ”krims krams”.

For de internationale kunstnere på Guldagergaard har det været ganske enestående at have en dansk keramik af Stens kaliber størstedelen af året. Sten kunne om nogen dansk keramik historie, og han hentede gerne bøger og tidsskrifter fra Guldagergaards bibliotek for at uddybe pointer, eller hvis han syntes en international kollega burde kende den og den. Sprogbarriere var der ingen af. Sten er vant til at tale med hænder og fagter, og måske stikord på papir. Faktisk opdagede mine egne drenge aldrig, at Sten var født døv, fordi de kunne kommunikere med ham på alle måder.

Sten var noget af det mest dedikerede og passionerede i sit arbejde; en arbejdsbi uden lige, og når han var på Guldagergaard producerede han keramik i mængder, som bestemt ikke afspejlede hans alder. Hver dag startede han sin værkstedsdag med at tegne en tegning på gråt papir med tusch inden sit arbejde med keramikken, og disse tegninger var fyldt med fabeldyr og fortællinger, og en slags dagbog for Sten - og også os andre.

Hans fantastiske keramiske fabeldyr havde ofte referencer til de nære ting, som påvirkede ham eller de personer han mødte. Men afspejlede ligeledes underfundige, humoristiske refleksioner på vores samtid - læst i morgens avis. Dagen på Guldagergaard havde for Sten sine helt klare rutiner og vaner, som der bestemt ikke måtte ændres på. Og skulle det ske, at der blev byttet rundt på noget, så fik man det prompte at vide. Sten havde altid samme plads i værkstedet, og det samme værelse i hovedbygningen. Samme arbejdsbord og stol hvert år.

Sten arbejdede koncentreret på værkstedet fra tidlig morgen til sen eftermiddag - og gerne med høretelefoner på discman'en, som afspillede høj jazz, hvor Sten mærkede bassens vibrationer. Dagens eneste afbrydelse var frokostpausen, som Sten yndede at nyde i hovedbygningen, og gerne i selskab med andre, for Sten elskede selskab og dialog omkring keramik.

På Guldagergaard fik Sten et nært kendskab til de brændefyrede ovne, hvor han tidligere brugte el- og gasovne, og det var særligt bourry box-ovnen og sodaovnen, som stod hans hjerte nær, fordi han var vild med det liv, som ilden gav keramikken. Brændefyring er en anstrengende proces, som kan tage op til et døgn - og det er hårdt fysisk arbejde. Brænde, der skal flækkes og kløves, og man er fysisk til stede og fyrer ovnen det døgn, det varer. Vores teknikere hjalp Sten med disse brændinger, men Sten var selv meget aktiv, og det var ham, der bestemte tempoet under brændingerne.

Sten var også en livsnyder med glimt i øjet, og når det var hans tur til at lave aftenmåltidet på Guldagergaard - ofte til 12-14 personer, planlagde han middagen nøje i god tid og særligt afstemt med sæsonens råvarer. Og derved påtog Sten sig ligeledes at være den blandt de residerende kunstnere på Guldagergaard, som lærte de internationale kunstnere om danske skikke, traditioner og særlige retter.

Stens mange ophold på Guldagergaard sikrede ham venner verden over, ligesom han selv udstillede flere steder i verden. Ret ofte har jeg fundet breve og hilsner

til Sten i Guldagergaards postkasse - og på den måde levede venskab efter ophold på Guldagergaard.

For Guldagergaard vil Stens død efterlade et stort tomrum, og vi vil hver dag sende ham en tanke, når vi passerer hans store skulptur i haven.

Æret være Stens minde.

Mette Blum Marcher
Direktør Guldagergaard

---

*Axel Salto og Den kgl. Porcelainsfabrik
Mellem kunst og masseproduktion
et ph.d.-projekt*

Mit ph.d.-projekt *Axel Salto og Den kgl. Porcelainsfabrik - Mellem kunst og masseproduktion* undersøger kunstnerens rolle og betydningen af samarbejdet med fabrikken i perioden efter anden verdenskrig. Axel Salto (1889-1961) regnes blandt det 20. århundredes betydeligste kunstnerkeramikere, og i en menneskealder arbejdede han med formgivning og produktion af stentøj på Den kongelige Porcelainsfabrik. Han fremhævede ofte samarbejdet med fabrikken og omtalte processen i stentøjskælderens som 'Ensemblekunst', men i projektet undersøger jeg, hvordan forholdet mellem den kreative, 'frie' kunstner og den kommercielle produktionsvirksomhed fungerede, og hvordan det kom til udtryk i mediernes. Var samarbejdet så ukompliceret, som Axel Salto ofte gav udtryk for? Og hvilken betydning havde det, at både fabrikken og udstillingerne i stor stil spillede på hans 'kunstner-touch', selv om stentøjet primært var serie- og masseproduceret? Således kunne produktionen gennemføres helt uden kunstnerens medvirken. I 1950'ernes populære museumsudstillinger og internationale salg fremstød i Europa og USA blev samarbejdet med Den kongelige Porcelainsfabrik heller ikke ned-

tonet. Fabrikken fremstod i udstillingskataloger og reklamer både som garant for stentøjets kvalitet og som Axel Saltos mæcen. Jeg udforsker hovedsageligt mediediskursen og de visuelle formidlinger af dette partnerskab i forbindelse med internationale udstillinger som Triennale di Milano, Design in Scandinavia, 1954-57 og The Arts of Denmark, 1960-61. Teoretisk og metodisk indlejres projektet i en designkulturel kontekst.

Ph.d.-projektet er finansieret af Ny Carlsbergfondet og CLAY Keramikmuseum og udføres i samarbejde med SDU - Syddansk Universitet. Institut for Design og Kommunikation. Projektet forventes afsluttet 1. september 2022.

Susanne Bruhn

**Kataloget *Clay Today*
Udvalgt blandt "årets bedste bogarbejde"**

Komiteén for Årets Bedste Bogarbejde under Forening For Boghaandværk har blandt de i 2019 i Danmark udkomne bøger udvalgt Clay Keramikmuseum Danmarks katalog *Clay Today*, der er redigeret af Christina Rauh Oxbøll og Pia Wirnfeldt, mens Studio Claus Due har forestået den grafiske tilrettelæggelse og Narayana Press på bedste vis trykningen.

Det er jo dejligt at se, at Clay Keramikmuseum Danmark både kan vise noget af den bedste keramik og samtidigt præsentere den på bedste vis. Det er jo altid dejligt at få et stykke godt boghåndværk i hænderne.

Præsentationen af årets udvalgte bøger finder sted på Det kongelige Bibliotek i København torsdag den 8. oktober 2020.

Udstillinger hvor og hvornår – Danmark

ved Gunnar Jakobsen

Udstillingsoversigten er udarbejdet på grundlag af afsøgninger på Internettet. Udstillingsoversigten indeholder et udvalg af udstillinger med keramik, herudover gruppeudstillinger, hvor keramik indgår, og enkelte udstillinger af andre former for kunsthåndværk. Oversigten publiceres med forbehold for eventuelle aflysninger/ændringer.

Her under Corona-smittekrisen kan der være udstillinger, der er lukkede, aflysninger- eller udskydelse af udstillinger, som ikke er kommet med i denne udgave af keramiske noter, så tjek derfor for en sikkerheds skyld museets eller udstillingstedets website, forinden du drager afsted.

København

Designmuseum Danmark, Bredgade 68, 1260

København K. Website: <https://designmuseum.dk>.

På grund af covid-19 har Designmuseum Danmark måtte fremskynde en stor gennemgribende renovering. Derfor er museet lukket for publikum frem til udgangen af 2021.

Ny Carlsberg Glyptotek, Dantes Plads 7, 1556 København V. Website: www.glyptoteket.dk.

Davids Samling, Kronprinsessegade 30, 1306 København K. Website: <https://www.davidmus.dk>.

Kastrupgårdsamlingen, Kastrupvej 399, 2770 Kastrup. Website: www.kastrupgaardsamlingen.dk.

Officinet, Bredgade 66, 1260 København K. Website: www.danskekunsthandaandvaerkere.dk.

Ann Linnemann Studie Galleri, Kronprinsessegade 51, 1306 København K. Tlf 33 93 35 03. Website: <http://annlinnemann.blogspot.com>. Se website for udstillinger.

A. Petersen - Collection & Craft, Kløvermarksvej 70, 2300 København S. Website: <http://apetersen.dk>.

13.08.20-15.08.20 *Frue Plads Marked 2020*. Website: <https://dkod.dk/fruepladsmarked>. *Aflyst på grund af af covid-19.*

→15.08.20 *Biotop - Bente Skjøttgaard*. Ingen kender dagen før solen går ned... på dybt vand. Ann Linnemann Studie Galleri.

Vi følger gerne Bente Skjøttgaard på hendes forunderlige rejse. Under jorden, over jorden på skyer af alle slags, eller ud på det dybe vand, hvor det bliver svært. Hun synes altid at kunne bunde uanset rejsens fascinerende farlighed i vilde farver og former, foruroligende stofligheder og dryppende glasurlag.

→20.09.20 *Keramiker Gurli Elbækgaard og fotograf Søren Rønholt*. Officinet.

→03.10.20 *Lunar Concrete*. Karen Harsbo og Rikke Luther. Ann Linnemann Studie Galleri. *Researchprojekt om rummet og 3D-keramisk print v. Karen Harsbo (Ceramic Lab) og Rikke Luther (billedkunstner/ Phd-projekt), Det Kongelige Danske Kunstakademi, Billedkunstskolerne, København.*

Det er tværfaglig kunstnerisk forskning, knyttet til Si-Fi, militær, politisk, teknologisk udvikling, rumfartsindustri. En praktisk research af forestillingen om materialet måne-regolit gennem 3D-print og jordminerale.

Karen Harsbo og Rikke Luthers projekt undersøger Lunar Regolith, både som materiale og indgang til at se på de kræfter, der interesserer sig for rumekspansion, videnskab, ressource-udvinding og kapløb om nye territorier.

Øvrige Danmark

Birkerød

→13.09.20 *Transatlantisk keramik*. Guðrið Poulsen og Buller Hermansen. Birkerød Kunstforening, Birkerød Gl. Præstegård, Stationsvej 32, 3460 Birkerød. Website: www.birkerod-kunstforening.dk.

Bogense

→20.09.20 *Helle Fabricius*. Keramik. Galleri 55, Adelgade 55, 5400 Bogense. Tlf 64 81 33 55.

Frederikssund

J.F. Willumsens Museum, Jenriksvej 4, 3600 Frederikssund. Website: www.jfwillumsensmuseum.dk.

Haderslev

Ehlers Samlingen, Slotsgade 20, 6100 Haderslev. Website: <https://historiehaderslev.dk/ehlers-samlingen>. *Ehlers Samlingen er opkaldt efter Louis Ehlers, der blev født i København i 1916. Louis Ehlers, som var udlært håndværksmaler og havde gået på Kunstakademiet, udviklede hurtigt en altopslugende interesse for lertøj. Denne interesse delte han med sin hustru, Margrete, og sammen rejste de landet rundt for at indsamle og studere historiske genstande.*

Deres arbejde og studier af dansk pottemageri gennem historien mandede i 1967 ud i Louis Ehlers' omfattende værk "Dansk Lertøj". Parret fortsatte deres arbejde med og indsamling af lertøj indtil Margrete døde i 1979. Herefter blev den imponerende samling overdraget til Haderslev Kommune, der i 1983 gjorde den tilgængelig for offentligheden.

Museets udstillinger beskæftiger sig primært med dansk lertøj som tidsmæssigt strækker sig fra middelalderen og

frem til midten af 1900-tallet. Udstillingerne er opdelt i landsdele, så de besøgende får et klart indtryk af, hvordan pottemageriet har udviklet sig forskelligt i de forskellige egne af Danmark.

26.09.20-25.10.20 *Kim Holm & Ann Sloth*. Keramik og billedvævninger. Haderslev Kunstforening, Det gamle Havnekontor & Den kgl. Vejerbod, Jomfrustien 52, 6100 Haderslev. Website: <https://haderslevkunstforening.dk>.

Hasle

Grønbechs Gård, Grønbechs Gård 4, 3790 Hasle. Website: <http://www.groenbechsgaard.dk>. Se website for yderligere udstillinger.

→19.11.20 *Sommerudstilling*. Grønbechs Gård. *Japansk keramik af Shinsuke Iwami og Cassius Clay - Ann-Charlotte Ohlsson & Anne Mette Hjortshøj*. Vi viser ligeledes udstillingen af bornholmsk kunsthåndværk fra Arts & Crafts Association Bornholm og Kunstakademiets Design-skole Bornholm.

Holbæk

Holbæk Museum, Klosterstræde 18, 4300 Holbæk. Website: www.vestmuseum.dk. *Knabstrup Lervarefabrik var i mange år en af de største arbejdspladser i Holbæk kommune. På Holbæk Museum findes landets største samling af Knabstrup-keramik.*

Udstillingen præsenterer genstande fra teglværkets tid, men hovedvægten er lagt på genstande og fotos fra keramikfabrikens tid. Her kan man se urtepotter, dejfade, lysestager, lampefødder og hele stel som f.eks. det kendte Bellman-stel og thestellene Birthe og Tove.

Hovedformålet med udstillingen er først og fremmest at vise et repræsentativt udvalg fra museets store samling på over 1500 genstande fra Knabstrup. Derudover er der i museet en lille udstilling om Holbæk Lervarefabrik.

Holmegaard

Holmegaard Værk, Glasværksvej 53, 4684 Holmegaard. Website: www.holmegaardvaerk.dk.

"For sans og samling" er den samlende titel på det Holmegaard Værk skal formidle fra den 2. maj 2020. Det sker på kanten af Holmegaard Mose i de efterladte, renoverede og nyindrettede lokaler som står tilbage efter det gamle Holmegaard Glasværk. Og det sker i et partnerskab mellem Museum Sydøstdanmark (herunder Næstved Museum), Næstved Kommune og foreningen Realdania.

Holmegaard Værk udstiller en af Nordens største og vigtigste glassamlinger på mere end 42.000 glas fra Holmegaards Prøvesamling. I tillæg hertil bliver der en Hebsgaard-sal med værker m.v. fra glarmester Per Steen Hebsgaards værksted. Historierne fra både værksteder og tegnestue fortælles og giver hænderne lov til at udforske materialerne i Holmegaard Værks glas- og keramikværksteder. Et team af glasmagere i særklasse sørger for røg i skorstenene fra det nye og ultramoderne glasværksted, hvor de i samarbejde med en

række gæstekunstnere og -designere blæser idéerne til live. Derudover viser man de 6000 stykker keramik fra Kählers Værksted, som Næstved Museum havde samlet. I et særligt rum fortælles en fortættet historie fra både glas- og keramikproduktionen gennem alle årene.

→10.01.21 *Fed ler - Krukker i kunsten nu*. Katalog. Kunsthallen GI Holtegaard, Attemosevej 170, 2840 Holte. Website: <https://glholtegaard.dk>.

Fascinationen af leret som materiale i kunsten er en af tidens mest markante tendenser på kunstscenen både i Danmark og internationalt. Udstillingen "Fed ler - Krukker i kunsten nu" viser 20 danske billedkunstners nyfortolkning af krukken som kunstværk. Her er krukken både brugsobjekt, myte, krop, lydinstrument, lærred og skulptur.

I et forandret GI. Holtegaard, hvor gulvet er fyldt med jord og væggene beklædt med mørk tekstil præsenterer de ca. 60 værker den forskellighed, der gør sig gældende inden for billedkunstners brug af ler i kunsten i dag.

Udstilling med: Lisbeth Bank (f 1975) / Claus Carstensen (f 1957) / Rose Eken (f 1976) / Nour Fog (f 1981) / Ida Kvetny (f 1980) / Klara Lilja (f 1989) / Carl Mannov (f 1990) / Karl Monies (f 1984) / Mie Mørkeberg (f 1980) / Ursula Nistrup (f 1974) / Fie Norsker (f 1974) / Frederik Nystrup-Larsen (f 1992) / Frederik Næblerød (f 1988) / Knud Odde (f 1955) / Cathrine Raben Davidsen (f 1972) / Anna Samsøe (f 1987) / Andreas Schulenburg (f 1975) / Anna Stahn (f 1994) / Dan Stockholm (f 1982) / Anna Sørensen (f 1968).

Horsens

→?? *Danico keramik 1919-1929*. Forhallen, Horsens Museum, Sundvej 1A, 8700 Horsens. Website: www.horsensmuseum.dk.

Keramikfabrikken DANICO blev grundlagt i 1919 af pottemageren Niels Peder Nielsen og købmand Carl Corfitzen. DANICO-navnet er en sammensætning af bogstaverne "DA" for Danmark, "NI" for Nielsen og "CO" for Corfitzen.

Kolding

Galleri Pagter, Adelgade 3, 6000 Kolding. Website: www.galleripagter.dk.

→10.10.20 *Fugle*. Keramik og grafik. Inga Vestergaard Sørensen. Galleri Pagter.

10.09.20-24.05.21 *Arne Jacobsen - Designer Danmark*. Trapholt, Æblehaven 23, 6000 Kolding. Website: www.trapholt.dk.

23.10.20-28.11.20. *Beate Andersen og Inge-Lise Ravn - keramik og tusch-tegninger*. Galleri Pagter.

Lyngby

Damhuset, Lyngby Hovedgade 1c, 2800 Kgs. Lyngby. Website: www.damhuset.dk.

Middelfart

Clay Keramikmuseum Danmark, Grimmerhus,
Kongebrovej 42, 5500 Middelfart. Tlf 64 41 47 98.
Website: <http://claymuseum.dk>. [Den permanente
udstilling af dansk værkstedskeramik er nedtaget].

→27.09.20 Nyerhvervelser til Clays samling 2018/19.
Clay Keramikmuseum Danmark.

Udstillingen viser en række værker, som er doneret til Clay i
2018 og 2019. Et enkelt værk er dog indkøbt af Clay Venner
allerede i 2017, nemlig Susanne Hangaards videoværk
Absentia. Her bruger kunstneren kroppen som keramik og
bringer det ikoniske musselmalede porcelæn i spil på en
uventet måde.

I udstillingen kan man også opleve syv værker, der er
overdraget til Clays samling fra den dansk-norske
kunstnergruppe Maximalisterne, der består af Hilde Knutsen,
Lisbeth K. Andresen og Cato Thau-Jensen. Desuden indgår
værker af Steen Ipsen, Jane Reumert, Beate Andersen og
Malene Müllertz, som er indkøbt til museet af Clay Venner.

I perioden har museet desuden fået yderligere en stor
donation, nemlig Matt Wedels Flower Tree (doneret af Annie
og Otto Johs. Detlefs' Fonde OJD), som kan beskues foran
museet. Værket indgik i udstillingen Ceramic Momentum –
Staging the Object.

→01.10.20 Totem. Cathrine Raben Davidsen.
Katalog. Clay Keramikmuseum Danmark.

Det handler om livets store temaer - fællesskab, fødsel,
kærlighed og død – om selve udviklingen fra ét livsstadie til
et andet, når billedkunstner Cathrine Raben Davidsen
udtrykker sig i keramikken i udstillingen Totem.

Totem er et resultat af et samarbejde med Royal Copenha-
gen, hvor Cathrine Raben Davidsen har haft mulighed for at
trække på fabrikens store ekspertise i porcelæns- og sten-
tøjsfremstilling, når hun har eksperimenteret med gamle
glasurer og testet nye brændinger.

I Totem kan man opleve Cathrine Raben Davidsens kerami-
ske krukker i samspil med hendes malerier, tegninger og
grafik, foruden et håndgjort tapet og en kosmisk animations-
film. De forskellige medier indarbejdes i en sammenhængen-
de scenografi, der betoner skønheden i det enkelte værk og
samtidig formidler en installatorisk totaloplevelse.

→20.12.20 Carl Henning Pedersen - Lerets billedmager.
Katalog. Clay Keramikmuseum Danmark.

Den anerkendte CoBrA-kunstner Carl-Henning Pedersen
(1913-2007) er kendt for sit fabulerende maleri. Nu rettes
der for første gang i museumssammenhæng selvstændig
opmærksomhed mod kunstnerens arbejder i ler.

Udstillingen stiller skarpt på hele den farvemættede
palette af keramik fra Carl-Henning Pedersens hånd. Fra
hans monumentale udsmykninger til blandt andet Angli-
gården i Herning, 1966-1968, til hans samarbejde med
Royal Copenhagen i begyndelsen af 1990'erne. Her skaber
han en lang række værker, dels på fajance og porcelæn,

dels på lertøj, ligesom han udfører en række ekspressive
eksperimenter med leret fra slutningen af årtiet, hvor
figurerne bærer de tydelige fingeraftryk af kunstnerens
spontane skabelsesproces.

Carl-Henning Pedersen havde som ung en drøm om at
blive komponist, og man fornemmer i hans keramiske
værker en egen tone i de legende og rytmiske penselstrøg.
Til denne udstilling har komponist Ditte Rønn derfor
undersøgt den særlige klang i Carl-Henning Pedersens
keramiske værker og skabt lydværket "I mine hænder", der
danner lydspor til syv udvalgte værker i udstillingen.

Udstillingen Carl-Henning Pedersen - Lerets billedmager
er blevet til på baggrund af en generøs donation til Clay
Keramikmuseum Danmark på 36 keramiske værker fra
Carl-Henning Pedersens enke, Sidsel Ramson.

Udstillingen er skabt i samarbejde mellem CLAY og Carl-
Henning Pedersen & Else Alfelts Museum i Herning.

14.11.20-23.05.21 Erik Veistrup - ler er livet!

Katalog. Clay Keramikmuseum Danmark. Mæcenen
Erik Veistrup har doneret yderligere 100 nye værker til
Clay Keramikmuseum Danmark. Disse værker udstilles
sammen med værker, som museet tidligere har fået
overdraget af Erik Veistrup.

Udstillingen inkluderer bl.a. værker af Gertrud Vasegaard,
Gutte Eriksen og Alev Siesbye samt Patrick Nordström, Axel
Salto og Jais Nielsen. Herudover udstilles værker af Morten
Løbner Espersen, Bente Skjøttgaard og Pernille Pontoppidan
Pedersen. m.fl.

23.10.20→ Afgangsudstilling fra glas- og keramiklinjen
på Det Kongelige Danske Kunstakademi Bornholm.
Katalog. Clay Keramikmuseum Danmark.

Udstillingen Graduation2020 består af værker udført af 13
afgangsstuderende fra programmet Crafts: Glass and Cera-
mics, fra Det Kongelige Danske Kunstakademi, Designskolen
Bornholm. Udstillingen er kulminationen af tre års arbejde,
hvor vi har fordybet os i og udfordret materialerne glas og
keramik indenfor kunsthåndværk og design.

Der er en gennemgående tendens til at søge inspiration i
historier og narrativer omkring os, som transformeres til
vores eget kunstneriske formsprog. Gruppen har fundet
inspiration fra forskellige kunsthåndværks traditioner og
kulturelle fænomener såsom relationer til objekter, identitet
og folkefortællinger fra Bornholm.

Værkerne afspejler traditionelle teknikker og samtidig udfor-
drer de den nuværende opfattelse af hvordan kunsthåndværk
kan se ud og forstås. Dette er udtrykt igennem materiale-
eksperimenter, digital fabrikation og funktion i objekter.

Udstillingen er et mangfoldigt æstetisk landskab, manifeste-
ret i mange facetter af kunsthåndværk: iøjnefaldende farver
materialiseret i keramiske glasurer, glassets transparens og
materialers taktile overflader.

Kunst og håndværk har altid været her og vil altid være det. Kunsthåndværk er alt hvad vi omgiver os med. Det er en gestus af færdigheder fra kunstnerens hånd.

Graduation2020 er en fortælling om tradition og fornyelse i kunsthåndværket fortalt af 13 afgangsstuderende fra KADK Crafts: Glass and Ceramics på Bornholm.

Nexø

Køppe Contemporary Objects, Nordvangen 2, 3730 Nexø. Website: www.contemporary-objects.com. Tlf 40 92 23 95. Se website for yderligere information.

Næstved

DesignMuseum Næstved, 4700 Næstved. Website: www.naestved-museum.dk.

Roskilde

Roskilde Museum, Sankt Ols Stræde 3, 4000 Roskilde. Website: www.roskildemuseum.dk.

Roskilde Museum råder over fine samlinger af historiske genstande og fortællinger. På museet udstilles flere af disse i helt nyindrettede udstillingslokaler.

Alumina. I sidste halvdel af 1800-tallet begyndte almindelige danskere at købe rigtige spiseset. Grødfade til deling blev erstattet af tallerkner af fajance, når maden skulle på bordet. Især stel fra fabrikken Alumina blev populære, for fabrikken producerede flotte tallerkner i massevis til overkommelige priser.

Roskilde Museum råder over en stor samling af dansk fajance af mærket Alumina, som for 15 år siden blev skænket af en borger, der igennem et langt liv havde samlet flere tusinde genstande. På 1. sal har museets Alumina-samling fået nye, smukke rammer, og udstillingen afspejler hele udviklingen fra fabrikken åbner i 1863 til 1969, hvor den sidste Alumina-tallerken forlader fabrikken.

Rø

→13.09.20 Afgangsudstilling fra glas- og keramiklinjen på Det Kongelige Danske Kunstakademi Bornholm. Katalog. Bornholms Kunstmuseum, Otto Bruuns Plads 1, Rø, 3760 Gudhjem. Website: www.bornholms-kunstmuseum.dk.

Rønne

Hjorths Fabrik · Bornholms Museum, Krystalgade 5, 3700 Rønne. Website: www.bornholmsmuseum.dk. Direktørboligen er nu indrettet med en særudstilling af bornholmsk keramik, når den er bedst. Dertil kommer Hjorths kontor.

→01.08.20 Udsøgt. Strukturer i porcelæn. Hjorths Fabrik. Udstillingen "Udsøgt" var en samling af fine strukturer i porcelæn. Det var de tre keramikere, Heidi Hentze, Simon Kofoed og Lotte Westphal, der viste nogle af deres værker.

→31.12.20 Kvinderne på Hjorth. Hjorths Fabrik.

Agnethe Hjorth - Thora Hjorth - Johanne Hjorth - Marie Hjorth - Ulla Hjorth - Gertrud Kudielka - Hanne Stange m.fl.

→31.12.20 Glasur. Hjorths Fabrik.

Keramikerne kommer ikke let til glasurens smukke ydre, for undervejs i processen er der mange udfordringer. I arbejdet med glasur skal keramikeren besidde stor forståelse og grundighed, for de mineraler og råmaterialer som glasuren bliver blandet af. På Hjorths Fabrik er der stor stolthed i, at alle glasurer bliver lavet på fabrikken.

Der vil på udstillingen blive vist værker af Hans Hjorth, som i starten af 1900-tallet, startede traditionen for stentøjsglasurer på Hjorths Fabrik.

Silkeborg

Museum Jorn, Gudenåvej 7-9. 8600 Silkeborg. Website: <http://www.museumjorn.dk>.

Skælskør

05.09.20-30.09.20 Tim Martins nye værker. Guldagergaard · International Ceramic Research Center, Æblehuset Heilmannsvej 31A, 4230 Skælskør. Website: <http://ceramic.dk>.

Tim Martin, der er født i Australien, har været bosat mange år i USA, men gæster nu Guldagergaard fra England, hvor han lever og arbejder.

Tim Martin har arbejdet intenst gennem sit otte uger lange residentsophold. Han startede fra grunden med denne udstilling og har ført sit hidtidige arbejde med de bløde og spændstige former, i både lille og meget stor skala, videre i denne nye serie.

Vejen

Vejen Kunstmuseum, Østergade 4, 6600 Vejen. Website: www.vejenkunstmuseum.dk.

Viborg

→13.09.20 100 års dansk keramik. Skovgaard Museet, Domkirkestræde 2-4, 8800 Viborg. Website: <http://www.skovgaardmuseet.dk>.

28.09.20-18.10.20 Helle Bovbjerg. Soloudstilling Viborg Kunstforening, Pakhuset, St. Sankt Peder Stræde 2, 8800 Viborg. Website: <https://pakhuset.viborg.dk>.

Udstillinger hvor og hvornår – udlandet

ved Gunnar Jakobsen

Udstillingsoversigten er udarbejdet på grundlag af afsøgninger på Internettet. Oversigten dækker ikke alle lande. Oversigten indeholder et udvalg af udstillinger med keramik, udstillinger, hvor keramik indgår, og er ikke komplet for det pågældende land. Oversigten publiceres med forbehold for eventuelle aflysninger/ændringer. Inden et eventuelt besøg bør man derfor undersøge, om udstillingen nu er blevet til noget samt udstillingens åbningstider.

Skal man en tur til udlandet, så vil bl.a. følgende websites med gode links til museer eller med udstillingsoversigter kunne anbefales:

www.konstkalendern.se [Sverige]
<http://www.svensktkulturarv.se> [Sverige]
www.studiopottery.co.uk [Storbritannien]
www.keramikfreunde-keramos.de
www.thefrenchporcelainsociety.com

Nogle af de bedre tidsskrifter indeholder også gode omfattende udstillingsoversigter som bl.a.:

Ceramic Review - www.ceramicreview.com
Neue Keramik/New Ceramics - www.neue-keramik.de

Sverige

Falkenberg

RIAN Designmuseum, Skepparestrådet 2, S-311 74 Falkenberg. Website: <http://www.riandesign.se>.

Gustavsberg

Gustavsberg Porslinsmuseum, Nationalmuseum, Odelbergs väg 5, S-134 40 Gustavsberg. Website: <https://www.nationalmuseum.se/gustavsbergs-porslinsmuseum>.

Gustavsbergs Porslinsmuseum är en del av Nationalmuseum. I samlingarna finns över 45 000 föremål från Gustavsberg-fabrikens 170-åriga historia. Allt från konstgods och praktfulla urnor till välkända serviser och äldre sanitetsgods. Här finns även föremål av emalj och plast, samt provexemplar, det som aldrig kom att produceras.

→11.04.21 *Lisa Larsson*. Gustavsberg Porslinsmuseum. *Lisa Larson (född 1931) är kanske Sveriges mest kända keramik och hennes figuriner är säkert de mest folkkära. Hennes adventsbarn och katter pryder många hem. Utställningen Lisa Larson, den första tillfälliga utställningen efter återöppningen av det nyrenoverade museet, omfattar cirka 200 föremål varav merparten är från konstnärens tid på Gustavsbergs porslinsfabrik 1954-1980.*

När Lisa Larson började på Gustavsberg 1954 var tanken att hon skulle stanna i ett år. Uppdraget var att skapa "bäst-

saljare". Det blev 26 år med stora försäljningsframgångar. Hon lämnar fabriken 1980 och grundar Keramikstudion 1992 tillsammans med sina medarbetare Franco Nicolosi och Siv Solin. Här, i Gustavsbergs hamn, produceras de älskade figurerna än idag, på platsen där allt började för nära 70 år sedan.

Utställningens fokus ligger på tiden vid Gustavsbergs porslinsfabrik 1954-1980 och omfattar omkring 200 föremål. Det är nära till omöjligt att redovisa hela Lisas karriär i föremål. Inte ens Lisa Larson själv vet nog hur många hon gjort. Istället ger utställningen genom nedslag i kända och kanske mindre kända verk inblick i arbetet bakom figurinerna - från unikat till serier, från inspiration till produktion, hantverk och industri. Förhoppningsvis kan utställningen därigenom bidra till att belysa mindre kända sidor av Lisa Larsons omfattande konstnärskap.

I utställningen visas föremål från skoltiden och nedslag i produktionen: unikat, djurserier, väggplattor, skisser till offentlig utsmyckning och skulptur. En del av utställningen belyser Lisa Larsons och hennes man Gunnar Larsons tid som gästkonstnärer hos skulptören Peter Voukos på Berkeley-universitetet i Kalifornien. En annan del rör resande och inspiration med inlån från Lisa Larsons egen samling.

Av Gunnar Larson visas verk i keramik, emalj och plast. Hans mest kända design för Gustavsberg är askkoppen Kulan i plast.

Göteborg

Röhsska Museet, Vasagatan 37-39, S-400 15 Göteborg. Website: <https://rohsska.se>.

Lerverk, Postgatan 8A, Kronhusbodarna, S-411 13 Göteborg. Website: www.lerverk.se.

Sintra, Landsväggsgatan 5, Haga, S-413 04 Göteborg. Website: www.sintra.se.

Höganäs

Höganäs Museum, Polhemsgatan 1, S-263 37 Höganäs. Website: www.hoganasmuseum.se. Se website for ytterligare information.

Keramiskt Center, Gärdesgatan 4B, S-263 39 Höganäs. Website: www.keramisktcenter.se.

En permanent avdelning som handlar om den keramiska traditionen i Höganäs, om hur och varför Kullabygden fick sitt epitet Keramikbygden. Med fokus på Höganäsbolaget och Andersson & Johansson/Höganäs Keramik.

→30.08.20 *Hundhem*. Eleonor Boström. Lilla Galleriet, Keramiskt Center. *I sommar bjuder keramikkonstnären Eleonor Boström in till utställningen Hundhem. Hundarna är utgångspunkten i hennes keramiska värld - små underfundiga figurer vars tankar symboliseras av blommor. Eleonor Boström har tidigare medverkat i en stor utställning på Keramiskt*

Center med bland annat konsthantverkskooperativet Blås & knåda. Sju år senare välkomnar vi henne åter med en separatutställning.

→27.09.20 *Anabelí Brancusi*. Galleriet, Keramiskt Center. *Genom sina skulpturer lämnar konstnären Anabelí Brancusi sin komfortzon och möter tankar och känslor som annars hade förblivit mörker. En pappa som svek familjen har ersatts av en själslig manlig förebild i skulptören Constantin Brancusi. Hans former har fått följa med i skapelseprocessen inför utställningen Min far Constantin som visas i Galleriet på Keramiskt center i sommar. Anabelí Brancusi är inspirerad av mexikansk tradition med rötter i förhistorisk keramik.*

05.09.20-04.10.20 *Johan Bjärntoft*. Lilla Galleriet, Keramiskt Center.

03.10.20-08.11.20 *Maria Kristofersson*. Höganäs Museum.

10.10.20-27.12.20 *HDK (Högskolan för design och konsthantverk)*, Göteborg. Galleriet, Keramiskt Center.

10.10.20-27.12.20 *Sireköpinge Stengods*. Lilla Galleriet, Keramiskt Center.

Lidköping

Rörstrand Museum, Fabriksgatan 4, S-531 30 Lidköping. Website: www.rorstrand-museum.se.

→30.08.20 *100 år - 100 föremål*. Läckö Slot, S-531 99 Lidköping. Website: www.lackoslott.se.
2020 är det 100 år sedan Rörstrands legendariske konstnär Carl-Harry Stålhane föddes. Vi firar jubileet med att plocka fram 100 föremål och foton ur samlingarna som vi visar i vårt lilla rum på förborgen.

Carl-Harry Stålhane föddes på andra sidan Väneren i Mariestad och kom redan som 18-åring till Rörstrand i Lidköping. Han började sin bana som assistent åt en av den tidens stora konstnärer, Isaac Grünewald. Efter några fattiga konstnärår i Paris återvände Stålhane till Rörstrand och började staka ut sin bana. Det kom att bli drygt trettio framgångsrika år på fabriken i keramikens tjänst. I utställningen visas såväl konstgods som serviser signerade Stålhane.

Lund

Kulturen, Tegnersplatsen, S-22104 Lund. Website: www.kulturen.com. *Vår samling av keramik är en av de största och mest betydande i Norden och kan berätta om viktiga händelser och utbyte mellan kulturer. Här finns Kinas keramik från äldsta tider fram till 1700-talets importerade "vita guld". Islamisk kultur och konst lyfts fram genom fajanser från Persien och Mellanöstern och i de spansk-moriska fajanserna.*

Renässansens fajanser från Spanien, Italien och Holland möter det kinesiska porslinet och en europeisk porslinstradition utvecklas bland annat i Meissen. Den sprids med hantverkare

över Europa och även till Sverige, först med fajanstillverkning vid Rörstrand och Marieberg och senare i porslin.

Stockholm

Kaolin, Hornsgatan 50, S-118 21 Stockholm. Website: www.kaolin.se. Se website for ytterligare utställningsinformation.

blås&knåda, Hornsgatan 50, S-118 21 Stockholm. Website: www.blasknada.se. Se website for utställningsinformation.

Nationalmuseum, Södra Blasieholmshamnen, Stockholm. Website: <https://www.nationalmuseum.se>.
Designmagasinet: Om keramikens utveckling genom tiderna.

I montrarna skildras material, trender och tillverkningsprocesser genom mer än 1 200 föremål, från 1700 till det allra senaste ur Nationalmuseums samling. Men också hur samhällets skiftande behov och önskningar påverkar och påverkas av formgivning och materialutveckling.

Exempel på teman som behandlas är Inspiration från Kina under 1700-talets början, Svensk jugend 1850-1900, Swedish Grace, Pop och print från 1960-1970, Figurinens återkomst och Samtiden kommenterad.

12.09.20-30.09.20 *Ryozo Miki*. Kaolin.

03.10.20-21.10.20 *Jane Holmberg (DK)*. Kaolin.

24.10.20-25.11.20 *Kenneth Williamsson*. Kaolin.

Uppsala

Uppsala Konstmuseum, Drottning Christinas väg 1E, S-752 37 Uppsala. Website: <https://konstmuseum.uppsala.se>.

Norge

Bergen

Kode Art Museums and Composer Homes, Rasmus Meyers allé 9, N-5015 Bergen. Website: <http://kodebergen.no>.

Kristiansand

SKMU Sørlandets Kunstmuseum, Skippergata 24 B, N-4611 Kristiansand. Website: <http://skmu.no>.

Oslo

Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design. Website: <http://nasjonalmuseet.no>.

Det nye Nasjonalmuseet blir Nordens største kunstmuseum og et sted for helt nye møter med kunsten. Aldri før har det vært bygget et kunstmuseum som dette i Norge. Det nye Nasjonalmuseet blir det største kulturbygget i Norden. Museet bygges på den gamle Vestbanetomta i Oslo og åpner for publikum i 2021.

Kunst, design og arkitektur i nye sammenhenger. Hele 6.000 kunstverk skal stilles ut i den faste samlingsutstillingen. Utstillingen blir kjernen i museet. Her vil eldre og moderne kunst, arkitektur, design, kunsthåndverk og samtidskunst møtes i nye sammenhenger.

Trondheim

Nordenfjeldske Kunstindustrimuseum, Munkegata 3-7, N-7013 Trondheim. Website: <https://nkim.no>.

Kinasamlingen: Sommeren 2018 åpnet Nordenfjeldske Kunstindustrimuseum et nytt rom - i tilknytning til museets Japan-sal - som er viet vår samling av kinesiske gjenstander. Dette er muligjort gjennom en generøs donasjon fra kunsthistoriker Johanne Huitfeldt (f. 1932), som i mange år arbeidet ved Kunstindustrimuseet i Oslo med Kina som sitt spesialområde. Kurator Steffen W. Holden har hatt ansvaret for innredningen av rommet, og her kan du se en rekke praktfulle skatter fra "Midtens rike".

Finland

Helsinki

Design Museum, Korkeavuorenkatu 23/Högbergsgatan 23, SF-00120 Helsinki. Website: www.designmuseum.fi.

Design Museum Arabia, Tavastvägen 135, SF-00560 Helsinki. Website: www.designmuseum.fi.

Storbritannien

Aberystwyth

Aberystwyth Arts Centre, Penglais, Aberystwyth, Ceridigion, Wales SY23 3DE. Website: www.aberystwythartscentre.co.uk. Se website for udstillingsinformation.

Bath

The Museum of East Asian Art, 12 Bennett Street, Bath BA1 2QJ. Website: <https://meaa.org.uk>.

The Museum of East Asian Art's permanent collection consists of some 2,000 objects, mostly from China and East Asia, representing 7,000 years of art and craftsmanship. The artefacts include a comprehensive jade collection, ceramics, carvings, metalware and lacquerware. The museum also highlights Bath's historical relationship with China – the trade in tea and porcelain being an important aspect of 18th century Bath's social life.

Beaux Arts Bath, 12-13 York Street, Bath BA1 1NG. Website: www.beauxartsbath.co.uk.

Victoria Art Gallery, Bridge Street, Bath BA2 4AT, Somerset. Website: <https://www.victoriagal.org.uk>.

Bideford

The Burton Art Gallery and Museum, Kingsley Rd, Bideford, Devon EX39 2QQ. Website:

<https://www.burtonartgallery.co.uk>.

Pots have been produced in north Devon since the Middle Ages, using the local clay found at Fremington.

At one time thousands were made for use in local homes and farms and exported to parts of England, South Wales and to the American colonies.

Bideford's history is intimately bound up with the pottery industry. In the 17th century small ships voyaged to the New World with cargoes of pots - many examples of which can be found there today in museums. Due to the accessibility of clay and wood, potters made a good living in the Bideford area and many became wealthy trading merchants. Vast quantities of pots, crocks and ovens left Bideford Quay for the settler sites of Virginia and the ships returned laden with tobacco.

Much of the pottery produced around Bideford was plain earthenware for cooking and storage. North Devon is particularly well known for its harvest jugs. These were made for celebrations and were covered with shapes and patterns from the natural world, and might also be inscribed with poems or sayings. This area is also famous for two decorative techniques. One is slip trailing, which is the use of slip - or liquid white clay - to dip pots or trail patterns on them. The other is sgraffito: a technique for making shapes by scratching through slip to reveal the clay underneath.

The Ceramics Collection at the Burton at Bideford is a unique and significant collection of predominately North Devon slipware. It provides an ideal introduction to the history and heritage of ceramics in the area. Dating from the late 1600s to the 1970s, both everyday domestic ware and fine decorative pieces are included. Locally-produced 'harvest jugs' form an important part of the collection.

Bovey Tracey

Devon Guild's Riverside Gallery, Riverside Mill, Bovey Tracey, Devon TQ13 9A. Website: www.Crafts.org.uk.

Bowness-on-Windermere

Blackwell, The Arts & Crafts House, Bowness-on-Windermere, Cumbria LA23 3JT. Website: www.blackwell.org.uk.

Brighton

Brighton Museum & Art Gallery, Royal Pavilion Gardens, Brighton BN1 1EE. Website:

<https://brightonmuseums.org.uk>.

A selection of ceramic vessels, plaques, tiles and ornaments dating between the 1600s and 1900s, the collection of 2000 plus pieces illustrates British popular culture, politics, history and society.

Based on 23 themes outlined by the collector Henry Willett including professions, crime, religion, pastimes and clubs, the pieces on display offer a snapshot into British culture.

The Ceramic House, 75 Stanmer Villas, Brighton BN1 7HN. Website: <http://www.theceramichouse.co.uk>.

Cambridge

Fitzwilliam Museum, Trumpington Street, Cambridge CB2 1RB. Website: www.fitzmuseum.cam.ac.uk.

Some of the finest manufacturers and decorators are represented in the exceptional collection of earthenware and porcelain pieces, covering a range of forms from decorative sculpture to practical tableware, tiles and vases. The ceramics collection, which is still being expanded today, forms part of the museums 30,000 strong Applied Arts collection.

The Fitzwilliam Museum is home to one of the most important collections of European, Middle Eastern and Far Eastern ceramics in the United Kingdom. Both earthenware (Iznik, Minai, Italian Maiolica, Delft, Staffordshire, etc.) and porcelain (Ming, Imari, Meissen, Sèvres, Chelsea, etc.) are represented in the collection in myriad forms, from tableware and tiles to vases and sculptures. Amongst the collections on display are pieces from the finest manufacturers and most talented decorators, many of which were commissioned for patrons who were arbiters of taste in their times. Acquired from some of the most prolific nineteenth- and twentieth-century British collectors, the collection also embodies connoisseurial tastes for ceramics in the United Kingdom.

One of the stars in the Fitzwilliam's Asian collections is what is considered to be the best group of Korean Koryo celadon pottery outside of Korea. This variety of ceramics was the standard pottery produced in Korea during the Goryeo dynasty, and has a beautiful, distinctive, pale green hue.

The delights from Japan include hundreds of carved netsuke, Japanese sword fittings and blades and a splendid collection of Imari and Kakiemon porcelain - the best anywhere in the UK.

Kettle's Yard, Castle Street, Cambridge CB3 0AQ. Website: <https://www.kettlesyard.co.uk>.

Durham

The Bowes Museum, Barnard Castle, Co Durham DL12 8NP. Website: <http://thebowesmuseum.org.uk>.
The collection pottery features objects from the 16th to 19th centuries, with a particular focus on French porcelain and delicate faïence pieces. The Bowes Museum also has a strong collection of English and Oriental pottery, and pieces from most of the major German porcelain producers. Some highlights of the vast and vivid collection include 18th century Dutch Delft vases, the Lady Ludlow collection - dominated by rococo ceramic birds, and Japanese Arita ware.

Farnham

Crafts Study Centre. University for the Creative Arts, Falkner Road, Farnham Surrey GU9 7DS. Website: <https://www.csc.uca.ac.uk>.

The Crafts Study Centre holds an outstanding collection of objects and archives which are central to the history of the 20th century studio crafts movement in Britain. The ceramics collection dates broadly from c.1920 to present day. Many pioneer and leading studio potters are represented and fine examples of their work are, in certain cases, supported by archives. The Centre holds archive material from Michael Cardew, Marianne de Trey, Henry Hammond, Bernhard Leach and Dame Lucie Rie. Richard Batterham, Michael Cardew, Hans Coper, Bernhard Leach, Lucie Rie, Katherine Pleydell-Bouverie and William State Murrey, etc are some of the makers represented in the collection.

→27.08.20 Moving forward - The Crafts Study Centre at 50. Crafts Study Centre. Postponed.

The Crafts Study Centre was founded as a charity on 1st April 1970 as a research and study collection of modern craft. It was located at first in the Holburne Museum of Art, Bath, and the collections transferred to Farnham in the year 2000. The Crafts Study Centre has since gained standalone accreditation status as a university museum of modern craft set in the context of the specialist arts university, in a partnership with the University for the Creative Arts.

In order to celebrate 50 years, the current Trustees of the Crafts Study Centre and members of the Centre's Acquisitions Committee have each selected a group of objects that are of particular interest to them and their fields of study in modern craft. This will establish an exhibition of personal scrutiny and research mediated by expert witnesses: the makers, curators, educationalists and academics who oversee today's Crafts Study Centre as the legal guardians and advisors of the newly-reconfigured charitable incorporated organisation.

Objects and archives from across the range of the collections have been selected, to create a symbolic exhibition celebrating 50 years of assiduous collecting, exhibiting, research and writing: establishing a major contribution to craft history and understanding in England and internationally. As Alison Britton, the Chair of the Crafts Study Centre has written, the exhibition shows how 'craft moves forward through its uses of history, looking and comparing, in pursuit of a skilful contemporary relevance'.

Gateshead

Shingley Art Gallery, Prince Consort Road, Gateshead NE8 4JB. Website: <https://shingleyartgallery.org.uk>.

The Shingley Art Gallery opened in 1917 with a collection of 504 paintings bequeathed by local solicitor Joseph Shingley. Since then the collection has grown to include nearly 800 paintings and collections of works on paper, decorative art and contemporary craft. The Shingley's art collections were designated as being of national importance in 1998.

In 1977 the Shingley began collecting contemporary art made in Britain. Over the last 25 years the venue has become established as a national centre for contemporary craft and has built up one of the best collections outside London, including ceramics, wood, metal, glass, textiles and furniture.

Henry Rothschild Study Centre. *The Shipley is also home to The Henry Rothschild collection of studio ceramics. In 1946, Henry Rothschild opened Primavera in London. It became the country's leading craft retailer. The shop stocked furniture, textiles and glass but mostly ceramics. Henry Rothschild was an important figure for craftspeople, offering them his encouragement and support. He worked hard to promote the best potters when others had yet to take notice.*

The Henry Rothschild Study Centre presents a superb collection of 20th century craft and design amassed by Henry Rothschild between the 1940s and 2006. The collection includes work by leading ceramicists working in Britain and internationally since the 1950s.

Although wide-ranging, the collection was not intended to be comprehensive or encyclopaedic. It is a testament to Henry Rothschild's passion for ceramics and his zest and enthusiasm for discovering outstanding works made by highly skilled craftspeople. In his own words, every piece 'has its own story to tell and gives great pleasure on daily acquaintance'.

The Study Centre is the culmination of a long relationship between Henry Rothschild and the Shipley Art Gallery that began in 1990 with loans and gifts to the gallery. Henry was attracted to the Shipley's commitment to encouraging public engagement with contemporary craft and design. Today the Shipley is home to more than 330 works originally collected by Henry. This Study Centre enables us to see Henry Rothschild's collection en masse for the first time.

Harrogate

11.08.20-22.08.20 *Thiébaud Chagué.* New works from the Studio. Messums, 4-6 James Street, Harrogate.

Website: <https://messumslondon.com>.

Thiébaud began his career in 1976, training in France, Belgium and in England under Michael Cardew and Richard Batterham. Returning to France in 1981 he set up his first workshop in the Loire Valley and in 1984 built a new studio in the Vosges with a wood-fired kiln.

Examples of his work can be found in many public collections across Europe in Belgium, France and Germany. He is represented in the V&A museum and has recently been exhibited in the Louvre.

Langport

Muchelney Pottery, Muchelney, Nr. Langport, Somerset TA10 0DW. Website: www.johnleachpottery.co.uk.

Leeds

Craft Centre & Design Gallery Leeds, Leeds City Art Gallery, The Headrow, Leeds, West Yorkshire LS1 3AA. Website: www.craftcentreleeds.co.uk.

London

British Museum, Great Russell St, London WC1B 3DG. Website: www.britishmuseum.org.

Victoria and Albert Museum, Cromwell Road, South Kensington, London SW7 2RL. Website: www.vam.ac.uk.

Contemporary Ceramics Centre, Great Russell Street 63, Bloomsbury, London WC1B 3BF. Website: www.cpaceramics.com. *Altid et besøg værd. Contemporary Ceramics Centre is the only retail gallery in London specialising exclusively in British Studio Ceramics.*

The gallery is a benchmark for current practice in studio ceramics and with an annual exhibition programme and regularly changing display, it is always possible to see and buy a wide range of work from functional tableware to individual collector's pieces.

Contemporary Applied Arts, 6 Paddington Street, London W1U 5QG. Website: www.caa.org.uk.

Erskine, Hall & Coe, 15 Royal Arcade, 28 Old Bond Street, London W1S 4SP. Website: www.erskinerhallcoe.com.

Marsden Woo Gallery, 229 Ebury Street, London SW1W 8UT. Website: www.marsdenwoo.com. *Our gallery space is now closed and we are based full-time at our exclusive Belgravia showroom where we carry a carefully curated stock of important artwork by our featured artists.*

Thrown, Highgate Contemporary Art (Ground Floor), 26 Highgate High Street, Highgate, London N65JG. Website: <https://www.throwncontemporary.co.uk>.

Pangolin London, Sculpture Gallery, Kings Place, 90 York Way, London N1 9AG. Website: www.pangolinlondon.com.

Messums, 28 Cork Street, London W1S 3NG. Website: <https://www.messumslondon.com>.

→?? Edmund de Waal · *library of exile.* Room 2, Collecting the world, British Museum.

Created as a 'space to sit and read and be', library of exile is an installation by British artist and writer, Edmund de Waal, housing more than 2,000 books in translation, written by exiled authors.

Unveiled to great acclaim during the Venice Biennale 2019, this porcelain-covered pavilion is intended as a place of contemplation and dialogue. 'It is about exile,' says de Waal, 'what it means to have to move to another country, to speak another language.'

From Ovid and Dante to Marina Tsvetaeva and Judith Kerr, the library forms a record of repression while celebrating the response of the displaced. Almost all of the books are in translation, reflecting the idea of language as a form of migration. Each book has an 'ex libris' label so visitors can write their name inside ones that matter to them. The collection

can also be explored through an online catalogue, where new titles can be suggested.

Alongside the books hangs a quartet of de Waal's own vitrines, psalm, I-IV (2019), holding pieces of porcelain, marble and steel. Their arrangements echo the composition of Daniel Bomberg's 16th-century edition of the Talmud – a central text of Judaism - printed in Venice and notable for holding the Hebrew text, Aramaic translation and commentary on a single page.

The external walls of the library are painted with liquid porcelain into which de Waal has inscribed the names of the great lost libraries of the world – from Nineveh in sixth-century BC Assyria to those recently lost in Tripoli and Mosul. Following its time at the Museum, the books will be donated to the library of the University of Mosul, Iraq, which is currently undergoing reconstruction, with the help of Book Aid International.

Throughout the exhibition run, you can enjoy a rich programme of events, including debates and panel discussions presented in collaboration with English PEN on the themes raised by the library of exile, and a day of free music performances, films, talks, installations and workshops to mark Refugee Week 2020.

Following its display at the British Museum, the books featured in the library of exile will be donated by the artist to the University of Mosul Library, with the kind participation of Book Aid International.

30.09.20-24.10.20 Jørgen Haugen Sørensen. 'A Dark Story in White'. Messums.

Jørgen Haugen Sørensen, born in Copenhagen in 1934, is one of Denmark's most esteemed and decorated sculptors and we are delighted to represent his work in the UK.

→14.01.21 Rachel Kneebone at the V&A. Victoria and Albert Museum. The monumental porcelain sculpture '399 Days' by contemporary British artist Rachel Kneebone will be displayed amongst the V&A's Medieval and Renaissance collection, highlighting the sculptors' shared interest in capturing highly emotive states.

Inspired by themes of transformation and renewal, Kneebone's complex porcelain sculptures are born of intense emotions, expressing movement and fluidity in a medium usually associated with stillness and calm

Manchester

Manchester Art Gallery, Mosley Street, Manchester M2 3JL. Website: www.manchesterartgallery.org.

Norwich

The Sainsbury Centre for Visual Arts, University of East Anglia, Norwich, Norfolk NR4 7TJ. Website: <https://scva.ac.uk>. Not formally part of the Robert and Lisa Sainsbury Collection, the Lisa Sainsbury Ceramics Collection represents a major collection of 20th century studio ceramics. Lisa Sainsbury's collection of modern pots

began in the 1950s, when she and Sir Robert first purchased work by Lucie Rie.

A remarkable group of pots by Lucie Rie, as well as examples from her war-time work in button production, are the highlights of the collection. The Sainsbury's friendship with Lucie Rie led them to the work by Hans Coper, with Sir Robert seeing his works as "sculptures". The Sainsbury Centre now holds the largest public collection of Hans Coper ceramics, many donated by his widow after his death in 1981.

The collection also includes pieces by Rie's and Coper's contemporaries such as Bernard Leach and Shoji Hamada. Other artists represented include; James Tower, Ewen Henderson, Claudi Casanovas, Rupert Spira, Jennifer Lee, Julian Stair, Sara Radstone, Gabrielle Koch and Ian Godfrey.

Other highlights include a selection of Lucie Rie's work in wartime button production, and pots by Rupert Spira and James Tower.

Oxford

Ashmolean Museum, Beaumont Street, Oxford OX1 2PH. Website: <https://www.ashmolean.org>.

European ceramics and glass. Thanks to the scholarly collecting of C.D.E. Fortnum the Ashmolean possesses Italian, Spanish and Mexican maiolica collections of international importance. These are complemented by a comprehensive collection of Delftware from the Marshall, Reitlinger, Jahn and Oppenheimer collections and by the English tiles from the collection of Dr Anthony Ray. In addition there are noteworthy collections of English slipware, Toby jugs and English and German salt-glazed stoneware.

The porcelain collections include the Marshall Collection, the most extensive and encyclopaedic collection of early coloured Worcester porcelain in existence. There is also an exceptionally rare example of 16th-century 'Medici' porcelain and important groups of 18th-century porcelain from other English and Continental factories.

In the refurbished 19th-Century Art Galleries there are new acquisitions and loans of 19th-century Art Pottery, including important pieces by the Martin brothers and by Christopher Dresser for Minton, Wedgwood, Linthorpe and Ault.

Over the past 30 years the Museum has assembled a comprehensive collection of British Studio Ceramics.

China. Chinese ceramics have always been highly regarded and avidly collected and the Ashmolean collection mainly comprises earthenware, high-fired ware and porcelain from China's most famous kilns. It also includes the most important collection of greenware celadons outside China. Many of the 17th- and 18th-century porcelains the museum now houses were acquired during the 19th century, although a few were presented by Elias Ashmole himself in 1683.

Japan. *The Japanese collection is now best known for its ceramics, in particular the collection of seventeenth- and eighteenth-century export porcelain which is one of the most comprehensive collections in the world. Ceramics for the Japanese market are also well represented, including fine examples of Arita, Nabeshima and Hirado porcelain, tea ceremony wares and Kyoto earthenwares.*

Islamic Middle East. *The Museum's extensive collection of Islamic ceramics dating from the 8th to the 19th centuries is particularly important. Numbering over 1500 pieces, this collection forms a major resource for research and teaching both for the University of Oxford and visiting students and scholars.*

The collection's core is formed by the generous gifts to the Museum by Sir Alan Barlow and Gerald Reitlinger, in 1956 and 1978 respectively. A significant selection of vessels and tiles is on permanent display in the Islamic Middle East gallery. The Museum's collection is complemented by extensive archaeological material from Islamic Syria, Iraq and Iran.

Oxford Ceramics Gallery, 29 Walton St, Oxford OX2 6AA. Website: www.oxfordceramics.com.
See website for udstillingsinformation.

Ruthin

Ruthin Craft Centre, Centre for Applied Arts, Park Road, Ruthin, Denbighshire, Wales LL15 1BB. Website: www.ruthincraftcentre.org.uk.

St. Ives

Leach Pottery, Studio & Museum, Higher Stennack, St Ives, Cornwall TR26 2HE. Website: www.leachpottery.com. See website for yderligere udstillingsinformation.

→10.05.20 *Leach Studio Potters.* Leach Pottery, Studio & Museum. *The Leach Pottery presents an exhibition of diverse personal work from each member of its international Studio team. The inaugural exhibition of the Leach 100 centenary celebrations, 'Leach Studio Potters: 100 Years On' celebrates the rich creative talents of the potters who produce the iconic Leach Standard Ware.*

The Leach Pottery, established in 1920, has throughout its history brought together potters from around the world to share and develop their skills and aesthetics. 100 years on, this tradition and camaraderie lives on within today's Studio team, who contribute their individual backgrounds to the Studio's collective environment. It is within this unique setting that ideas resonate, rebound and grow, challenging each potter to push their personal work forward.

The result is a diverse body of work, from functional ware to sculptural pieces, whose aesthetic interweaves with one another and the wider Leach Pottery.

21.03.20-07.11.20 *Century of connections.* Cube Gallery, Leach Pottery, Studio & Museum. **Postponed.**

16.05.20-12.07.20 *Tomoo Hamada.* Entrance Gallery, Leach Pottery, Studio & Museum. **Postponed until 2021.**

18.07.20-27.09.20 *John Leach.* Entrance Gallery, Leach Pottery, Studio & Museum. **Postponed until 2021.**

Stoke-on-Trent

The Potteries Museum & Art Gallery, Bethesda Street, City Centre, Stoke-on-Trent ST1 3DW. Website:

www.stokemuseums.org.uk.

The Potteries Museum holds the world's most comprehensive collection of Staffordshire pottery. The collection is not limited to just Staffordshire pottery though, everything from Neolithic pottery to an impressive assortment of 20th century British studio ceramics is on show.

Gladstone Pottery Museum, Uttoxeter Road, Longton, Stoke-on-Trent, ST3 1PQG. *The last complete Victorian Pottery factory in the country.*

Wedgwood Museum, Wedgwood Drive, Barlaston, Stoke-on-Trent, Staffordshire ST12 9ER. Website:

www.wedgwoodmuseum.org.uk.

The Wedgwood Museum tells the story of the Josiah Wedgwood and Sons company who, in the late 1750s, began producing what would become the one of the world's most famous pottery brands.

As well as having the museum, The World of Wedgwood is also the site of Wedgwood's working factory, open for tours, so you can learn about the casting, design, and decoration developed over 250 years, then watch it being done today.

Swadlincote

Sharpe's Pottery Museum, West Street, Swadlincote, Derbyshire DE11 9DG. Website:

<https://www.sharpespotterymuseum.org.uk>.

The museum tells the story of the pottery and South Derbyshire's pivotal role in the development of sanitary ware such as toilets, sinks and sewage pipes. Sharpe's manufactured sanitary ware using local clay for a century – from the 1850s to 1950s, closing in the 60s after struggling to modernise following the Clean Air Act.

As well as sanitary ware there are many other examples of domestic and decorative work by other potteries local to South Derbyshire on display. An exhibit in collaboration with The National Forest examines the negative impact the coal and clay industries had on the local area, and the recent transformation of this landscape.

Swindon

Swindon Museum and Art Gallery, Bath Road, Swindon, Wiltshire SN1 4BA. Website:

www.swindonmuseumandartgallery.org.uk.

Telford

Coalport China Museum, High Street, Telford TF8 7HT. Website: <https://www.ironbridge.org.uk>.

The beautifully bizarre-looking bottle kilns sitting proudly on site at Coalport China Museum give away what this site was used for between the late 1700s and early 1900s. Coalport China was a major manufacturer of fine porcelain and its founder, John Rose, was instrumental in developing new decorating techniques and glazes.

The factory produced some exquisite pieces during its operation, and the museum now holds the official National Collections of Caughley and Coalport china. Of the objects on display, the colossal Northumberland Vase – the largest item ever made by the pottery - and the china made for Queen Victoria stand out as partially spectacular pieces.

Uppingham

Goldmark Gallery, 14 Orange Street, Uppingham, Rutland LE15 9SQ. Website: www.goldmarkart.com.

nov-dec 2020. Anne Mette Hjortshøj. Goldmark Gallery.

Wardlow Mires

Wardlow Mires Pottery and Food Festival. Three Stags' Heads, Wardlow Mires, Derbyshire SK17 8RW. Website: www.potsandfood.co.uk. A celebration of the Table with over 50 renowned potters, quality food producers and much more. This is the 6th year of the festival. Held by Geoff and Pat Fuller both potters themselves.

Winchcombe

Winchcombe Pottery, Broadway Road, Winchcombe, Gloucestershire GL54 5NU. Website: <http://www.winchcombepottery.co.uk>.

Wolverhampton

→?? *William and Evelyn De Morgan. Malthouse Gallery, Wightwick Manor and Gardens, Wightwick Bank, Wolverhampton, West Midlands WV6 8EE. Website: <https://www.nationaltrust.org.uk/wightwick-manor-and-garden>.*

We are working in partnership with the De Morgan Foundation to bring a new exhibition from their collection of art and ceramics. William and Evelyn De Morgan were one of the most energetic and creative couples of the late 19th and early 20th century. He worked with William Morris, supplying Morris & Co with iconic red lustre tiles and decorative ceramics. She studied art at the Slade School and developed a vivid technique in the later Pre-Raphaelite style.

Our new exhibition will explore what motivated them as artists, look at their creative process and showcase how they reacted to the socio-political changes of the era as they strived for a better, more beautiful world.

Worcester

Bevere Gallery, Bevere Lane, Worcester, Worcestershire WR3 7RQ. Website: <http://beveregallery.com>.

Croome, [near High Green], Worcester, Worcestershire WR8 9DW. Website: <https://www.nationaltrust.org.uk/croome>. *Historical objects from the 6th Earl of*

Coventry's collection have returned to Croome. Very important pieces that have been absent for over 70 years - including Lord Coventry's exquisite Meissen, Worcester and Sèvres porcelain - are presented in unique ways.

York

Centre of Ceramic Art (CoCA), York Art Gallery, Exhibition Square, York YO1 7EW. Website: www.centreofceramicart.org.uk.

CoCA highlights and celebrates our collection of British Studio Ceramics, which is the largest and amongst the most important in the UK and covers the entire British studio ceramics movement.

Formed mainly of large gifts from significant private collectors, it retains the unique personality, passions and obsessions of its creators, providing an insight into the socio-economic development of the British studio ceramics movement.

The collection is supported by extensive and fascinating archives, as well as historical collections of ceramics which date back to prehistory.

CoCA is housed in two beautiful new gallery spaces on the first floor of York Art Gallery and will present changing exhibitions and displays, new acquisitions, and commissions.

The Anthony Shaw Collection. *Anthony Shaw has been collecting art for over 40 years. His collection is now on long term loan to York Museums Trust. Shaw is particularly drawn to work that explores the sculptural and painterly qualities of clay.*

In the first display of his collection in York, which opened on 1 August 2015, Shaw selected a variety of work by an array of artists. These included sculptural pieces by Gordon Baldwin and Ewen Henderson, figurative mixed media work by Kerry Jameson, and functional ceramics by Jim Malone.

Shaw has always felt that his collection is most at home in a domestic environment, and worked with the ceramist Martin Smith to develop a domestic-style space in which to show his collection.

Taking the form of two rooms, Shaw placed his objects on furniture, between books on shelves, and in front of paintings, inviting visitors into the space to share the experience of living with a collection.

Tyskland

Bamberg

Sammlung Ludwig, Altes Rathau, Obere Brücke 1, D-96047 Bamberg. Website: <https://museum.bamberg.de/sammlung-ludwig>.

Berlin

Bröhan-Museum, Schloßstraße 1a, D-14059 Berlin (am Schloß Charlottenburg), Website: www.broehan-museum.de. 1. Mittwoch im Monat freien Eintritt.

The collection at Bröhan-Museum includes applied arts and fine art from the end of the 19th century until the start of the Second World War. It is divided into three areas: of international significance is the collection of art nouveau, providing a truly representative overview of the art of this period. In the collection area of art deco and functionalism, the museum has outstanding examples of modern design from the 1920s and 1930s, from exquisite individual pieces to items that went into serial production. An extensive collection of paintings and prints from the Berlin Secession completes the museum's holdings.

*The **art nouveau** collection is the heart of Bröhan-Museum. It shows the various national incarnations of this movement, for example, the English arts and crafts movement, French art nouveau, German and Scandinavian Jugendstil, and the Viennese Secession. The museum owns outstanding works by Hector Guimard, Eugène Gaillard, and Louis Majorelle, and significant ensembles of work by Henry van de Velde, Peter Behrens and Alfred Grenander. The porcelain collection is especially rich, featuring works from the most important German, French, and Scandinavian manufacturers, including Königliche Porzellan-Manufaktur Berlin, Meissen, Royal Copenhagen Porcelain Manufactory, Manufacture Nationale de Porcelaine de Sèvres and the porcelain makers Rörstrand and Bing & Grøndahl. The glass art of art nouveau is represented by works by Emile Gallé, Daum Frères et Cie. and Johann Loetz Wwe.*

***Art Deco.** Bröhan-Museum possesses first-class holdings of French art deco furnishings, including several designs by Jacques Emile Ruhlmann, but also significant works from the designers Dominique and Süe et Mare. In the realm of metal-working, the collection includes iron pieces by Edgar Brandt and silver by Jean Puiforcat and Tétard Frères. German art deco is featured with ceramics from Hael-Werkstätten and metal work from the Reiman-Schule.*

***Functionalism.** Functionalist approaches to design can be found early on around Deutscher Werkbund, represented by works by leading members like Richard Riemerschmid, Bruno Paul, Hermann Gretsch, and Wilhelm Wagenfeld.*

Kunstgewerbemuseum, Staatliche Museen zu Berlin, Kulturforum, Matthäikirchplatz, D-10785 Berlin.
Website: www.smb.museum.

Keramik-Museum Berlin, Schustehrusstraße 13, D-10585 Berlin-Charlottenburg. Website: www.keramik-museum-berlin.de.

Galerie Theis, Schustehrusstraße 15, D-10585 Berlin-Charlottenburg. Website: www.galerietheis.de.

Studio Galerie Berlin, Frankfurter Allee 36 A, D-10247 Berlin [U-Bhf. Samariterstraße - S-Bhf. Frankfurter Allee]. Website: <https://studio-galerie-berlin.de>. 60 Künstler*innen präsentieren und verkaufen ihre Arbeiten jederzeit in der Galerie.

KPM Welt, KPM Königliche Porzellan-Manufaktur Berlin GmbH, Wegelystraße 1, D-10623 Berlin. Website: <https://www.kpm-berlin.com>.

20.03.19→ *The Worlds of Rococo.* A new permanent presentation of the porcelain and faience collection. Kunstgewerbemuseum.

The eighteenth century was the century of porcelain. Princes, aristocrats and the well-to-do bourgeoisie were absolutely addicted to this "white gold". People would even speak of the maladie de porcelaine. Those who couldn't afford genuine porcelain turned to faience to decorate their dining tables, cabinets, mantel pieces and commodes.

The exhibition has various thematic focuses:

- *How did porcelain make its way from Asia to Europe?*
- *To what extent are the aristocratic lifestyles of the Rococo period reflected in the art of porcelain and faience?*
- *What were some of the compositional particularities of the medium, and what were the production techniques?*

The fact that porcelain remains relevant to designers today is displayed through a feature on "Porcelain and 3D Printing".

The collection of eighteenth-century European porcelain and faience represent a focal point of the museum, and feature items of outstanding quality. Their new presentation within the chronological progression of the display is positioned beside the cabinet, which was installed in 2014, featuring fashion and accessories from the Rococo period, allowing visitors to draw parallels between the two displays.

3. Quartal 2020 bis 3. Quartal 2021 *Flora, Fauna, Fabelwesen.* Malerei auf Keramik im Epochendialog. Grita Götze, Heidi Manthey, Sonngard Marcks. Katalog. Schloss Köpenick, Schloßinsel 1, D-12557 Berlin. Website: <https://www.smb.museum>.

With its 2020 summer exhibition, the Kunstgewerbemuseum in Schloss Köpenick is turning its attention to the contemporary ceramics artists Grita Götze, Heidi Manthey and Sonngard Marcks, whose works embody a symbiotic relationship between painting and ceramics. In their masterfully painted decorations they bring to life an entire microcosm of flowers, grasses, fruits, insects and amphibians. These are joined by fantastical creatures and ornamentation inspired by historical traditions and fables. The approximately 80 exhibits are incorporated into the permanent exhibition of Schloss Köpenick, taking visitors on a tour of discovery through the ages.

Grita Götze (born 1959 in Schlema) and Sonngard Marcks (born 1959 in Eisleben) studied in the 1980s under Heidi Manthey (born 1919 in Leipzig) at the Burg Giebichenstein Kunsthochschule Halle (Saale), where Manthey herself had studied some 30 years earlier. All three master the difficult techniques of faience, porcelain and slipware painting like few others working today. Through these techniques, they carry on traditions stretching back hundreds of years, breathing new life into them.

They draw inspiration for their representational painting from precise observations of nature, from historical figures and motifs, and – in the case of Heidi Manthey - from ancient mythology. The luminosity of the colours produced by the melding of paint and glaze lends the motifs a particular presence and expressive power. But the forms of the ceramics are much more than mere backdrops to the imagery, they are conceived in concert with their decoration. This produces a fascinating dialogue between surface and receptacle, an interplay between two and three-dimensional effects. Almost all the ceramics on display are one-off works. It is not functionality that is being foregrounded here but free, artistic expression. Teapots become miniature statues on plinths, vases become sculptures, and plates wall features.

In this presentation, numerous connections emerge between the 80 ceramic works of the special exhibition and the exhibits of the permanent display in Schloss Köpenick. Echoes of the ceramic painting of Grita Götz, Heidi Manthey and Sonngard Marcks can even be found in the ornate baroque stucco ceilings with their deceptively realistic fruits, plants and figures. The core of the exhibition is drawn from the Kunstgewerbemuseum's collection of ceramics by Heidi Manthey, while loans from the three artists and from private collections complement the presentation.

Braunschweig

Herzog Anton Ulrich-Museum, Museumstraße 1, D-38100 Braunschweig. Website: <http://www.3landes-museen.de>.

Die Abteilung Angewandte Kunst enthält die Sammlungen der italienischen Majolika, des Limousiner Maleremails, der Kostbarkeiten, des Fürstenberger Porzellans und Porzellane anderer Manufakturen, der Wedgwoodkeramiken, der Fayencen, des Steinzeugs, der Gläser, der Glyptik, der historischen Möbel, der Uhren, der Waffen und der Spitzen.

Eines der bedeutendsten Werke der Abteilung Angewandte Kunst ist das aus den herzoglichen Sammlungen stammende Gefäß aus Medici-Porzellan. Es entstand um 1575/80 in den Werkstätten des Großherzog Francesco I. de' Medici (1574-1587), wo man zu dieser Zeit das ehrgeizige Ziel verfolgte, eine dem chinesischen Porzellan ebenbürtige Töpferware herzustellen. Die dabei erzielten Ergebnisse unterscheiden sich allerdings deutlich vom Porzellan, denn sie enthalten einen relativ großen Anteil an glashaltigen Substanzen.

Das Braunschweiger Gefäß ragt unter den heute rund 60 noch erhaltenen Stücken der Medici-Porzellane besonders heraus, weil es im Unterschied zu den allermeisten anderen mehrfarbig bemalt ist. Ein vergleichbares Exemplar besitzen lediglich das British Museum und ein Privatsammler. In der umlaufend auf dem Gefäßkörper dargestellten Landschaft erscheint ein kastellartiges Gebäude, das an die Engelsburg in Rom erinnert. Das Gefäß hatte ursprünglich die Form einer Vase. Nachdem die Enden der Henkel abgebrochen waren, gestaltete man es zu Beginn des 17. Jahrhunderts durch das Anbringen der vergoldeten Silberapplikationen zu einer Gießkanne um. Sie dokumentieren die von Anfang an bestehende große Wertschätzung des Gefäßes.

Die Sammlung der italienischen Majolika wurde 1765 in das Herzogliche Kunst- und Naturalienkabinett aufgenommen. Sie wurde hauptsächlich von Herzog Anton Ulrich zusammengetragen.

Fürstenberger Porzellan. Diese Bestände beinhalten künstlerisch herausragende Erzeugnisse der Manufaktur Fürstenberg von der frühen Zeit bis zur Mitte des 19. Jahrhunderts. Somit dokumentiert die Sammlung auf exemplarische Weise die Entwicklung der Produktion vom Spätbarock bis zum Spätklassizismus der Manufaktur Fürstenberg, die 1747 von Herzog Carl I. gegründet wurde.

Die Sammlungsabteilung Fürstenberger Porzellan zeichnet sich durch die Reichhaltigkeit und Vielzahl seltener bzw. unikater Stücke aus. Einen besonderen Schwerpunkt bildet die Unterabteilung der Biskuitbüsten mit Ausformungen von Köpfen nach antiken und zeitgenössischen Vorlagen. Mit 148 unterschiedlichen Einzelstücken ist sie wohl die weltweit größte Sammlung historischer Porzellanbüsten. Neben den Büsten sind zudem der Bestand der Frühen Produktion, die von Pascha Johann Friedrich Weitsch (1723-1803) mit Landschaften bemalten Porzellane sowie die umfangreiche Sammlung der Vasen zu erwähnen.

Brühl

Brühler Keramikmuseum, Kempishofstraße 10 & 15, D-50321 Brühl. Website: www.bruehler-museumsinsel.de/keramikmuseum-bruehl.

900 Jahre - vom 7. Jahrhundert bis 1530 - gab es im Brühler Raum Töpferwerkstätten. Ihre Erzeugnisse waren auf sämtlichen europäischen Märkten eine begehrte Handelsware.

Die ausgestellten Badorfer, Pingsdorfer und Brühler Gefäßkeramiken zählen zu den bedeutenden Kulturgütern des Rheinlandes.

Im 13. Jahrhundert vollzog sich im deutschsprachigen Raum der epochale Stilwandel von der Romanik zur Gotik. Für die rheinische Töpferkunst lässt sich dieser Wandel nirgendwo anders so anschaulich und reich belegen wie in der Töpferstadt Brühl.

Bürgel

Keramik-Museum Bürgel, Am Kirchplatz 2, D-07616 Bürgel. Website: www.keramik-museum-buergel.de.

Coburg

Europäisches Museum für Modernes Glas, Rosenau 10, D-96472 Rödental (bei Coburg). Website: www.kunstsammlungen-coburg.de.

Creußen

Krügemuseum der Stadt Creußen, Am Rennsteig 8, D-95373 Creußen. Website: www.kruegemuseum.de.

Darmstadt

Galerie keramikum, Untere Mühlstrasse 26, D-64291 Darmstadt. Website: <http://www.keramikum.de>.

Dornburg

Rokoschschloss Dornburg, Max-Krehan-Straße 2, D-07774 Dornburg-Camburg. Website: www.keramik-museum-buerger.de.

Dresden

Staatliche Kunstsammlungen Dresden, Porzellansammlung, Zwinger, Sophienstraße, D-1067 Dresden. Website: www.skd.museum.

Schloss Pillnitz. August-Böckstiegel-Straße 2, D-01326 Dresden. Website: www.skd.museum.

28.09.19→ *Die Königlichen Paraderäume Augusts des Starken und das Porzellankabinett*. Residenzschloss, Schlossstraße, D-1067 Dresden.

The celebrations surrounding the marriage of Electoral Prince Friedrich August II to Maria Josepha, daughter of the Austrian Emperor, in Dresden in September 1719 occasioned the construction of the royal State Apartments. The opening of the faithfully reconstructed State Apartments 300 years after their original creation marks the glorious climax of 33 years of reconstruction work on Dresden's former electoral and royal palace, the Residenzschloss.

The luxurious suite of rooms included a banqueting hall, two antechambers, the Audience Chamber with the throne, and the State Bedroom containing the magnificent imperial bed. Thanks to a great deal of hard work, expense and professional expertise, as well as supreme craftsmanship, it has been possible to recreate a structural work of art that provides an authentic experience of the palace's magnificent 18th-century interior.

The preserved originals from the Kunstgewerbemuseum, such as the gilt silver furnishings from Augsburg, numerous paintings from the Gemäldegalerie Alte Meister, valuable mirror frames and the gold pilasters from the Audience Chamber, which were already exceptionally precious at the time of their creation, testify to the original appearance of the rooms and still today cannot fail to impress.

The famous passion of August the Strong for 'white gold', i.e. porcelain, is reflected in the reconstructed Porcelain Cabinet in the Tower Room. Set up by his son August III, it served for more than 200 years as a prominent showroom for Meissen porcelain, for which Saxony was much envied.

Unique and important works of the Meissen Manufactory - the vases representing the elements, created by the court sculptor and model master Johann Joachim Kaendler - have finally returned to the palace after having slumbered for 75 years in the storeroom of the Porzellansammlung.

Masterpieces from the Meissen Porcelain Manufactory.

The 'Elements vases' were originally commissioned by August III as a highly ambitious diplomatic gift for Louis XV, King of France. Then as now, these innovative vases with the character of sculptures, which were created by the Dresden court sculptor and chef modeller Johann Joachim Kaendler,

are among the most outstanding masterpieces from the Meissen Porcelain Manufactory.

Porcelain Cabinet in the Turmzimmer. *For a good two centuries the Turmzimmer in the piano nobile of Dresden's Residenzschloss was a prominent room used for displaying the electoral and royal porcelain. Alongside vases from China and Japan, August III exhibited, in particular, the best products of his unique and much-envied Meissen Manufactory, presenting them on gilt consoles set against red painted walls.*

With only minor changes, the Baroque Porcelain Cabinet remained intact until the destruction of the Palace in 1945, and it is now being reconstructed. Among the outstanding masterpieces of the Meissen Manufactory that will be returning to the Palace after 75 years in the storerooms of the Porzellansammlung are the vases created by the court sculptor and modeller Johann Joachim Kändler as representations of the elements. Numerous empty wall consoles will act as reminders of the many porcelain items that were lost after being removed for safekeeping before the war.

12.06.20→ *Neugestaltung des Böttgersaals*. Die legendären Anfänge der Meissener Porzellanmanufaktur. Staatliche Kunstsammlungen Dresden, Porzellansammlung, Zwinger.

The light-flooded pavilion on the level of the Zwinger corridor, dedicated to the famous porcelain inventor Johann Friedrich Böttger (1682-1719), can be considered the heart of the Dresden Porzellansammlung (Porcelain Collection). It is dedicated to the earliest products of the Meissen Porcelain Manufactory, which were a real sensation more than 300 years ago. Saxony had succeeded in doing what had been attempted in vain throughout Europe for 250 years: to reveal the secret behind the recipe for Chinese red porcelain stoneware and - above all - East Asian porcelain.

In the early days of the Meissen manufactory, in which considerable technological hurdles had to be overcome, the Far Eastern originals in the royal collection remained the most important yardstick, constant stimulus and inexhaustible source of inspiration. The first showcase is therefore dedicated to the East Asian model. However, Böttger recognized the special potential of his inventions in being able to shape the materials previously imported from the other side of the world according to European maxims. The oscillation between East and West and the ingenuity in the design of the earliest Meissen products can be vividly traced.

In targeted juxtapositions, the new presentation encourages comparative viewing - when, for example, a parade of six similar jugs demonstrates the variety of finishing forms of Böttger stoneware. A series of large vases that sank or burst open in the fire still show the forces they were exposed to in the fire, which were difficult to control. Despite their deformations and cracks, they entered the royal collection - as technological masterpieces and small marvels.

Duingen

Töpfermuseum Duingen, Töpferstrasse 8, D-31089 Duingen. Website: www.toepfermuseum-duingen.de.

Düsseldorf

Hetjens-Museum, Schulstrasse 4, D-40213 Düsseldorf. Website: www.duesseldorf.de/hetjens.

Edenkoben

Schloss Villa Ludwigshöhe, Villastrasse 64, D-67480 Edenkoben. Website: www.keramik-sammlung.de / <http://schloss-villa-ludwigshoehe.de>

Aufgrund von Bau- und Renovierungsarbeiten sind bis auf weiteres keine Führungen im Ausstellungsraum vor dem Schaudapot der Sammlung Hinder/Reimers möglich. Vor der Max Slevogt-Galerie werden jedoch in einer kleinen Schau ausgewählte Exponate aus den reichen Beständen der Landessammlung präsentiert.

Vor diesem Hintergrund bietet Dr. Ingrid Vetter, Leiterin der Sammlung einmal im Monat eine Themen-Führung an, die sich auf einen ausgewählten Aspekt oder eine spezielle keramische Technik bezieht.

Eichenzell

Museum Schloss Fasanerie, Schloss Fasanerie, D-36124 Eichenzell. Website: <http://www.schloss-fasanerie.de>.

Schloss Fasanerie beherbergt eine permanente Porzellanausstellung im Untergeschoss des Nordflügels. Hier sind Schätze präsentiert, die man sonst nur in einem ausgewiesenen Porzellan- und Keramikmuseum erwarten würde. Tafelgeschirre verschiedenster Art, Figuren, Möbel- und Kamindekorationen entführen den Betrachter in die Welt des „weißen Goldes“.

Die großen Hofservice fallen bereits durch die Vielzahl der einzelnen Stücke und die Variationsbreite ihrer Dekoration auf. So ist ein Berliner Service für den Kasseler Hof ausgestellt, das bis heute in 1.800 Teilen erhalten geblieben ist. Höhepunkte der Porzellanmalerei des 19. Jahrhunderts finden sich auf einem mit Blumen und Blüten dekorierten Service aus der französischen Manufaktur Sèvres. Auf jedem der 258 Teile ist eine andere Pflanze zu sehen, einmalig in der Perfektion ihrer Darstellung.

In der Porzellansammlung von Schloss Fasanerie wird der interessierte Kenner Stücke aus jeder bekannten Manufaktur Europas sowie Raritäten aus China und Japan finden.

Flensburg

TonArt - Flensburg, Schloßstrasse 16, D-24939 Flensburg. Website: www.tonart-flensburg.de.

Frankfurt am Main

Japan Art - Galerie Friedrich Müller, Braubachstraße 9, D-60311 Frankfurt am Main. Website: www.japan-art.com.

Frankfurt-Höchst

Porzellan Museum Frankfurt im Kronberger Haus, Bolongarostraße 152, D-65929 Frankfurt-Höchst. Website: <http://historisches-museum-frankfurt.de>.

Frechen

Stiftung Keramion - Zentrum für moderne + historische Keramik, Bonnstrasse 12, D-50226 Frechen. Website: www.keramion.de.

→23.08.20 Michael Cleff. Keramion.

Michael Cleff, keramisch arbeitender Bildhauer, ist ein Könnner des Minimalismus. In seinem Werk konzentriert er sich auf wenige formale Bestandteile, bestehend aus wiederkehrenden geometrischen Grundformen wie Kreis, Quadrat, Rechteck, Ellipse und setzt sie in immer neue Beziehungen zueinander. Bestimmt sind seine Objekte durch eine reduzierte Farbgebung, teilweise um glasierte Einschlüsse erweitert

Michael Cleff gehört als Gewinner des Staatspreises des Landes NRW und etlicher internationaler Preise wie dem International Ceramic Competition Special Judge's Award in Mino, Japan zu den bedeutendsten in Deutschland keramisch arbeitenden Künstlern.

→21.02.21 100 Jahre Keramik - besondere Stücke aus dem eigenen Bestand. Keramion.

Die rasanten Wandlungen, die sich in Gesellschaft, Technik, Politik und Wirtschaft in den letzten 100 Jahren vollzogen, machten auch vor dem Kunstbereich nicht halt. Ursprünglich dem traditionellen Handwerk angegliedert, entwickelt sich das Herstellen von Produkten aus Ton zu einem Kunstzweig, in dem die KunsthandwerkerInnen wie KünstlerInnen eigene, sehr individuelle Arbeiten schaffen. Das Keramion widmet sich einer Zeit, in der sich unterschiedlichste Stilrichtungen in rascher Folge abwechseln. Dabei gilt die Aufmerksamkeit zunehmend weniger dem Serienprodukt, sondern mehr und mehr dem Einzelstück. Gezeigt werden mehr als siebzig Arbeiten aus dem eigenen Sammlungsbestand.

06.09.20-21.02.21 Der Bartmann lebt! Keramion.

Frechen ist ein bedeutender historischer Töpferort, dessen keramisches Hauptprodukt, der Bartmannkrug, sogar bis nach Australien gehandelt wurde.

Auch wenn heute offensichtlich nur noch wenig an diese besondere werkstoffbezogene Geschichte erinnert, finden sich doch etliche Hinweise darauf und bezeugen die außergewöhnliche Tradition.

Die Ausstellung widmet sich deshalb jüngsten Grabungsfunden im Frechener Stadtzentrum, aber auch verschiedenen Projekten zur Vermittlung der Frechener Keramiktradition, wie etwa der Mitmachaktion vom Keramion „Bartmann weltweit gesucht“ oder Kooperationen mit Frechener Schulen und anderen Institutionen.

Fürstenberg

Museum Schloss Fürstenberg [Porzellanmanufaktur Fürstenberg], Meinbrexener Straße 2, D-37699 Fürstenberg/Weser. Website: www.fuerstenberg-porzellan.com.

The attraction of the Fürstenberg castle complex is in its combination of the past and the present. On the one hand, there is the historic Weserrenaissance castle and on the other, the modern manufactory with its extensive range of porcelain and accessories. The new porcelain museum shows a fascinating change in dining from 1747 to the present day. The observation deck provides a breathtaking panoramic view of the Weser Valley.

20.06.20-01.11.20 *Sense and Sensibility*. Porzellan und die fünf Sinne. Eine Ausstellung zum Sehen, Hören, Fühlen, Riechen und Schmecken. Museum Schloss Fürstenberg. **Postponed to spring 2021.**

Gotha

Schloss Friedenstein, Schlossplatz 1, D-99867 Gotha. Website: www.stiftungfriedenstein.de.

Großalmerode

Glas- und Keramikmuseum, Kleiner Kirchrain 3, D-37247 Großalmerode. Website: www.geschichtsverein-grossalmerode.de.

Aus Oberton getöpferte Keramik kam bis in die 1950er Jahre in fast allen Haushalten vor: Essgeschirr, Kochtöpfe, Backformen, Vorratsgefäße und vieles mehr. Schmuckteller und Porzellangeschirr ergänzen die typische Haushaltskeramik.

Zu den Spezialitäten des Großalmeroder Keramikhandwerks gehörten Dachziegel und Wasserrohre. Beides wurde beim Brand mit einer Salzglasur überzogen und war daher besonders haltbar. Auch salzglasierte Tonmurmeln waren ein Exportschlager.

Zur Industriekeramik zählen insbesondere Schmelztiegel und Schamottesteine. Die Tiegel bestehen unter anderem aus dem hitzebeständigen Fetton vom Hirschberg. Seit dem Mittelalter werden sie in Metallgießereien weltweit nachgefragt und haben den guten Ruf der Stadt begründet.

Hamburg

Museum für Kunst und Gewerbe, Steintorplatz. D-20099 Hamburg. Website: www.mkg-hamburg.de.

02.10.20-20.03.22 *Made in China*. Museum für Kunst und Gewerbe.

Made in China - dieses Label ist in der heutigen Warenwelt allgegenwärtig. China hat bereits vor Jahren Deutschland als Exportweltmeister und die USA als größte Handelsnation abgelöst. Der seit Jahrtausenden unübertroffene Exportschlager aus China ist aber kein T-Shirt, Smartphone oder Computer, sondern Porzellan. Das sogenannte weiße Gold hat eine über 3000-jährige Geschichte. In Europa gelang die Entwicklung einer Porzellan-Rezeptur erst Anfang des 18. Jahrhunderts, mit weitreichenden Folgen für den globalen Porzellanhandel.

Blauweißporzellane der Ming-Dynastie (1368-1644) oder farbenfrohe Porzellane der familie rose und familie verte aus dem 17. Jahrhundert erfreuten sich besonderer Beliebtheit an europäischen Höfen. Was macht Porzellan so besonders, dass Fürsten, Kaiser, Könige seit Jahrtausenden dafür schwärmen und Milliardär*innen heute Rekordsummen für Spitzenstücke zahlen?

*Auf welchen Wegen sind chinesische Porzellane nach Hamburg und ins Museum für Kunst und Gewerbe Hamburg (MKG) gelangt? Mit über 150 Exponaten aus seiner hervorragenden Porzellansammlung geht das MKG diesen Fragen nach. Die Ausstellung *Made in China*. Porzellan zeigt exquisite Einzelstücke und hochwertiges Geschirr aus der Ming- und Qing-Dynastie (1644-1911) von kaiserlichem Porzellan bis zu Exportware. Die Präsentation von über 1000 Jahre alten Proto-Porzellan-Schalen bis zu äußerst aufwendig gestalteten, großen Dragoner-Vasen aus dem 19. Jahrhundert zeigt technische und künstlerische Entwicklungen. Sie beleuchtet außerdem Aspekte wie Materialität, Funktion und Qualität und zeichnet die globalen Entwicklungen sowie die Handels- und Reiserouten von Objekten nach.*

Hameln

Keramikgalerie Faita, Alte Markstrasse 45, D-31785 Hameln. Website: www.keramik-galerie-faita.de.

Heidelberg

Galerie Marianne Heller, Friedrich-Ebert-Anlage 2, Im Stadtgarten, D-69117 Heidelberg. Website: www.galerie-heller.de.

→30.08.20 *Arnold Annen und Violette Fassbaender Schweiz · 30 Jahre Ateliergemeinschaft*. Galerie Marianne Heller.

06.09.20-25.10.20 *Earthen Beauty*. Ausflug in die Antike Thailands. Masterpieces of Early Thai Ceramics from the Dr. Kurt Sandmair Collection. Galerie Marianne Heller.

Hildesheim

Roemer- und Pelizaeus-Museum, Am Steine 1-2, D-31134 Hildesheim. Website: <http://www.rpmuseum.de>. *Das Roemer- und Pelizaeus-Museum besitzt eine der bedeutendsten Sammlungen chinesischen Porzellans in Europa. Fast 100 Stücke aus dieser besonderen Sammlung präsentiert das Roemer- und Pelizaeus-Museum jetzt in einer Neuaufstellung der Ausstellung „Chinesisches Porzellan“. Thematisch gegliedert, erlauben die kostbaren Objekte Einblicke in die Dekortechniken der chinesischen Porzellane und die Vielfalt und Bedeutung ihrer Dekormotive.*

Im Zentrum dieser Neupräsentation von Porzellanen des 15. bis 19. Jahrhunderts stehen prächtige Blauweiß-Porzellane der Ming- und der Qing-Dynastie, die durch zahlreiche mono- und polychrome Porzellane ergänzt werden.

Darüber hinaus richtet sich der Blick aber auch auf die Vorstellungswelt des Daoismus und des chinesischen Buddhismus, das Gelehrtenwesen und die Schreibkunst.

Der Stifter dieser Sammlung, der 1827 in Betheln bei Hildesheim geborene Ernst Ohlmer, lebte als Beamter des chinesischen Seezolldienstes von 1868 bis 1914 in China. 1880 schenkte er dem Museum einige bedeutende Stücke aus seiner umfassenden Sammlung, die nach seinem Tod im Jahre 1927 schließlich dem Museum übereignet wurde. Die besondere Bedeutung der Sammlung Ohlmer beruht darauf, dass der größte Teil der Porzellane nicht für den Export nach Europa, sondern für den chinesischen Markt, den kaiserlichen Hof und die hohe Beamtschaft, hergestellt wurde.

Hochheim

Galerie Rosemarie Jäger, Wintergasse 13, D-65239 Hochheim am Main. Website: www.rosemarie-jaeger.de.

Hohenberg an der Eger

→04.10.20 Formvollendet. Keramikdesign von Hans-Wilhelm Seitz. Porzellanikon Hohenberg, Deutsches Porzellan-museum, Freundschaft 2, D-95691 Hohenberg/Eger. Website: www.porzellanikon.org. Se website for yderligere oplysninger om udstillinger. *Das Porzellanikon würdigt mit der Sonderausstellung „Formvollendet - Keramikdesign von Hans-Wilhelm Seitz“ einen der bedeutendsten Porzellandesigner Deutschlands und der Region. Anlass ist der 75. Geburtstag des gebürtigen Niedersachsen und heute in Marktrechwitz lebenden Designers. Die Jubiläumsausstellung zeigt auf rund 300 qm einen Querschnitt aus dem umfangreichen Schaffen von Hans-Wilhelm Seitz, wobei nicht nur die bedeutendsten Gebrauchsporzellane des Porzellandesigners zu sehen sind, sondern auch seine Dachziegel-Designs für die Erlus AG in Neufahrn.*

Höchstädt an der Donau

Museum Deutscher Fayencen, Schloss Höchstädt, Herzogin-Anna-Straße 52, D-89420 Höchstädt an der Donau. Website: www.schloss-hoechstaedt.de.

Höhr-Grenzhausen

Keramikmuseum Westerwald, Deutsche Sammlung für Historische und Zeitgenössische Keramik, Lindenstraße 13, D-56203 Höhr-Grenzhausen. Website: <https://www.keramikumuseum.de>. Se website for udstillinger.

Fachbuchhandlung und Verlag, Helmut Ecker, Westerwaldstrasse 1, D-56203 Höhr-Grenzhausen. Website: www.keramikbuch.de. Velassorteret specialboghandel for keramiklitteratur.

Kandern

Heimat- und Keramikmuseum, Ziegelstraße 30, D-79400 Kandern. Website: www.kandern.de. **Das Museum bleibt bis auf Weiteres geschlossen.**

Karlsruhe

Museum in der Majolika, Ahaweg 6, D-76131 Karlsruhe. Website: www.landmuseum.de.

The Majolica Manufactory of Karlsruhe is the only ceramic factory in Germany which has survived every political and economical crisis of the last century and is still running today. It was founded in 1901 by the painter Hans Thoma and his friend Wilhelm Süs. The museum, which is located in the former administrative building of the Manufactory, presents an overview of its production from its very beginnings as the Grand Ducal Majolica Manufactory until today. It was later renamed National Majolica Manufactory.

Since it was founded, this manufacturing plant has responded to nearly all trends and events in cultural and art history. The exhibited items reflect the artistic and historical change of the last century: from historicism and art nouveau to expressionism, constructivism, New Objectivity, Domestic Revival and art of the National Socialist period, to the tendencies of the 1950s and 1960s and finally to the current trends in art.

Museum beim Markt, Karl-Friedrich-Straße 6, D-76133 Karlsruhe. Website: www.landmuseum.de. **Das Museum bleibt bis auf Weiteres geschlossen.**

Kassel

Hessisches Landesmuseum, Brüder-Grimm-Platz 5, D-34117 Kassel. Website: <https://museum-kassel.de>. *The collections of the Landgraves of Hesse form the core of today's collection. It includes pieces from the art cabinets of Wilhelm IV (r. 1567-1592) and Moritz the Scholar as well as gilt-silver objects from the former Silver Cabinet. There are Baroque works of art created for the court of Landgrave Carl (r. 1677-1730), a collection of historical glassware, a notable collection of amber, another of carved ivory, Hessian faience and porcelain from Meissen, Kassel, and Fulda as well as specimens from the Landgravidal porcelain gallery originally imported from China and Japan.*

Kellinghusen

Museum Kellinghusen, Hauptstraße 18, D-25548 Kellinghusen. Website: <http://www.kellinghusen.de/freizeit-kultur-und-vereine/museum.html>. *Museum Kellinghusen helliger sig stedets berømte tradition inden for keramikens verden. Samlingens hovedvægt er lagt på fajence fra Kellinghusen, der er fremstillet i 1700- eller 1800-tallet. Der lå seks værksteder i Kellinghusen mellem 1765 og 1860. Stedet opnåede at blive berømt for sine tallerkner, der har blomsterpyntet rand på strålende gul farve og en blomsterbuket i midten. Ud over den typiske fajence vises udvalgte enkeltstykker.*

Köln

Museum für Ostasiatische Kunst, Universitätsstraße 100, D-50674 Köln. Website: www.museenkoeln.de.

Museum für Angewandte Kunst, An der Recht-schule, D-50667 Köln. Website: www.museenkoeln.de.

→29.08.20 Young-Jae Lee. Katalog. Galerie Greve, Drususgasse 1-5, D-50667 Köln. Website: <https://galerie-karsten-greve.com/de>.

Landshut

Museen der Stadt Landshut, Stadtresidenz, Altstadt 79, D-84028 Landshut. Website: www.landshut.de/museen.
Sammellust - der Titel zeigt es unmissverständlich an: Es geht um Begeisterung und Leidenschaft. Seit etwas mehr als andert-halb Jahrzehnten pflegen die Museen der Stadt Landshut eine Partnerschaft mit dem Münchner Keramiksammler Rudolf Strasser. Bereits 2003 konnten die Museen einen Teil der umfangreichen Privatsammlung in ihre Bestände übernehmen; seither gehört die zeitgenössische Keramik in Landshut zum ständigen Ausstellungsprogramm.

Seiner Herkunft nach ursprünglich ein leidenschaftlicher Fürsprecher zeitgenössischer Gebrauchskeramik, also für das von Hand geformte, handwerklich gut gemachte Gefäß, richtete sich Rudolf Strassers Interesse schon bald mit gleicher Intensität auf das künstlerisch gestaltete Gefäßobjekt; speziell in jüngerer Zeit trat verstärkt noch die keramische Plastik hinzu.

Die aktuelle Studioausstellung in der Landshuter Stadtresidenz konzentriert sich auf ausgewählte Hauptwerke der Sammlung aus dem Grenzbereich von Gefäßobjekt und freier Plastik und macht mit einigen der jüngsten Neuerwerbungen Rudolf Strassers bekannt. Namen wie Claude Champy, Michael Cleff und Jean-François Fouilhoux, Bodil Manz, Renée Reichenbach und Jordi Serra vergegenwärtigen stellvertretend die Vorlieben und Ambitionen eines leidenschaftlichen Sammlers und eröffnen eine individuelle Perspektive auf die Vielfalt künstlerischer Keramik der Gegenwart.

Leipzig

Grassi, Museum für Angewandte Kunst, Johannisplatz 5-11, D-04103 Leipzig. Website: www.grassimuseum.de.

terra rossa, Kunstverein & Galerie, Roßplatz 12, D-04103 Leipzig. Website: www.terra-rossa-leipzig.de.

→11.10.20 *Spitzen des Art Déco*. Porzellan im Zackenstil. Grassi.

Extravagante Formen, verspielte Motive und Farbenreichtum charakterisieren die hochwertigen Produkte der Porzellanmanufakturen in den Zwischenkriegsjahren. Die in der Ausstellung präsentierten Mokkagedecke und Dosen verstehen sich als kleine Luxusobjekte, die sich weder als reines Vitrinenstück noch als Gebrauchsgegenstand verorten lassen. Vielfach entdeckt man in ihnen Elemente des sogenannten Zackenstils wieder, der auch die Architektur der Pfeilerhalle, in der die Ausstellung gezeigt wird, prägt.

Nicht weniger beliebt waren aufwändige, zwei- oder dreidimensionale figürliche Darstellungen - etwa von exotischen Tieren. In Umfang und Vielgestaltigkeit zweifellos außergewöhnlich, bestechen die Hamburger Sammlungen von Gisela Krause-Ausborn und Gerd Ausborn sowie von Professor Peter Schatt durch ihre unterschiedlichen Schwerpunkte und jahrzehntelange Sammelleidenschaft. Erstmals in dieser Konstellation wird eine Auswahl von Objekten aus diesen Sammlungen zusammen präsentiert und damit ein Querschnitt durch die gestalterischen Ausprägungen des Art déco gezogen.

13.11.21-09.10.22 *Fragile Pracht*. Porzellane von Barock bis Klassizismus. Grassi.

Das Museum besitzt eine herausragende Sammlung an Porzellanen des 18. und 19. Jahrhunderts - aus der Zeit des Barock, Rokoko und Klassizismus. Dabei sind die bedeutendsten Manufakturen sowohl mit Geschirren als auch Figuren vertreten. Schwerpunkte sind Porzellane der Manufaktur Meissen, der ersten Porzellanmanufaktur Europas, aber auch Porzellane der Thüringer Manufakturen Gera, Gotha, Limbach, Kloster Veilsdorf, Volkstedt und Wallendorf. Die Ausstellung vereint eine Auswahl aus eigenem Bestand, darunter Stücke bedeutender Schenkungen der letzten Jahre. So wurde im Jahr 2015 eine 330 Positionen umfassende Sammlung an kostbaren frühen Meissener Porzellanen mit Hoeroldt-malereien erworben. Vier Jahre später erhielt das Museum eine Kollektion von 36 außergewöhnlich detailliert bemalten Tellern der königlichen Porzellanmanufaktur Berlin aus einem Service, das für Kaiserin Joséphine von Frankreich in Auftrag gegeben worden war.

Ludwigsburg [ved Stuttgart]

Keramikmuseum des Württembergischen Landesmuseums, Schloss Ludwigsburg, Schlossstrasse 30, D-71634 Ludwigsburg. Website: www.schloss-ludwigsburg.de.
Das Keramikmuseum in Schloss Ludwigsburg wurde 2004 als Zweigmuseum des Landesmuseums Württemberg eröffnet. Mit rund 4.500 Exponaten auf etwa 2.000 Quadratmetern zählt es zu den größten seiner Art in Europa. Die Exponate aus Irdenware, Steinzeug, Majolika, Fayence, Porzellan und Steingut vermitteln die Geschichte der Keramik vom Mittelalter bis zur Gegenwart.

Thematischer Schwerpunkt ist die europäische Porzellankunst. Neben qualitätvollen Stücken aus Meißen, Wien und anderen bedeutenden Manufakturen setzt der weltweit größte Bestand an Ludwigsburger Porzellan einen starken landesgeschichtlichen Akzent. Von internationalem Rang ist auch Herzog Carl Eugens Sammlung italienischer Majolika. Die umfangreiche Sammlung von Unikat-Keramik seit 1950 spiegelt das Kunstschaffen in sechs europäischen Ländern wider.

Mannheim

Reiss-Engelhorn-Museen, Museum Zeughaus C5, D-68159 Mannheim. Website: www.rem-mannheim.de.

Meißen

Meissen Porzellan-Museum, Talstraße 9, D-01662 Meißen. Website: www.porzellan-stiftung.de.
Seit 2015 ist die Meissen Porzellan-Stiftung GmbH Eigentümerin der Museumsobjekte der Staatlichen Porzellan-Manufaktur Meissen und betreut das Porzellan-Museum.

Im Stil einer neoklassizistischen Festhalle errichtet, wurde das Museum im Januar 1916 mit einer großen, repräsentativen Modellschau eröffnet. Das Gebäude der Schauhalle besteht noch immer in seiner ursprünglichen Form und wurde im Jahre 2005 durch einen modernen Anbau erweitert. Die wertvolle historische Innenausstattung aus dem Jahre 1916 ist bis heute Bestandteil des Museumskonzeptes. Vitrinen aus dunkel gebeizter Eiche, passend dazu die Verkleidung der

Türnischen, Türen, Pfeiler und Tische bilden einen würdigen Rahmen für das Meissener Porzellan.

Im ersten Obergeschoss entdecken Sie die einmalige Sammlung Meissener Porzellans von 1710 bis in die Gegenwart. Chronologisch geordnet sehen Sie Höhepunkte aus dem über 300-jährigen Meissener Porzellanschaffen.

Die ausgestellten Porzellane sind der öffentlich zugängliche Teil der umfangreichsten Sammlung Meissener Porzellans von 1710 bis heute.

Mettlach

Keramikmuseum Mettlach, Alte Abtei, Saaruferstraße, D-66688 Mettlach. Website: www.keramikmuseum-mettlach.de.

München

Marstallmuseum, Museum „Nymphenburger Porzellan“ (Sammlung Bäuml), Schloss Nymphenburg, D-80638 München. Website: www.schloss-nymphenburg.de.

Im 1. Stock des Marstallmuseums ist eine einzigartige Privatsammlung Nymphenburger Porzellane vom 18. bis 20. Jahrhundert zu sehen. 1747 gründete Max III. Joseph die kurfürstliche Porzellan-Fabrik. Ein Glücksfall für die junge Manufaktur war die Anstellung von Franz Anton Bustelli als Modellmeister. Seine lebendig erzählenden Figuren zierten einst die höfische Desserttafel. Im frühen 19. Jahrhundert setzte sich König Ludwigs I. für die Porzellankunst ein. Er gründete die „Kunstanstalt“ nahe der Kunstakademie, um dort die besten Porzellanmaler ausbilden zu lassen. Einen weiteren Höhepunkt des Museums bilden die Jugendstil-Porzellane mit ihren innovativen Formen und Dekoren.

Begründet wurde die Sammlung durch Albert Bäuml, der 1888 die Leitung der Manufaktur übernommen hatte. Um die künstlerische Qualität zu verbessern, sammelte er Nymphenburger Porzellan als Modellvorlagen. 1912 übernahm sein ältester Sohn diese Aufgaben. Die Sammlung, die mit Porzellanen aus dem Besitz der Bayerischen Schlösserverwaltung ergänzt ist, wird noch heute von der Familie aus privaten Mitteln erweitert.

Pinakothek der Moderne, Barer Strasse 40, D-80333 München. Website: www.pinakothek.de.

Galerie Handwerk, Max-Joseph-Straße 4 [Eingang Ottostraße], D-80333 München. Website: www.hwk-muenchen.de/galerie.

Norden

Osfriesisches Teemuseum Norden, Am Markt 36, D-26506 Norden. Website: www.teemuseum.de.

Oberzell

Keramikmuseum im Schloss Oberzell, Schloßplatz 1, D-94130 Oberzell. Website: www.obernzell.de.
Das Keramikmuseum im ehemals fürstbischöflichen Schloss Oberzell bei Passau - am Ufer der Donau gelegen - gibt mit zwölfhundert Objekten einen Einblick in die Geschichte der

Keramik von der Jungsteinzeit bis zur Gegenwart. Der Schwerpunkt liegt auf der handwerklich hergestellten Keramik, vornehmlich aus Niederbayern, das im Bereich der Gefäßkeramik im 18. und 19. Jahrhundert führend in Altbayern war. Das Museum bietet darüber hinaus einen Überblick über keramische Techniken, Herstellungsvorgänge und Verwendungen und führt bis zu Industrieproduktion und zeitgenössischer Keramik.

Zu den besonderen Themen gehören die europaweit bedeutende und jahrhundertelange Schwarzgeschirrproduktion in Oberzell, die handwerkliche Fayenceherstellung in Dießen am Ammersee, Steinzeug aus Bayern und Irdenware aus Niederbayern sowie Nymphenburger Porzellan, nachdem zu Beginn des 19. Jahrhunderts in diesem Schloß ein Zweigwerk der Nymphenburger Manufaktur eingerichtet werden sollte.

Besonders beliebt bei den Besuchern sind solche Gefäße, die im Laufe der Benutzung Schäden erlitten haben und von Wanderhandwerkern kunstvoll mit Draht und Blech wieder repariert wurden - ein Zeugnis der Sparsamkeit früherer Zeiten.

Oberschleißheim

Meißener Porzellan-Sammlung Stiftung Ernst Schneider, Schloss Lustheim, D-85764 Oberschleißheim. Website: <https://www.bayerisches-nationalmuseum.de>.

Im Jahr 1971 wurde das Jagdschloss Lustheim - unter Kurfürst Max Emanuel zwischen 1684 und 1688 nach Entwürfen Henrico Zuccallis im Park von Schloss Schleißheim erbaut - als erstes Zweigmuseum des Bayerischen Nationalmuseums eingerichtet.

Seither beherbergt es die weltberühmte Meißener Porzellan-Sammlung des Industriellen Dr. Ernst Schneider. Sie bietet Einblick in die beeindruckende Vielfalt der Erzeugnisse der Meißener Manufaktur und ihres geradezu unerschöpflichen Erfindungsreichtums in den ersten Jahrzehnten von ihrer Gründung 1710 bis in die Zeit des Siebenjährigen Kriegs (1756-1763).

Der Bogen spannt sich von den Geschirren und Figuren der Böttgerzeit über die berühmten Chinoiserien des Porzellanmalers Johann Gregorius Höroldt und die von August dem Starken besonders geschätzten "indianischen" Dekore bis hin zu den lebendig modellierten Tierfiguren des Bildhauers Johann Joachim Kändler. Einen besonderen Höhepunkt bilden die zahlreichen Geschirre aus dem Tafelservice des Grafen Sulkowski und dem legendären Schwanenservice des Grafen Brühl, die eine Vorstellung vom Glanz barocker Festtafeln vermitteln.

Oldenburg

01.08.20-13.09.20 *Marieke Ringel*. Gewinnerin des Preises „Neue Keramik“. Landesmuseum für Kunst und Kulturgeschichte Oldenburg, Schloss, Schlossplatz 1, D-26122 Oldenburg. Website: www.landesmuseum-ol.de. **Verschoben auf 2021.**

Die diesjährige Ausstellung der Gewinnerin des Preises „Neue Keramik“ präsentiert die außergewöhnliche Keramikerin Marieke Ringel, die mit ihren Tierplastiken überrascht. Die Absolventin der Kunsthochschule Burg Giebichenstein schafft kraftvolle und zugleich zarte Tierbilder, die geborgen

in Schachteln zu Wandobjekten werden oder auch als Einzelstücke frei im Raum stehen. Ihre Plastiken zeugen von künstlerischem Einfallsreichtum sowie technischer Könnerschaft und behalten bewusst die Spuren ihrer Bearbeitung des Materials Ton. Ringels Arbeiten können in ihrer Verbindung zwischen Mensch und Tier, aber auch als Metapher für unbewusste Vorgänge betrachtet werden. Nicht zuletzt verkörpern sie unsere Sehnsucht nach Natur, Freiheit und Ursprünglichkeit.

Ransbach-Baumbach

Skulpturen- und Miniaturen-Museum, Sälzerstrasse 16, D-56235 Ransbach-Baumbach. Website: www.skulpturen-miniaturen-museum.de.

Fayencen. Im Museum wird eine sehr umfangreiche Ausstellung an sogenannten Wiener-Fayencen präsentiert: Die Manufaktur Goldscheider wurde mit ihrer Kunstkeramikproduktion ab etwa 1885 weltweit bekannt.

Ein Reigen voller Farbenfreude im Stil des Rokokos, der Biedermeier-Zeit, der Sezessions-Bewegung, des Jugendstils und Art déco erwartet die Museumsbesucher. Bereits vor über 100 Jahren waren die polychromen Bildwerke der Firma Goldscheider beim breiten Publikum überaus beliebt und fanden hohen Absatz.

Viele Künstler wurden von berühmten Schauspielerinnen, Tänzerinnen und Modestilen der jeweiligen Zeit zu ihren Arbeiten inspiriert.

Porzellan. Zwei weitere Ausstellungsschwerpunkte bilden Arbeiten aus Meissener Porzellan und Werke der Königlich-Porzellan-Manufaktur in Berlin.

Die filigran ausgearbeiteten Figuren bestechen durch Farbigekeit, Formgebung und Vielfalt in ihrer fantasievollen, künstlerischen Umsetzung und in ihrer sinnlich-eleganten Darstellung weiblicher Anmut.

Stoffe aus der antiken Mythologie, Darstellungen im Stil des Rokoko und aus dem Klassizismus sind Themen des gestalterischen Wirkens der gesammelten Künstler. Diese hochwertigen Werke waren einst Schmuckstücke der gehobenen Gesellschaft.

Rastatt-Förch

Schloss Favorite, Am Schloss Favorite 5, D-76437 Rastatt-Förch. Website: <https://www.schloss-favorite-rastatt.de>. Kan kun ses på rundvisning som er hver time. Særlige rundvisninger med fokus på porcelænsamlingen.

Rosenau

Europäisches Museum für Modernes Glas, Unterwohlsbach, Rosenau 10, D-96472 Rödental. Website: www.kunstsammlungen-coburg.de.

Die Kunstsammlungen der Veste Coburg hatten in den 1970er Jahren begonnen, moderne Keramik auszustellen und zu sammeln. 1975 wurde der Richard Bampi Preis zur Förderung junger Keramiker ausgerichtet; 1976, 1980 und 1984 folgte der Ausstellungszyklus "Keramik heute in Bayern" mit aktuellen Arbeiten von in Bayern tätigen Keramikern. Von diesen Ausstellungen konnten jeweils wichtige Werke dauerhaft über-

nommen werden. Entsprechend liegt der Schwerpunkt der Sammlung auf deutscher Keramik, doch gibt es auch zahlreiche qualitätvolle internationale Arbeiten, insbesondere aus Großbritannien, Frankreich, den Niederlanden, Skandinavien sowie Amerika, Korea und Japan.

Mit der Studiensammlung Keramik ist nun erstmals ein Großteil der Coburger Keramikbestände zu sehen. In 30 Vitrinen wird in alphabetischer Ordnung ein repräsentativer Querschnitt der umfangreichen Sammlung gezeigt. Dazu werden in einer freien Aufstellung Hauptstücke nach thematischen Gesichtspunkten gruppiert. Zu sehen sind traditionelle Gefäßkeramiken wie Vasen und Schalen, Wandreliefs, abstrakte und figürliche Skulpturen sowie konzeptionelle Objekte. In der Freiaufstellung wird den internationalen Werken besonderes Augenmerk geschenkt. Damit wird die internationale Ausrichtung der in der Rosenau gezeigten modernen Glassammlung auch bei der Keramik aufgegriffen. Von einigen Künstlern sind Werke sowohl aus Keramik als auch aus Glas zu entdecken. Die enge Verbundenheit der Werkstoffe Glas und Keramik wird somit offenbar.

Rudolstadt

Porzellangalerie, Thüringer Landesmuseum, Residenzschloss Heidecksburg, Schlossbezirk 1, D-07407 Rudolstadt. Website: <https://www.heidecksburg.de>.

The Porcelain Gallery. The collection of porcelain primarily contains works of Thuringian porcelain manufactories as well as objects that are made of stoneware, earthenware and clay. The inventory includes altogether 4500 objects that mainly date back to the collection of the trading association in Rudolstadt of the 19th century. Other pieces entered into possession of the museum through the "Prince Guenther foundation", that administered the princely estate. Especially during the last fifteen years, due to the research work made by the porcelain manufactories at Unterweißbach, the Schwarzburgian Workshops of Porcelain Art Unterweißbach) and the Oldest Porcelain Manufactory of Volkstedt this collection gained supraregional importance.

Die Schwarzburger Werkstätten. Especially sophisticated figurines produced at the Schwarzburgian manufactories founded in 1909 attract great attention, among them models of famous artists such as Ernst Barlach or Gerhard Marcks. Humorous, cheerful or expressive – every single one of these creations contributed to the renewal of the porcelain art at the beginning of the 20th century.

Seitenroda

Leuchtenburg, Dorfstraße 100, D-07768 Seitenroda. Website: <https://www.leuchtenburg.de>. „Eine der außergewöhnlichsten und modernsten Ausstellungen!“, lobt die internationale Jury des Europäischen Museumsrates.

Erleben Sie die außergewöhnliche und interaktive Ausstellung! Künstler aus der ganzen Welt haben sieben Erlebniswelten entstehen lassen, die einem Material Zauber verleihen: dem Porzellan. Machen Sie eine Reise durch die Geschichte dieses besonderen Materials und entdecken Sie die Porzellanwelten Leuchtenburg.

Selb-Plössberg

Porzellanikon - Staatliches Museum für Porzellan
[Europäisches Industriemuseum für Porzellan,
Europäisches Museum für Technische Keramik og
Rosenthal Museum], Werner-Schürer-Platz 1, D-91800
Selb. Website: www.porzellanikon.org.

→24.01.21 *Kunst trifft Technik · Keramik aus dem 3D-Drucker*. Porzellanikon.

Objekte selbst in 3D drucken - was sich immer noch wie Zukunftsmusik anhört, eröffnet Künstlern und Designern heute ungeahnte Möglichkeiten. Diese zu erkunden, war das Ziel eines Wettbewerbs des Museums „Keramion“ in Frechen. Die zehn ausgewählten Gewinner machen nun auch im Porzellanikon am Standort Selb Station.

In höchstem Maße filigran, wie es keinem Keramiker mit traditioneller Technik gelingt, kreativ, experimentell und vielfältig präsentieren sich die Objekte und zeigen, was 3D-Druck alles kann. Von Architekturdwürfen über Schmuckstücke bis zu absoluten Highlights für die Einrichtung im eigenen Zuhause reicht die Bandbreite. Doch auch die Antwort auf die Frage nach dem Wie lässt keine Wünsche offen: Filme sowie Objekte veranschaulichen Herstellungstechniken. Und als zusätzliches Highlight wird der neue, hauseigene 3D-Drucker in der Ausstellung live drucken.

Siegburg

12.07.20-30.08.20 *Maria Geszler-Garzuly - Meteorites and other Poems*. Zeitgenössische Keramik. Siegburg Stadtmuseum, Markt 46, D-53721 Siegburg. Website: <http://www.stadtmuseum-siegburg.de>. **Auf Grund der aktuellen Situation wird die Ausstellung verschoben.**

Die ungarische Keramik-Künstlerin und Designerin Maria Geszler-Garzuly wurde vielfach mit Preisen und internationalen Ausstellungen ausgezeichnet. Bei einem Japanbesuch vor etwa 20 Jahren entdeckte sie ihre Liebe zur Japanischen Kunst der Edo-Kultur mit ihren herrlichen Landschaften und ihrem großartigen Dekorationsreichtum.

Statt der Vögel gibt es in ihren Arbeiten allerdings laute Flugzeuge am Himmel und eine Perlenkette von Öltankern in der See. Maria Geszler-Garzuly zeigt Objekte von inspirierender Kraft und einer einzigartigen Handschrift. Wie Meteoriten berührt das außergewöhnliche Gesamtwerk unsere tiefen und verborgenen Emotionen und lässt uns die verschiedenen Aspekte ihrer Kunst auf unterschiedliche Art und Weise entdecken. Mit ihrer brillanten Schaffenskraft fasziniert und fesselt Maria Geszler-Garzuly jeden kunstinteressierten Besucher.

Staufen

Keramikmuseum Staufen, Wettelbrunner Strasse 3, D-79219 Staufen. Website: <http://www.landesmuseum.de>.
Se website for yderligere udstillingsinformation.

The Staufen Ceramics Museum was opened in July 1991 as a branch museum of the Badisches Landesmuseum Karlsruhe. In the basement of the museum is the complete original workshop of pottery master Josef Maier, who worked here from 1898 till the 1940s. The visitor is provided with an insight into

the pottery tradition of the Upper Rhine region, as well as into the everyday life of a potter.

On the first floor the work of the ceramics artist Egon Bregger is shown. After his marriage to Emma, the daughter of Josef Maier, he took over the workshop in 1948. The presentation of Bregger's ceramics shows his development from a Bauhaus style all the way to a historical pottery style. On the same floor a collection of ceramic figures by Elisabeth Winter-Bonn is presented.

On the ground floor, regularly changing special exhibits of the Badisches Landesmuseum are held as well as studio exhibits of contemporary potters.

→29.11.20 *Picasso & Co. Berühmte Künstler*innen und ihre Keramiken*. Werke aus den Sammlungen des Badischen Landesmuseums. Keramikmuseum Staufen. Der Begriff *Künstlerkeramik* bezeichnet keramische Kunstwerke, die nicht von Keramiker*innen, sondern von bildenden bzw. freien Künstler*innen wie Pablo Picasso oder Cindy Sherman entworfen wurden. Die *Künstlerkeramik* gehört also zur bildenden Kunst. Sie ist essentieller Bestandteil der stilistischen Entwicklung einer Epoche und reicht weit über die *Gebrauchskeramik* hinaus – in ihr manifestiert sich die intellektuelle Auseinandersetzung mit dem *Gedankengut der Zeit*.

*Die Künstlerkeramik entstand immer dann, wenn bildende Künstler*innen abseits ihrer gewohnten Arbeitsweise einen Exkurs in den Bereich Keramik unternahmen. Dies blieb meistens auf eine temporäre Episode ihres künstlerischen Schaffens oder auf einzelne Werke beschränkt. Nur bei wenigen freien Künstler*innen führte die Auseinandersetzung mit der Keramik zu einer Entwurfstätigkeit für keramische Serienprodukte. Die ersten Keramiken, die wir heute als *Künstlerkeramik* bezeichnen, entstanden Ende des 19. Jahrhunderts.*

Velten

Hedwig Bollhagen Museum, Wilhelmstraße 32/33, D-16727 Velten. Se yderligere information på website: <http://hedwig-bollhagen-museum.okmhb.de>.

Weiden

Internationales Keramik-Museum, Zweigmuseum der Neuen Sammlung München, Luitpoldstraße 25, D-92637 Weiden. Website: www.ikmweiden.de.

→07.02.21 *Highlights. Afrikanische Keramik*. Zum 30-jährigen Jubiläum des Internationalen Keramik-Museums in Weiden präsentiert die *Neue Sammlung - The Design Museum* eine eigens für Weiden getroffene Auswahl afrikanischer Keramiken aus der Sammlung von Herzog Franz von Bayern. Sie gilt in ihrem Umfang, ihrer Präzision der Auswahl und Qualität der einzelnen Stücke als eine der international bedeutenden Sammlungen afrikanischer Keramik. Aufgebaut seit den 70er Jahren des 20. Jahrhunderts umfasst sie Beispiele aus verschiedenen Regionen Afrikas und bildet einen Schwerpunkt in der *Gefäßkeramik*. Mit diesem bedeutenden Neuzugang wird nicht nur der über

15.000 Keramiken umfassende, international ausgerichtete Bestand der Neuen Sammlung erweitert, sondern zugleich eine geographische Lücke geschlossen.

Die Technik der Keramikherstellung steht in Afrika stark mit einer geschlechterspezifischen Arbeitsteilung in Zusammenhang. Abgesehen von Nordafrika, wo (männliche) Keramikproduzenten mit Drehscheibe und Ofen arbeiten, und einigen wenigen Ausnahmen – wurden handgefertigte Tonwaren zu allen Zeiten mehrheitlich von Frauen hergestellt. Erst in jüngster Zeit arbeiten auch zunehmend Männer als Keramiker.

Die Gefäßkeramiken und figürliche Objekte wurden teilweise für den säkularen, teilweise für den rituellen Gebrauch angefertigt und genutzt. Sie entstanden nicht nur für den Eigenbedarf, sondern häufig für lokale, regionale und überregionale Märkte sowie für den Fernhandel. Bei der Produktion kommen verschiedene Methoden der Ausformung, Dekoration und Oberflächenbehandlung zum Einsatz.

Die hier ausgestellten afrikanischen Keramiken sind alle gebaut, d. h. aus aufeinander gesetzten Tonwülsten hochgezogen oder frei geformt und nicht auf der Töpferscheibe gedreht. Dadurch ergeben sich leicht unregelmäßige Oberflächen, die den besonderen Reiz dieser Keramiken ausmachen. Durch das Polieren oder durch das Auftragen von Schlicker (Engobe), Pflanzensäften, Pigmenten und Harzen werden die Objekte gestaltet und die Oberflächen versiegelt. „Dreidimensionale“ Dekore entstehen durch Einritzen, Stanzen, die Verwendung eines Rollrädchens, Verformungen und Abformungen oder Angarnieren von Mustern und Motiven. Auf Glasuren wird völlig verzichtet. Für das Schwärzen oder Marmorieren werden verschiedene Brenntechniken angewandt, die in Verbindung mit den regional unterschiedlichen Tonvorkommen und den angeführten Oberflächenbehandlungen die meist zurückhaltende, von Erd- und Schwarztönen dominierte Farbigekeit bestimmen.

Gebrannt wird die handgefertigte Keramik üblicherweise im Freien in kleinen offenen Feuern oder in großen kommunalen Feuerstellen. Bei diesen Feldbränden lassen sich keine so hohen Temperaturen wie in Öfen erzielen, doch hat die niedrig gebrannte Irdenware durchaus ihre Vorteile. Beispielsweise kühlt die leicht poröse Gefäßwand durch Verdunstung die darin aufbewahrten Flüssigkeiten, beim Transport wird Gewicht eingespart und durch die Resistenz gegenüber Temperaturschocks eignet sie sich gut für das Kochen auf offener Flamme. Afrikanische Keramiken besitzen im Gegensatz zur europäischen Keramik häufig einen runden Boden, der der Gesamtform eine besondere Spannung verleiht und zusammen mit den oben genannten Aspekten die Charakteristika der Keramik dieses Kontinents ausmachen.

In der Ausstellung stehen nicht die ethnographischen Aspekte, sondern die gestalterische künstlerische Qualität der Objekte im Mittelpunkt. Diese Herangehensweise ermöglicht einen neuen, frischen Blick auf die Keramikproduktion des 19. bis 21. Jahrhunderts in Afrika, der nach Form, Funktion, Dekor und Materialität fragt. Im Kontext

der in Weiden aktuell gezeigten Keramik aus Asien, Europa und Lateinamerika ergeben sich dadurch neue Einblicke in einen Bereich des künstlerischen Schaffens, der bisher noch kaum wahrgenommen wurde und in dem es noch vieles zu entdecken gibt.

Østrig

Stoob

Töpfermuseum, A-7344 Stoob. Website: <http://toepfermuseum.at>.

Wien

MAK - Österreichisches Museum für angewandte Kunst / Gegenwartskunst, Stubenring 5, A-1010 Wien. Website: <https://www.mak.at>.

Wilhelmsburg

Wilhelmsburger Geschirr-Museum, Färbergasse 11, A-3150 Wilhelmsburg. Website: <https://geschirrmuseum.at>.

Nederlandene

Amsterdam

Rijksmuseum, Museumstraat 1, NL-1071 XX Amsterdam. Website: www.rijksmuseum.nl.

Delft

Galerie Terra Delft, Galerie voor hedendaagse keramiek, Nieuwstraat 7, NL-2611 HK Delft. Website: www.terradelft.nl.

Deventer

Loes and Reinier Gallery, Korte Assenstraat 15, NL-7411 JP Deventer. Website: www.loes-reinier.com.
See website for yderligere information om udstillinger.

Groningen

Groninger Museum, Museumeiland 1, NL- 9711 ME Groningen. Website: <https://www.groningermuseum.nl>.

Haag

Gemeentemuseum, Stadhouderslaan 41, NL-2517 HV Haag. Website: www.gemeentemuseum.nl.

Delftware Wonderware. Gemeentemuseum Den Haag has one of the finest and largest collections of Delftware in the world. Delftware is not only a beautiful traditional product and a paragon of Dutch prosperity in the Golden Age, but also an inspiration for contemporary design. At the Delftware WonderWare exhibition of the Gemeentemuseum you will discover the beauty and the fascinating stories behind this world-famous cultural heritage.

Delftware takes a prominent place in the wide variety of applied arts at the Gemeentemuseum. Delftware WonderWare shows the versatility of this traditional Dutch product, then and

now. From the typical blue-white to flashing red, snow-white and even Delft black; from 17th Century vases for the very rich to contemporary tulip vases made by Dutch designers like Hella Jongerius and Wieki Somers. Delftware Wonderware will submerge you in the beauty of this valuable product.

→22.11.20 *Royal Blue*. William and Marry's finest delftware. The Golden Age of Delft Pottery. Gemeentemuseum.

Delft Blue: the iconic Dutch earthenware is known all over the world. It remains popular to this day, and although we think we know its history, we continue to discover new things about it. Many of the greatest masterpieces of Delftware are in collections abroad, and so are seldom, if ever, seen in the Netherlands. That is all about to change this spring, however, as Kunstmuseum Den Haag brings many of them together for the first time in an exhibition that will include top items from Hampton Court Palace and the V&A in London. The public will be able to discover some of the finest Delftware ever commissioned: the Royal Blue made for William and Mary.

To celebrate the 400th anniversary of Delftware, and as an ode to the friendship between Britain and the Netherlands, this spring Kunstmuseum Den Haag will present a story of Orange in blue and white, a tale of fragile diplomacy and breathtaking grandeur. Royal Blue will show how a 17th-century English queen continues to colour the Netherlands' identity today.

British-Dutch ties. From tall flower pyramids to garden vases and preserve dishes: in the late seventeenth century the potteries of Delft made the most beautiful tin-glazed earthenware in Europe. The heyday of Delftware coincided with the reign of William III (1650-1702) and Mary II Stuart (1662-1695). They collected both Chinese porcelain and the attractive, refined ceramic ware from Delft. Indeed, they were leading champions of the earthenware made in Delft. Mary, in particular, was a true ambassador for Delftware, and she commissioned special pieces from De Grieksche A pottery for her own collection. The exhibition will focus on the period 1689-1702, when stadtholder William III and Mary II Stuart were also king and queen of England, Scotland and Ireland. Royal Blue will introduce visitors to the rich cultural heritage that grew out of the ties between the Netherlands and Britain in the seventeenth century.

Harlingen

Harlinger Aardewerk & Tegelfabriek, Voorstraat 84, NL-8861 BP Harlingen. Website: <https://harlinger.nl>.

Hertogenbosch

Designmuseum den Bosch, De Mortel 4, NL-5211 HV 's-Hertogenbosch. Website: <https://designmuseum.nl>.

Leeuwarden

Princessehof National Museum of Ceramics, Grote Kerkstraat 11, NL-8911 DZ Leeuwarden. Website: www.princessehof.nl. See website for yderligere udstillingsinformation.

The museum's permanent collection is displayed in From East and West, including an important collection of Chinese porcelain, Delft Blue and Dutch Art Nouveau and Art Deco ceramics.

In the exhibition From East and West you travel around the world and through time with ceramics as your guide. Every place and time has its own ceramics, which reflect political, economic and cultural circumstances. Moreover, knowledge and taste travel from East to West, and vice versa. Along the way you will discover unexpected similarities in styles, shapes and techniques from all over the world. From China, the cradle of ceramics, to the Frisian clay.

→25.10.20 *Jennifer Tee: Falling Feathers*. Princessehof. The exhibition Jennifer Tee: Falling Feathers includes various sculptural works, imaginative collages, and two installations made from black and white porcelain feathers. Tee's work is characterised by a combination of power and modesty, with which she invites the viewer to enter a new world.

Jennifer Tee studied in Amsterdam at the Gerrit Rietveld Academy, the Sandberg Institute and the State Academy of Fine Arts. She has attended residencies in China, Australia and the United States. Tee has won several prizes, including the Uriot Prize (twice), the Prix Nouvelles Images and the Cobra Kunstprijs Amstelveen. Her work has recently been exhibited at the Istanbul Biennale (2019), the São Paulo Biennale (2018) and at the Camden Arts Centre in London (2017).

→25.10.20 *Design #5: Jólán van der Wiel - Dragonstone*. Princessehof.

The exhibition includes an intriguing installation which combines design, ceramics and magnetic powder. Van der Wiel uses magnetic fields in unprecedented ways to give shape to his works, which look extraterrestrial.

The visitor is introduced to an entirely new craft: magnetic ceramics. In his work, Van der Wiel uses the magnetic field as a tool to control and manipulate his material. The works he made for the exhibition in the Princessehof were shaped by magnetic force fields.

Jólán van der Wiel. Based on his fascination for extreme natural phenomena and the influence of natural forces on material, Jólán van der Wiel (1984) experiments with matter, the environment and techniques in search of the natural logic of design. Van der Wiel graduated from the Gerrit Rietveld Academy's designLAB department in 2011 and in the same year he founded his own multidisciplinary studio in Amsterdam, now located in Zutphen.

05.09.20-27.06.21 *Human After All*. Princessehof.

The Princessehof National Museum of Ceramics in Leeuwarden will present the wide-ranging exhibition Human After All: Ceramic Reflections in Contemporary Art. Internationally established artists and up-and-coming talents from both the East and West will exhibit sculptures and installations ranging from the absurdist films of artist duo Djurberg and Berg (1978, Sweden) to the tree of life by

Kris Lemsalu (1985, Estonia). All the works revolve around the complexity of human nature: La Condition Humaine, humanity with all its limitations, insecurities and self-confidence, beauty or cruelty.

Milsbeek

19.09.20-20.09.20 *Keramisto 2019*. 33e Internationale keramiekmanifestatie. De Mookerplas, Plasmolen, Milsbeek. Website: www.keramisto.nl. **Keramisto 2020 geannuleerd vanwege Corona!/Keramisto 2020 is canceled.**

Nieuw-Buinen

Keramisch Museum Goedewaagen, Glaslaan 29, NL-9521 GG Nieuw-Buinen. Website: www.keramischmuseumgoedewaagen.nl.

Rotterdam

Museum Boijmans Van Beuningen, Museumpark 18-20, NL-3015 Rotterdam CX. Website: www.boijmans.nl.

Tegelen

Keramiekcentrum Tiendschuur Tegelen, Pottenbakkersmuseum, Kasteellaan 8, NL-5932 AG Tegelen. Website: www.tiendschuur.net.

→20.09.20 *Klei met een grote K!* Kunstzinnige keramische hoogtepunten. Keramiekcentrum.

25.09.20-17.01.21 *Like molded*. The art of ceramic molding. Keramiekcentrum. *Casting clay and porcelain in all its facets. A selection of artists from home and abroad shows beautifully ceramic cast work.*

22.01.21-16.05.21 *Ceramique Botanique. Bloemen en planten in klei / More Organics. Céramique Botanique 2.0*. Keramiekcentrum.

21.05.21-12.09.20 *Passion*. The suffering story of Christ, but also human suffering and human emotions on a universal level. Keramiekcentrum Tiendschuur. *In 2021 the five-year passion games in Tegelen will be performed again. This exhibition shows passion in the broadest sense of the word. Fascinating ceramic sculptures about spirituality and primal feelings.*

Belgien

Antwerpen

Modern Shapes Gallery, Kleine Markt 13. B-2000 Antwerpen. Website: <https://modernshapes.com>.

Bruxelles

Musées royaux d'Art et d'Histoire/Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis, 10 Jubelpark, B-1000 Bruxelles. Website: www.kmkg-mrah.be.

Puls Contemporary Ceramics · Annette Sloth, Edelknaapstraat 19 rue du Page (Châtelain) B-1050 Brussels. Website: www.pulsceramics.com. See website for udstillinger.

Terra Nova. Gallery Pierre Marie Giraud, Rue de Praetere 7, B-1050 Bruxelles. Website: www.pierremariegiraud.com.

Raeren

Töpfereimuseum Raeren, Burgstrasse 103, B-4730 Raeren. Website: www.toepfereimuseum.org.

Frankrig

La Borne

Centre céramique contemporaine, 25 Grand' Route, F-18250 La Borne. Website: <http://ceramiqueelaborne.org>. See website for flere af årets mange udstillinger.

Musee Vassil Ivanoff, Route des Coquillers, La Borne d'en bas, 18250 La Borne. Website: www.musee-ivanoff.fr.

Le Don du Fel

Galerie du Don, F-12140 Le Fel. Website: www.ledondufel.com.

Nançay

Galerie Capazza, 1 rue des Faubourgs, F-18330 Nançay. Website: www.galerie-capazza.com.

Paris

Les Arts Décoratifs, 107, rue de Rivoli, F-75001 Paris. Website: www.lesartsdecoratifs.fr.

Musée National de Céramique Sèvres, Cité de la céramique, 2 place de la Manufacture, F-92310 Sèvres. Website: www.musee-ceramique-sevres.fr. See website for årets udstillinger.

Galerie NeC, 117 Rue Vieille du Temple, F-75003 Paris.

Rouen

Musée de la Céramique Rouen, rue Faucon 1/rue Jeanne d'Arc 94 Rouen. Website: <http://museedelaceramique.fr>. *Rising up between a paved courtyard and a terraced garden beside the Musée des Beaux-Arts, the Hôtel d'Hocqueville contains the largest public collection of Rouen earthenware in France. The building, constructed in the 17th century and largely altered during the following century, now sports a Neoclassical-style interior design, providing an outstanding and intimate setting for visitors to explore the history of European ceramics. The museum contains five thousand pieces, providing a comprehensive overview of Rouen earthenware from the 16th to the late 18th century, and exhibits some of the finest examples. They include Renaissance paving by Masséot*

Abaquesne, large ceremonial dishes with radiating decoration from the early 18th century, pieces with niello decoration in ochre, and monumental earthenware paintings and sculptures, like the remarkable Celestial and Terrestrial Globes by Pierre II Chapelle (1725) and a series of busts of the Seasons (1730). While Rouen earthenware represents over two-thirds of its treasure, the museum also features some remarkable collections from other earthenware centres like Delft, Nevers and Lille, thus situating its local history in the more general context of European ceramics from 15th century Italian majolica ware to 1930s creations from the Sèvres factory.

The circuit begins on the ground floor with a display of the earliest European earthenware: majolica, produced in Italy between the 15th and 18th centuries. It continues with pieces from the Rouen workshops of the ceramist Masséot Abaquesne (c. 1500-before 1564), glazed terracotta ware from Normandy and pieces by Palissy's followers from the 17th and 18th centuries. On the first and second floors, the rooms devoted to the 18th century - the core of the collection - feature earthenware masterpieces from Rouen: blue monochromes, red and blue radiating decorations, niello decoration in ochre, polychrome earthenware sculptures and paintings, chinoiserie and embellishments in horn. Works by the earthenware centres of the Netherlands, Nevers, Lille and Moustiers are grouped together in a small study. Two rooms are dedicated to porcelain and china. Lastly, the circuit continues beyond the 18th century with a presentation of 19th and 20th century pieces from the Sèvres factory.

Saint Quentin la Poterie

Galerie Terra Viva, 4 Rue de la Fontaine, F-30700 Saint Quentin la Poterie.

Sarreguemines

Musée de la Faïence, 17, rue Poincaré, F-57200 Sarre-guemines. Website: www.sarreguemines-museum.eu.

Moulin de la Blies, 125 Avenue de la Blies, F-57200 Sarreguemines. Website: www.sarreguemines-museum.com.

Toucy

Galerie de l' Ancienne Poste, Place de l' Hôtel de Ville, F-89130 Toucy. Website: <https://galerie-ancienne-poste.com>.

Schweiz

Geneve

Baur Foundation · Museum of Far Eastern Art, 8 rue Munier-Romilly, CH-1206 Geneve Website: <https://www.fondation-baur.ch>.

Musée Ariana - Musée suisse de la céramique et du verre, Avenue de la Paix 10, CH-1202 Geneve. Website: www.ville-ge.ch/ariana.

→06.09.20 *Meissen - porcelain follies*. Hidden treasures from Swiss collections. Bogudgivelse. Musée Ariana - Musée suisse de la céramique et du verre. *Meissen - porcelain follies*. Swiss public and private collections are real treasure troves. This is true for porcelain in general and for Meissen ware in particular. Revealing the wealth of the often unseen private heritage is the aim of this project, for which numerous collectors have agreed to entrust items from their extraordinary collections to the Musée Ariana.

The focus is on the very beginnings of the factory and its main protagonists - like Böttger, Höroldt and Kändler. Besides the exceptional pieces on show, a whole slice of art history is brought to life for visitors. It tells how, out of passion, greed or opportunism, men embarked on the search for this grail, the discovery of the "white gold" of porcelain, at the risk of losing their fortunes and sometimes even their sanity.

→13.09.20 *Gallivanting Teapots*. Musée Ariana - Musée suisse de la céramique et du verre.

Invented in China in the early 16th century, the teapot was to spread at lightning speed, brought to Europe by the large East India Companies. Not merely a utilitarian object well-known today in our part of the world, the teapot is also testimony of an art of living that developed around the drinking of tea. Over the centuries, this exotic beverage would come to pervade all levels of society.

Composed of a body, spout, handle and lid, each teapot has its own particular characteristics. Evocation of this form and its history allows us to discover the richness of the museum's collections, whose diversity of styles, decoration and added elements are indicative of a constantly-evolving fashionable trend.

This exhibition also appeals to your senses. As well as sight, both smell and taste will be solicited, senses rarely called upon in a museum.

→25.10.20 ?? *Problem Pieces*. Robert Dawson and Richard Slee/Twenty-Twenty. Musée Ariana - Musée suisse de la céramique et du verre.

Robert Dawson and Richard Slee take an eccentric look at the world. They have long drawn their inspiration from the history of ceramics and decorative art, without ever resorting to nostalgia or aestheticism. While their respective practices focus on subverting found objects, their critical artistic discourse leads them in different directions.

Nyon

Musée Historique et des Porcelaines, Chateau de Nyon, CH-1260 Nyon. Website: www.chateaudenyon.ch. See website for udstillinger.

Solothurn

Kunstforum, Schaalgasse 9, CH-4500 Solothurn. Website: www.kunstforum.cc.

Zürich

Porzellan- und Fayencen. Die Sammlung des Schweizerischen Nationalmuseums, Zunfthaus zur Meisen Zürich, Münsterhof 20, CH-8001 Zürich. Website: <http://www.nationalmuseum.ch>.

Museum Rietberg, Gablerstrasse 15, CH-8002 Zürich. Website: <https://rietberg.ch>.

The collection of Chinese art guides visitors through 7,000 years of Chinese art history, from the Neolithic Period to the 19th century. More than 600 ceramic objects from the world-known Meiyintang Collection, and archaic bronze vessels, Buddhist sculptures made of wood and stone, as well as paintings from the Drenowatz Collection, offer eloquent testimony to the different periods and developments of Chinese civilization.

→22.11.20 *Seladon im Augenmerk*. Jadegleiche Porzellane und ihre Meister in Longquan. Katalog. Völkerkundemuseum der Universität Zürich, Pelikanstrasse 40, CH-8001 Zürich. Website: <https://www.musethno.uzh.ch>.

Ever since at least the ninth century, the Chinese province of Zhejiang has been known for its fine celadon porcelain with its wonderful shimmering surfaces in qing, the magnificent shades of green. Chinese celadon enjoyed its golden age from the eleventh to the fourteenth century, a time when it found its way into the imperial collections and was exported worldwide. The decline of craftsmanship followed, and by the end of the nineteenth century it had almost disappeared completely. It was not until the 1950s that it was successfully brought back to life. In the 1990s changes to the market economy forced porcelain artisans to reorient; to this day they have since been able to successfully align themselves, similar to the UNESCO World Cultural Heritage system, as Living State Treasures and masters with their unparalleled celadon glazes.

Italien

Albissola

Casa Museo Asger Jorn, Via D'Annunzio 6-8, 17012 Albissola Marina (SV). Website: <http://www.museodiffusoalbisola.it>.

Faenza

The International Museum of Ceramics in Faenza, Viale Baccarini n. 19, 48018 Faenza. Website: <http://www.micfaenza.org>.

Milano

Officine Saffi, via Aurelio Saffi 7, Milano. Website: www.officinesaffi.com.

Spanien

Barcelona

Ceramique. Museu del Càntir d'Argentona, Plaça de l'Església 9, 08310 Argentona, Barcelona. Website: <http://www.museucantir.org>.

Museo Nacional de Cerámica y Artes Suntuarias "González Marti", Poeta Querol 2, 46002 Valencia. Website: <https://www.mecd.gob.es/mnceramica>.

Terracotta Museu, Sis d'octubre, 99, La Bisbal d'Empordà (Girona). Website: www.terracottamuseu.cat.

Tyrkiet

Istanbul

Topkapı Palace (Topkapı Sarayı), Cankurtaran, 34122 Fatih/Istanbul. *Paladset, som i dag er omdannet til et museum, består af et parkagtigt område ned til Bosphorusstrædet med en række gårdanlæg og bygninger, bl.a. fornemt udstyrede pavilloner, der vidner om den osmanniske kunsts høje stadi. Et must under et besøg i Istanbul uanset om man interesserer sig for keramik.*

The Ottomans had access to Chinese porcelains from the mid-fifteenth century onward. The collection of 10,700 pieces of Chinese porcelain is among the finest porcelain collections in the world. Porcelains often entered the palace collection as parts of the estates of deceased persons, and were sometimes circulated as gifts amongst members of the royal family or other leading officials. Records indicate that by the 18th century the palace collection had 16,566 pieces of Chinese porcelain, compared to 400 pieces in the 16th century and 3,645 pieces in the 17th century. The Chinese porcelain collection ranges from the late Sing Dynasty (960-1279) and the Yuan Dynasty (1280-1368), through the Ming Dynasty (1368-1644) to the Quing Dynasty (1644-1911).

The pieces include celadons as well as blue and white porcelain. The Japanese collection is mainly Imari porcelain, dating from the 17th to the 19th centuries. The collection also includes around 5,000 European pieces. Researchers believe that Ottoman tastes changed over time to favor various types of European porcelain by the 18th century.

USA

Baltimore

The Walters Art Museum, 1 West Mount Vernon Place, Baltimore MD 21201. Website: <https://thewalters.org>. *Explore the Walters' renowned collection of ceramics, from the oldest object in our collection to the newest. Se website for udstillingsinformation.*

Charlotte

Mint Museum Randolph, 2730 Randolph Road, Charlotte NC 28207. Website: www.mintmuseum.org.

→30.08.20 *Black Basalt*. Bogudgivelse. Mint Museum Randolph. Featuring more than 100 ceramic objects, with loans from notable public and private collections in the United States and England, this exhibition is the first to focus exclusively on the black basalt sculpture made by Josiah Wedgwood and other Staffordshire potters in late eighteenth-century England. The works of art on view include life-size portrait busts, statues, vases, and other fully three-dimensional, ornamental forms, as well as works in low relief, such as large plaques, portrait medallions, and medals.

→ ?? *Portals to the Past: British Ceramics 1675-1825*. Mint Museum Randolph.

→ ?? *Wares of the World: Asian Influence in Contemporary North Carolina Ceramics*. Mint Museum Randolph.

Los Angeles

Los Angeles County Museum of Art, 5905 Wilshire Blvd, Los Angeles, CA 90036. Website: <http://www.lacma.org>.

New York

Alfred Ceramic Art Museum, Alfred University, New York. Website: <https://ceramicsmuseum.alfred.edu>.

Everson Museum of Art, 401 Harrison Street, Syracuse NY 13202. Website: <https://www.everson.org>.

The Metropolitan Museum of Art [The MET], 1000 Fifth Avenue, New York NY 10028. Website: <https://www.metmuseum.org>.

Jason Jacques Gallery, 29 East 73rd Street, New York, New York 10021. Website: <http://www.jasonjacques.com>. See website for udstillingsinformation.

Joan B Mirviss Ltd., Japanese Fine Art, 39 East 78th Street, Suite 401, New York, NY 10075. Website: <http://www.mirviss.com>.

Pennsylvania

Palmer Museum of Art, The Pennsylvania State University, Curtin Road, University Park PA 16802. Website: <https://palmermuseum.psu.edu>. See website for udstillingsinformation.

The Palmer's collection of ceramics is varied and impressive, encompassing both ancient and contemporary styles and both western and non-western traditions.

Ancient Peruvian Ceramics. As part of its impressive ceramics collection, the Palmer Museum of Art houses an

extensive array of Peruvian pottery ranging from the early centuries B.C.E. up to the sixteenth century. The museum owns examples from all cultural areas of Peru, including the Inca, who achieved a level of political, social, and economic organization that greatly impressed Spanish explorers upon their arrival in the region. As with many ancient civilizations, Peruvian societies left no written records, making ceramics - which often depict mythical gods, heroic figures, and complex rituals, often revolving around the dead - vital to our understanding of their structure.

Asian ceramics. Ceramics are the strength of the museum's collection of Asian art. Ranging in date from the third century B.C.E. to the nineteenth century, the collection includes representative pots, dishes, and sculpture made in China, Japan, Korea, and Cambodia. Also included in the Asian ceramic collection are cooking vessels, vases, and other utilitarian wares, as well as sculpture of Daoist immortals, all made for domestic use. Of exceptional historical interest are animal and figural sculptures excavated from tombs constructed in China during the Tang period (618-907).

Contemporary ceramics. The Palmer Museum houses an important collection of contemporary ceramics, which ranges from traditional vessels created by St. Ives potter Bernard Leach, Mashiko artist Shoji Hamada, and a host of Japanese mingei ceramists, to the more avantgarde creations by British pot makers Dame Lucy Rie and Hans Coper, and Danish ceramists Inger Thing, Alev Siesbye, and Richard Manz.

Pomona

American Museum of Ceramic Art, AMOCA, 340 S. 339 North Garey Avenue, Pomona CA 91767. Website: www.amoca.org.

→23.08.20 *Making In Between: Contemporary Chinese American Ceramics*. AMOCA. *Making In Between: Contemporary Chinese American Ceramics* examines the works of six first- and second-generation Chinese American ceramic artists from the United States and provides a basis for dialog and intercultural exchange during an era fraught with international tensions.

Southern California has significant Chinese-American heritage and is home to the third-largest community in the United States of Americans with Chinese ancestry. Through cultural, geographic, and historic lenses, the exhibition invites visitors to explore and engage with the contemporary Chinese American artistic experience.

Canada

Toronto

Gardiner Museum, 111 Queen's Park, Toronto, Ontario, Canada M5S 2C7. Website: www.gardinermuseum.on.ca.

Bøger, kataloger og artikler om dansk keramik 2020

ved Gunnar Jakobsen

Kunstarternes forbrødring. Skønvirke - en kaleidoskopisk periode. Af Mirjam Gelfer-Jørgensen. Strandberg Publishing [Website: <https://strandbergpublishing.dk>], København 2020. 529 s. ill. litt. noter. register. ib. 499.95 kr.

Kirsten Christensen · Keramisk testamente. Red. af Emilia Nykjær Isaksson. Gyldendal, København 2020. 296 s. ill. litt. noter. (s 8-9 Forord. Af Emilia Nykjær Isaksson, s 10-203 Keramisk testamente. Af Kirsten Christensen, s 204-219 Defigurationer. Om Kirsten Christensens selvportrætter. Af Lilian Munk Rösing, s 220-229 Ansigt til ansigt. Portræt af Inger Christensen. Af Tove Thage, s s 230-245 Døden til sidst for os alle. Af Nina Hobolth, s 246-263 Min Mor og Mig - udstillingen som fortælling og manifest. Af Birgitte Anderberg, s 264-281 Kunst Kunsthåndværk. Af Bodil Busk Laursen).

Les contes étranges de Niels Hansen Jacobsen. Un danois à Paris (1892-1902). Musée Bourdelle, Paris Musées. 2020. 224 s. ill. litt. noter. navnerregister. 35 €.

Beyond the Vessel. Ceramic Review 301. 2020, s 56-61, se specielt s 61. ill. [Malene Hartmann Rasmussen].

Neel Jans - Homeplace. Af Neel Jans. Bredgade Kunsthandel, København 2020. [35 s]. ill. litt.

De fortolker arven. Unge designere i gamle firmaer. Af Christian Martinez. Antik & Auktion. 23. årg. 2/2020, s 56-60. ill. [Karen Kjældgård-Larsen med stellet "Mega Mussel" for Royal Copenhagen].

Lerets billedmager. Carl-Henning Pedersen. Red. af Lotte Korshøj, Pia Wirnfeldt og Christina Rauh Oxbøll. Carl-Henning Pedersen & Else Alfelts Museum og Clay Keramikmuseum Danmark, Herning og Middelfart 2020. 182 s. ill. litt. noter. (s 9-10 Forord. Af Lotte Korshøj & Pia Wirnfeldt, s 17-35 En kakofoni af keramik, Af Jens Tang Kristensen, s 39-42 Angli-erindringer. Om udsmykningen "Fantasiens leg om livets hjul" til Angli. Af Carl-Henning Pedersen [1989], s 45 Uddrag af kulturminister Kristen Helveg Petersens tale ved afsløringen af "Fantasiens leg om livets hjul" [1968], s 47-64 Visioner i metermål. Carl-Henning Pedersens keramiske udsmykninger. Af Lotte Korshøj, s 67-69 Dagbogsnotat. Skabelsen af den keramiske udsmykning til Carl-Henning Pedersen & Else Alfelts Museum. Af Carl-Henning Pedersen [1976], s 79-95 Livtag med leret. Carl-Henning Pedersens arbejder på Royal Copenhagen. Af Christina Rauh Oxbøll, s 105 Fugl Fønix. Af Carl-Henning Pedersen [1996], s 111-

112 Himmellængsel. Af Hans Edvard Nørregaard-Nielsen [1996], s 119-121 Et aftryk i ler. Om Donationen til Clay Keramikmuseum. Af Sidsel Ramson, s 125-136 Biografi. Carl-Henning Pedersen 1913-2007. Af Lotte Korshøj, s 140 Litteratur og s 142-179 Images in clay. Carl-Henning Pedersen. [Articles in English]).

Totem. Cathrine Raben Davidsen. Red. af Pia Wirnfeldt, Aukje Lepoutre Ravn og Cathrine Raben Davidsen. Clay Keramikmuseum Danmark, Middelfart 2020. [32 s]. ill. (s 5 [Forord]. Af Pia Wirnfeldt og s 15-19 Totem. Af Aukje Lepoutre Ravn).

Keramikkens mangfoldighed. Tema. arkitektur/design. 1/2020, s 10 Keramikkens mangfoldighed. Af Anette Lindbøg Karlsen, s 36 Ny, frisk og uendelig gammel. Interview med Martin Bodilsen Kaldahl ved Anette Lindbøg Karlsen, s 38-41 Klink. Keramik i arkitekturen. Interview med Rune Bundgaard [Klink] ved Johanna Nyborg Bendtsen, s 42-49 Clay Today. Clay Keramikmuseum Danmark runder 25 år. [Anmeldelse]. Af Merete Mørup, s 50-53 Keramik som sprog. [Portræt af Marianne Nielsen] af Anette Lindbøg Karlsen og s 60-65 Historiske riller. Svend Hammershøi og Kähler. [Portræt] af Anette Lindbøg Karlsen samt s 66 og forside af omslag. ill.

Carsten Groth. Rum. International Edition. 10/2020, s 114-117. ill. engelsk tekst. [Keramiksamlere Carsten Groth].

Skulle der være titler, som mangler, så send venligst en mail herom til Keramikkens Venners sekretær.

Bøger 2020-2021 om dansk keramik

Riddere i Skønhedens Rige - Kunstnertidsskriftet Klingen 1917-1920. Af Hanne Abildgaard. Strandberg Publishing [Website: <https://strandbergpublishing.dk>], København. 09.20. 448 s. ill. litt. noter. ib.

Berørt. Dansk kunst i det nye årtusinde. Af Maria Kjær Thomsen. Strandberg Publishing [Website: <https://strandbergpublishing.dk>], København. 10.20. 384 s. ill. litt. noter. ib.

Fed ler - Krukker i kunsten nu. Katalog. Kunsthallen GI Holtegaard [Website: <https://glholtegaard.dk>], Holte. ill. 10.20.

100 års dansk keramik. Af Carsten Bagge Laustsen. Turbine [Website: <https://turbine.dk>], København 03.11.20. 256 s. ill. ib. 399,95 kr.

Erik Veistrup - Ier er livet! Forord af Pia Wirnfeldt og tekst af Mikael Wivel, Christina Rauh Oxbøll og Michael Reersø Larsen. Clay Keramikmuseum Danmark. ill. litt. ib. 14.11.20.

Royal Copenhagen and Bing & Grøndahl Porcelain, Stoneware and Faience - Forging a Legacy. By Elliot T. Ryser. ACC Art Publishing [Website: <https://www.accartbooks.com/uk>], Woodbridge. 2 bd. 2020/2021.

Dansk keramisk Bibliografi · Supplement. Af Gunnar Jakobsen Forlaget Vandkunsten, København 2021. 288 s.

Niels Hansen Jacobsen. Red. af Teresa Nielsen med bidrag af Teresa Nielsen og Malene Wagner m.fl. Vejen Kunstmuseum [Website: www.vejenkunstmu.seum.dk], Vejen 2021.

Saxbo. Red. af Lise Seisbøll Mikkelsen og Anders Uhrskov med bidrag af bl.a. Mirjam Gelfer-Jørgensen, Kevin Henry, Jette Hoffmeyer, Gunnar Jakobsen, Morten Løbner Espersen, Peter Poulsen, Lise Seisbøll Mikkelsen, Anders Uhrskov og Elsebeth Welander-Berggren m.fl. Gyldendal 2021. 350 s. ill. litt. noter. ib.

Dansk Keramisk Arkitektur. Af Rune Bundgaard Jørgensen. Klink, København.

Potter, krukker og fade - lokalt fremstillet lertøj i Danmark og Hertugdømmerne 1600-1850. Illustreret med eksempler fra Ehlers Lertøjssamling. Red. af Lennart S. Madsen. Ehlers Samlingen [Website: <https://historiehaderslev.dk/ehlerssamlingen>], Haderslev.

Spor i Keramikken & Keramiske Profiler 1880-2012. Af Ane Maria og Anni Holst-Schmidt. [Website: www.keramik-i.dk].

Nye udenlandske bøger 2019-2021 – et udvalg

En försvunnen stockholmsfabrik i bild. Rörstrand vid sekelskiftet 1900. Av Bengt Nyström. Trafik-Nostalgiska Förlaget (TNF) [Website: <https://www.tnf.se>], Stockholm. 11.20. 224 s. ill. litt. noter.

Berit Ternell och Brita Mellander-Jungermann. Rian Designmuseum, [Website: <http://www.riandesign.se>], Falkenberg 2020. 36 s. ill. litt. hf.

Ceramic, Art, and Civilisation. By Paul Greenhalg. Bloomsbury Visual Arts [Website: www.bloomsbury.com/uk], London. 25.02.21. 544 s. ill. litt. noter. ib. 30 £.

Porcelain. A History from the Heart of Europe. By Suzanne L. Marchand. Princeton University Press [Website: <https://press.princeton.edu>], Princeton 2020. 544 s. ill. litt. ib. 30 £.

Adrien Dalpayrat. The Peter Marino Collection. By Etienne Tournier and Peter Marino. Phaidon Press [Website: <https://uk.phaidon.com>], London. 21.10.20. 272 s. ill. litt. noter. ib. 200 £.

Bernard Leach: Life and Work. By Emmanuel Cooper. The Paul Mellon Centre for Studies in British Art & Yale University Press [Website: <https://www.yalebooks.co.uk>], London 2020. 440 s. ill. litt. hf. 25 £.

Beyond East & West. Memoirs, Portraits and Essays. By Bernhard Leach. Annotated edition. Unicorn [Website: <http://www.unicornpublishing.org>], London. 03.12.20. 368 s. ill. ib. 25 £.

Majolica Mania. Transnational Pottery in England and the United States 1850-1915. Von Susan Weber et al. Yale University Press. [Website: <https://www.yalebooks.co.uk>], London. 02.10.20. 1008 s. ill. litt. noter. ib. 225 £.

Classic Black. The Bassalt Sculpture of Wedgwood and His Contemporaries. By Brian D. Gallagher. D Giles Ltd [Website: <https://gilesltd.com>], London 2020. 248 s. ill. litt. ib. 45 £.

WerkKunst. Keramik von Young-Jae Lee. Von Claudia Höhl. Schnell & Steiner [Website: <https://www.schnell-und-steiner.de>], Regensburg 2019. 64 s. ill. hf. 12 €.

Young-Jae Lee. Das Grün in den Schalen. Hg. Gisela Jahn und Nadine Engel. Museum Folkwang Essen & Arnoldsche Art Publishers [Website: www.arnoldsche.com], Stuttgart 2020. 120 s. ill. litt. hf. 28 €/26,67 €.

Die Sprache der Dinge. Angewandte Kunst der Lotte Reimers-Stiftung im Museum Pfalzgalerie Kaiserslautern. Von Marlene Jochem. Arnoldsche Art Publishers [Website: www.arnoldsche.com], Stuttgart 2020. 192 s. ill. litt, noter. ib. 38 €/36,19 €. [Omfatter ikke keramik].

Hidden Valuables. Early-Period Meissen Porcelains from Swiss Private Collections. Von Sarah-Katharina Andres-Acevedo. Arnoldsche Art Publishers [Website: www.arnoldsche.com], Stuttgart. 15.10.20. 416 s. ill. litt. noter. ib. 78 €.

200 Jahre Schramberger Majolikafabrik. Die Steingutfabrik - Grundstein der wirtschaftlichen Entwicklung unserer Stadt. Von Günter Bucholz. Gmeiner-Verlag [Website: <https://www.gmeiner-verlag.de>], Meßkirch 2020. 288 s. ill. litt. noter. ib. 24 €.

Unverloren. Hommage an die Weimar Porzellan Manufaktur, Thüringen. Von Susanne Katzenberg. Edition Braus [Erbsite: <http://www.editionbraus.de>], Berlin. 13.10.20. 112 s. ill. litt. ib. 29,95 €.

The Maiolica of Montelupo. By Carmen Ravanelli Guidotti. Texts by Timothy Wilson, Fausto Berti, Marino Marini, Carmen Ravanelli Guidotti. Edizioni Polistampa [Website: <http://www.polistampa.com>], Firenze 2019. 312 s. ill. litt. noter. ib. 90 €.

Global Luxury in Renaissance Venice. By Karin Tsoumis. Hirmer Verlag [Website: <https://www.hirmerverlag.de>], München. 24.09.20. 120 s. ill. litt. noter. ib. 39,95 €.

Gio Ponti. The Manufacture de Doccia. Collection of Museo Richard Ginori. By Livia Frescobladi Malenchini. Manfredi Edizioni [Website: <http://www.manfrediedizioni.com>], Imola. 25.10.20. 544 s. ill. litt. noter. engelsk tekst. ib. 117,49 €.

Rookwood. The Foundation of Art Pottery in America and the Women Who Built It. By Bob Batchelor. Rockport Publishers [Website: <https://www.quartoknows.com/Rockport-Publishers>], Beverly. 14.09.20. 240 s. ill. litt. ib. 32 €.

A Potter's Progress. Emanuel Suter and the Business of Craft. By Scott Hamilton Suter. University of Tennessee Press [Website: <https://utpress.org>], Knoxville 2020. 277 s. ill. litt. ib. 42,50 €.

From Ordinary to Luxury. Islamic Ceramics from Iran, Central Asia and Afghanistan. By Pierre Siméon. Ed. by Verena Daiber. Studies on The Bumiller Collection. L. Reichert [Website: <https://reichertverlag.de>], Wiesbaden 2020. 192 s. ill. litt. noter. ib. 79 €.

Ceramics of Iran. Islamic Pottery in the Sarikhani Collection. By Oliver Watson. Yale University Press. [Website: <https://www.yalebooks.co.uk>], London. 13.10.20. 512 s. ill. litt. noter. ib. 50 €.

The City of Blue and White. Chinese Porcelain and the Early Modern World. By Anne Gerritsen. Cambridge University Press [Website: <http://www.cambridge.org>], Cambridge 2020. 320 s. ill. litt. ib. 26,99 €.

Chinese Porcelain Marks. By Christer Lofgren. Booxencounters [Website: <https://boox.cargo.site>],

Stockholm 2020. 2 bd. 336 s. mærker og signaturer. 157 £.

China Without Dragons. Rare Pieces from Oriental Ceramic Society. By Regina Krahl. CA Book Publishing [Website: <https://www.accartbooks.com/uk>], Woodbridge 2020. 360 s. ill. litt. noter. engelsk og kinesisk tekst. ib. 95 £.

Leaping the Dragon Gate. The Sir Michael Butler Collection of 17th-Century Chinese Porcelain. By Teresa Canape and Katharine Butler. Ad Ilisum [Website: <https://www.paulholberton.com/adilissum>], London. 21.01.21. 384 s. ill. litt. noter. ib. 155 £.

Liangzhu Pottery. Introversion and Resplendence (Liangzhu Civilization). By Ye Zhao. Springer [Website: <https://www.springer.com>]. 13.04.21. ill. litt. noter. ib. 89,99 £.

Shiho Kanzaki. Weg durch das Feuer. Leben und kunst des japanischen Töpfermeisters. Von Volker Harlan und Anke Loewensprung. 2. udg. Freies Geistesleben. 01.01.22. 240 s. ill. hf.

Shoji Hamada. A Potters Way and Work. By Susan Peterson. (Ceramic Classics). Herbert Press Ltd. [Website: <https://www.bloomsbury.com/uk>], London 2020. 240 s. ill. litt. hf. 31.50 £.

Jun Kaneko. A Retrospective. By Glen R. Brown. Scheidegger & Spiess [Website: www.scheidegger-spiess.ch], Zürich. 24.09.20. 256 s. ill. litt. ib. 68 €.

Shapes from Out of Nowhere. Towards Abstraction in Clay 1890-2018. Ceramics from the Collection of Robert A. Ellison Jr. By Adrienne Spinozzi, Glen Adamson and Robert A. Ellison August Editions [Website: <http://august-editions.com>], New York. 05.01.21. 272 s. ill. litt. noter. ib. 69,95 USD.

Form and Surface. African Ceramics from the William M. Itter Collection. By Diane Pelrine. Scala Arts & Heritage Publishers [Website: <https://www.scalapublishers.com>], London & New York. 12.20. 192 s. ill. litt. ib. 39,95 £.

Ceramics Masterclass. Creative Techniques of 100 Great Artists. By Louisa Taylor. Thames & Hudson [Website: <https://thamesandhudson.com>], London 2020. 288 s. ill. ib. 20 £.

Contemporary Ceramic Art. By Charlotte Vannier and Véronique Pettit Laforet. Thames & Hudson [Website: <https://thamesandhudson.com>], London 2020. 360 s. ill. litt. hf. 35 £.

18th and 19th Century Porcelain Analysis. A Forensic Provenancing Assessment. By Howell G.M. Edwards. Springer [Website: <https://www.springer.com>], Heidelberg 2020. XXVII, 324 s. ill. litt. noter. ib. 159,99 €.

Pottery and Porcelain Restoration. A Practical Guide. By Roger Hawkins. The Crowood Press [Website: <http://www.crowood.com>], Marlborough 2020. 160 s. ill. litt. hf. 25 £.

Porcelain and Bone China. By Sasha Wardell. 2nd ed. The Crowood Press [Website: www.crowood.com], Marlborough 2020. 192 s. ill. litt. hf. 19,99 £.

Special Effect Glazes. By Linda Bloomfield. New Ceramics. Herbert Press [Website: <https://www.bloomsbury.com/uk>]. London 2020. 160 s. ill. litt. 20 £.

Inside the Head of a Collector. Neuropsychological Forces at Play. By Shirley M. Mueller. Lucia Marquand [Website: <http://luciamarquand.com>], Washington 2019. 192 s. ill. litt. noter. ib. 32 £.

Gurli Elbækgaard – årets kunstner

Keramiker Gurli Elbækgaard er netop blevet hædret som Årets Kunstner af Københavns Kommunes Kunstforening. Med udnævnelsen følger 100.000 kr.

Gurli Elbækgaard er uddannet på Designskolen Kolding og Kunsthåndværkerskolen i Bergen og har siden 2000 haft sit virke på Islands Brygge i København, hvor hun er en del af butiksværkstedet Formverk. Gurli Elbækgaard er en 'klassisk trænet' keramiker, der mestrer sit håndværk ved drejeskiven, men som stadig fortsætter med at skubbe grænserne for, hvad man kan med leret og glasuren. At teste, lege og eksperimentere med farver, form og sanseligheder er centralt for hendes arbejde både med unikaværker, men også i hendes brugsting. Gurli Elbækgaard udstiller i ind- og udland, og har de senere år samarbejdet med gourmetrestauranter og specialdesignet keramisk service, hvor der ofte kan trækkes tråde til hendes unikaværker.

Københavns Kommunes Kunstforening har eksisteret siden 1977, og det er bestyrelsen, der udvælger Årets Kunstner og forestår indkøb af malerier, grafik, skulpturer samt kunsthåndværk og kunsthåndbøger. Formand Karen Egdal for-

tæller, at foreningen gennem årene har haft en god fornemmelse for arbejder af høj kvalitet og stor diversitet, hvilket har vakt begejstring blandt medlemmerne. I år er valget altså faldet på Gurli Elbækgaards sanselige og unikke formsprog, der fint lægger sig i rækken af prominente kunstnere, som bla. omfatter Maria Rubinke, Michael Kvium og Katrine Ærtebjerg.

Med udnævnelsen Årets kunstner følger 100.000 kr. til Gurli Elbækgaard, som samtidigt har skabt Årets Værk, der tildeles foreningens medlemmer. Årets værk er et unikafad specielt udviklet til Københavns Kommunes Kunstforening, og fadet, med sine skulpturelle form, placerer sig, som så meget af Gurli Elbækgaards formgivning, i feltet mellem unika og brugsting.

Keramikkens Venner og Persondataloven

Keramikkens Venners kasserer vedligeholder foreningens medlemsfortegnelse, der indeholder de personoplysninger, som er nødvendige for foreningens drift, og det er:

- Fulde navn (2 navne for parmedlemmer)
- Postadresse
- Emailadresse (evt. 2 emailadresser om ønsket)
- Telefonnummer (frivilligt, men praktisk i tilfælde af ændring af arrangementer)
- Forsendelsesmåde vedr. medlemsblad (email eller papirkopi per post)
- Betalingsstatus vedr. kontingent.

Oplysningerne, som ikke betragtes som "følsomme" opbevares i Betalingsservice (NETS), hvor de er beskyttet af adgangskontrol og kopieres til PC for adressering af medlemsblad, nyhedsmails etc.

Foreningen videregiver ikke disse oplysninger til formål, der er foreningens drift uvedkommende.

Medlemmer har de rettigheder, persondataloven foreskriver.

De registrerede oplysninger slettes, når et medlem udmelder sig uden at have gæld til foreningen.

Rose Eken *Artefacts*. Af Rose Eken. Booklab [Website: www.booklab.dk], Skanderborg 2018. 228 s. ill. noter. dansk og engelsk tekst. ib. oplag 500. 295 kr.

Rose Eken · *Afterbeat*. Af/by Henriette Noermark. Horsens Kunstmuseums Forlag [Website: www.horsenskunstmuseum.dk], Horsens 2018. 78 s. ill. dansk og engelsk tekst. hf. 125 kr.

Det er ikke nogen hemmelighed, at keramikken i nyere tid har udviklet sig til et fokuspunkt også for billedkunstnere. Lerets materialitet, dets tyngde og samtidige føjelighed har stor tiltrækning og indgår i mange ældre og helt unge kunstneres praksis både i skulpturelle arbejder og som et nyt lærred, der kan bemaales. Ler indgår sammen med andre materialer som tekstil, papir og pap, akryl, glas, metal mm i nye praksisser og processer, som dyrkes sideløbende med klassiske teknikker som hugning i sten, formning i gips, oliemaleri og grafik.

En række nyere udstillinger på danske kunstmuseer har taget fat på leret som fx Museum Jorn i 2018 (Ler! Clay!) og tidligere Gammel Holtegaard i 2011 (Lerets magi - Keramik i international samtidskunst). Dette udstillingssted har nu fulgt op på emnet med den netop åbnede udstilling ”FED LER – Krukker i kunsten nu”. Mange gallerier har i de seneste par årtier vist en række soloudstillinger af danske kunstneres aktuelle arbejder i ler.

Blandt de kunstnere, for hvem leret er blevet helt centralt, er Rose Eken, hvis arbejde er beskrevet i to publikationer udgivet i 2018, der begge anmeldes her. Først omtales monografien ’Artefacts’, som er udkommet på forlaget BOOK LAB, en stor og levende bog at have i hænderne.

Rose Eken er født i Danmark (f. 1976) og uddannet på Edinburgh College of Art med en MA fra Royal College of Art, London, i 2003. Hun bor og har sit atelier i København og har siden 2010 gennemført en lang række udstillinger med stor succes rundt om i Danmark og udlandet med soloudstillinger i New York, San Francisco og Berlin. Eken har tillige deltaget i en række gruppeudstillinger nationalt såvel som internationalt. Denne travle virksomhed er nu instruktivt dokumenteret i monografien ’Artefacts’.

En første gennembladrning af bogen er en herlig vitaminindsprøjtning af farver og teksturer, miljøer og interiører og ikke mindst myriader af keramiske miniaturemodeller af dagliglivets mange brugsting.

Det giver stor appetit på at bevæge sig længere ind i det univers, som kunstneren så generøst inviterer til. Hun har gennem årene gjort sig særlig bemærket med omfattende totalinstallationer blandt andet på Horsens Kunstmuseum 2018/19, hvor værket ’Aftermath’ udfyldte et af museets store rum. Værket var en gigantisk oplevelse af det kæmpesammensurium af affald, som tilhørerne efterlader efter en punk-rock-koncert, fastholdt og fortolket gennem Rose Ekens hundredvis af omhyggeligt håndmodellerede og glaserede cigaret-skodder, papbægre, vandflasker, lightere osv. Bandet er gået, men svingningerne efter musikken præger dette stillbillede, der vækker minder og binder mennesker sammen i fællesskaber om oplevelser fra festivals og koncerter, sørgeligt savnet i vore Coronatider.

Brugte hverdagsobjekter er ofte udgangspunkt for Rose Ekens arbejder og de gentages i op til hundrede eller endnu flere eksemplarer ofte i serier. Gengivelserne bygger på kunstnerens store visuelle hukommelse, og gentagelser, repetition, er en integreret del af processen. Tingene grupperes i henhold til indendørs miljøer fx køkkener, musikeres øvelokaler eller kunstnerens eget atelier, hvor de store arbejdsborde bugner af minutiøse gengivelser af tuber, redskaber, farver, computer osv. For Eken er interiøret den bedste afspejling af mennesket (s. 222), som karakteriseres gennem de stillbilleder, kunstneren sammensætter.

Mængden af dagliglivets ting er håndmodellerede med skinnende glasurer og er genkendelige i detaljering og farver, og så alligevel ikke - lidt skæve, lidt mindre, tilsyneladende naive og meget menneskelige. De kan også være skræmmende, fordi vi konfronteres med de alt for mange ting, vi omgiver os med, kaster fra os og forurener verden med.

Bogen ’Artefact’s mange illustrationer er ikke ordnet kronologisk, men samlet i afsnit, som fører igennem Rose Ekens værker både installationerne og de mange nedslag i sammenstillinger af fx køkkentøj, kosteska-be, værksteder, kolonialvarer, samlinger af makeup. Gennem mange næroptagelser af de enkelte ting er det muligt at komme helt tæt på processen: modellering og glasering. Her kan iagttages kunstnerens omhu, og man fornemmer intentionen om at være loyal mod forbillederne, hvilket også er en forudsætning for, at vi tror på illusionen og berøres af tingenes både naive, humoristiske og samtidigt sofistikerede udtryk.

Foruden de keramiske arbejder gengives i bogen en samling af pladeomslag udført i glaseret paper clay

med motiver fra punkens tid og dermed relateret til kunstnerens personlige forkærlighed for rock- og punkmiljøer, som peger tilbage til hendes begyndelse som scenetekniker på teatre og lysteknikker for bands.

Foruden det rige billedmateriale indeholder bogen tre tekster på dansk/engelsk af henholdsvis Erlend Geirssønn, direktør på kunstmuseet AROS i Aarhus (s. 6-9 og 12-16), Maria Kjær Thomsen, forfatter og kunstkritiker (s. 94-98 og 102-106) og Francesca Gavin, forfatter og kurator, London (s. 215-216 og 220-222). Med forskellige indfaldsvinkler indkredser de tre forfattere instruktivt og personligt Rose Ekens oeuvre, og man lades ikke i tvivl om, at de anser kunstnerens værker som udforskende og betydelige udsagn i samtidskunsten.

Som nævnt udkom næsten samtidigt en publikation, der blev udgivet af Horsens Kunstmuseum i forbindelse med Rose Ekens soloudstilling AFTERBEAT i 2018. Denne udgivelse indeholder en dansk/engelsk artikel af Henriette Noermark, udstillingens kurator (The Notion of the Crowd, s. 4-8 og 12-16), og også her følges teksten op af en righoldig billedside med værker, hvoraf flere kategorier ikke er gengivet i 'Artefacts'.

Som udstillingstitlen AFTERBEAT antyder, var mange af udstillingens værker knyttet til det musikalske miljø, som har fulgt kunstneren gennem hele hendes virke. Udstillingen var bygget op i tre afdelinger/rum, og i det første hang en serie store glasmalerier i tinselt teknik, hvor billedet males spejlvendt på en glasflade. Motiverne var rå, dekorerede battlejackets med nitter og badges og med referencer til punkkulturen i 80'erne og 90'erne. I udstillingens andet rum vist en omfattende totalinstallation 'Aftermath', med overvældende mængder af minutiøst udførte efterlader-skaber som fra et forladt koncertområde - et sindbillede på en stormfyldt energiudladning (se ovenfor). Det tredje rum var 'dedikeret til musikeren og broderiet', og her var udstillet eksemplere på kunstnerens udsøgte broderier med kompositioner efter mærker af slag på trommeskind, indsamlet af kunstneren hos kendte trommeslagere og siden overført til silkestoffet. De meget store og betagende broderede billeders mønstre opleves som abstrakte udtryk for energi og rytme og er heldigvis gengivet i bogen i en serie af smukke optagelser.

Med de to her omtalte publikationer, som supplerer hinanden på glimrende måde, er Rose Ekens kunstneriske vingefang godt beskrevet. På trods af de vidt forskellige udtryksformer, materialer, processer og teknikker, hun benytter sig af, er der altid tilstede en fin menneskelighed og samhørighed med den omgivende verden. Det genkendes i kunstnerens værker,

som på kærlig, lun og samtidig kritisk måde afspejler hendes ufattelige tålmodighed med udforskningen og iagttagelsen af vor samtid.

Bodil Busk Laursen

Stora boken om Rörstrand Porcelain. 300 år av porcelain från Rörstrand. Av Bengt Nyström, Petter Eklund & Jan Brunius med bidrag av Annika Tegnér. Historiska Media [Website: <https://historiskamedia.se>], Lund 2020. 304 s. ill. litt. fabriksmærker og sign. ib. 269 SEK.

Historien om den svenske keramikfabrik Rörstrand er et spændende industrieventyr om en fabrik, der i 1726 blev grundlagt nær Stockholm som fajancefabrik med produktion efter hollandsk forbillede. Rörstrand udviklede sig igennem 1800-tallet i nye retninger med en stor produktion af flintegods efter engelske forbilleder og supplerede siden med en porcelænsproduktion fra 1857, der er fortsat til i dag. I de første år gik fabrikken fra at være en virksomhed i tilslutning til den herregård, der gav fabrikken navn, til at blive en stor koncern med national og international betydning, hvori andre fabrikker indgik, bl.a. Marieberg, Arabia og senere Höganäs. Fra omkring år 1900 knyttedes kendte kunstnere som formgivere til produktionen og en række markante stel og kunsthåndværk så dagens lys. I slutningen af det 20. og begyndelsen af det 21. århundrede er det gået Rörstrand som så mange andre europæiske porcelænsfabrikker: Omlægning og indskrænkning af produktionen, afskedigelse af mange af de tilknyttede kunstnere, flytning af produktionssted flere gange, fusioneringer med og til sidst overtaget af andre firmaer, i dette tilfælde Iittala og Fiskars og til sidst nedlæggelse af produktionen i Sverige i 2005. Rörstrandnavnet eksisterer endnu som designvirksomhed i Sverige, men al produktion foregår i dag i Ungarn, Bangladesh, og Østasien.

Dette interessante stykke svensk industri- og designhistorie er fortalt levende og detaljeret af en række erfarne fagfolk på området, der alle har adskillige værker bag sig om dette og beslægtede områder: Hovedforfatter er Rörstrandeksperten Bengt Nyström, der har skrevet historien fra grundlæggelsen til og med 1930'erne. Afsnittet om den nyere tid er skrevet af Jan Brunius († 2019) og Petter Eklund. Annika Tegnér har skrevet kunstnerbiografier og signaturliste.

Bogen er blevet til som opfølgning på et beslægtet oversigtsværk, der udkom i 2007. Det er nu suppleret på væsentlige områder, og nyudgivelsen er bl.a. begrundet i, at Rörstrand museum i 2021 åbner i ny form i Stockholm.

Bogen er kronologisk disponeret med let overskuelige afsnit, der alle er velillustrerede. En særlig kvalitet i teksten er indskudte faktabokse, der omhandler betydende fagpersoner og ejere i fabrikkens historie, lokaliteter, produktionsformer og særlige produkter m.v. Dermed kan bogen anvendes både som opslagsværk og til sammenhængende læsning som en omfangsrig og detaljeret fagbog. Ud over den løbende tekst er bogen forsynet med biografier over de vigtigste formgivere i fabrikkens historie, med en signaturliste og en ordliste over væsentlige begreber og fagtermer, samt en nyttig liste over, hvilke stel man har produceret igennem tiden. Endelig rummer bogen en omfattende bibliografi over tidligere litteratur om Rörstrand.

Første afsnit omhandler fajancetiden i rokokoen frem til ca. 1800, hvor blådekorerede varer under inspiration fra Delft med tiden erstattes af selvstændig formgivning bl.a. skabt af arkitekten J.E. Rehn. Efter 1800 erstattes fajancen af flintegods fremstillet efter engelsk forbillede i teknik og dekorationer. Dekorationerne er enten præget i relief i en flødefarvet masse eller er monokrome trykte dekorationer ofte med landskabsmotiver, slotte og herregårde eller kinesisk inspirerede motiver som det kendte engelske mønster *Willow pattern*. Med tiden bliver motivvalget mere svensk, og siden slår empiren igennem med glatte former og elegante rankemotiver. Produktionen udvides løbende og effektiviseres til stadighed og udover bordservice af enhver art produceres også pyntegenstande, kakkellovne og sanitetsprodukter.

Fra 1850'erne ændres produktionen med en afdeling for porcelæn af feltspattypen, i begyndelsen igen fremstillet efter engelsk forbillede, men derefter ud fra nye lokale historicistiske stilidealer. Vigtig er fabrikkens deltagelse i store udstillinger i ind- og udland, der op imod år 1900 fører til national og international anerkendelse, øget afsætning og stilistisk nybrud med keramik i Art Nouveau stil, bl.a. sart porcelæn med planteornamentik i underglasurmaleri inspireret af franske og danske forbilleder. Den vigtigste eksponent for denne stil bliver kunstneren Alf Walander (1862-1914).

Dette er også tiden for produktion af kunstobjekter ikke mindst gigantiske pragtvaser, særligt beregnet for at kunne vise fabrikkens formåen på de store udstillinger. Man producerer både porcelæn, flintegods og majolika, og mange spisestel har over 100 forskellige steldele. Fra dette tidspunkt bliver kunstneriske formgivere også en integreret del af fabrikkens virke mange år frem. Tiden efter 1. Verdenskrig bliver et endeligt farvel til Art Nouveau stilen og introduktion af mere enkelhed og funktionalitet i hverdagsvarer, bl.a. vist i formgivning af Edward Hald og ikke mindst Gunnar Nylund, der i 1931 ankommer fra Saxbo i

Danmark og bliver kunstnerisk leder i en årrække. Art deco idealer slår igennem i den mere eksklusive del af produktionen. Sideløbende produceres hverdagsdesign som f.eks. Louise Adelborgs *Nationalservice* fra 1929, der stadig produceres, men fra 2001 under navnet *Swedish Grace* og Nylunds ildfaste stel *Kronform*.

Fra 1926 flytter Rörstrand til Göteborg. Med Nylund får stentøjsproduktion et gennembrud især i kunstobjekter, ligesom han selv formgiver en række store relieffer til offentlige bygninger. En anden vigtig designer i årene frem imod 1950'erne er Carl Harry Stålhane. Dette årti betegnede en kunstnerisk opblomstring, hvor en absolut klassiker på stelsiden var Hertha Bengtsons stel *Blå eld* fra 1950 og Marianne Westmans stel *Mon Amie* fra 1952 og *Picknick* fra 1958.

En lang række gæstekunstnere præger produktionen ikke mindst af stentøj i de næste årtier, men i 1970'erne er fabrikken i krise kunstnerisk og økonomisk, en nedgang, der vendes i 1980'erne med kontakt til nye kunstnere og fornyelse af formgivningen. En vigtig eksponent for det nye er ikke mindst Signe Persson Melin. En del af produktionen er dog stærkt eklektisk, ikke funktionel og til tider postmoderne. Der kræves nytænkning, hvis fabrikken skal overleve, hvilket i 1990'erne fører til forsigtighed, indskrænkning af former og steltyper og introduktionen af nostalgiske stel, der peger tilbage i tiden, som f.eks. *Sundborn* af Pia Røndahl.

De seneste år har ført til nicheproduktioner, samarbejde med glas-, tekstil- og modeindustri og lancering af krus, stel i blot 6-8 dele, i et vist omfang dirigeret af tidens hurtigt skiftende mode- og smagstendenser, med noget baseret på varianter af tidligere mønstre og med skiftende kunstnerisk kvalitet. En virkelig fornyelse i et hverdagsstel har været Pia Törnells service *Convito* baseret på kvadratformer. Europæiske spisevaner og livsform er under stadig forandring, og der er ikke samme behov for omfattende stel eller pyntegenstande i hjemmet som tidligere, så det skaber et dilemma for keramikfabrikation i dag, for hvad skal der produceres på Rörstrand frem imod 300 års jubilæet i 2026 for at oppebære og videreudvikle den fornemme tradition?

Ulla Houkjær

Designforsker, mag. art. og cand. mag.

Lerindustrin i Örebro. En sammanställning om företagen i Örebro. Kruk- och kakelugnsmakarna, Tegelbruken, Kakelfabrikerna, Fajansfabriken, Vägglattfabriken och Porslinsmålerierna. Av Ronnie Gustafsson. Eget förlag. 106 s. ill. i s/v och färg. hf. [Ej tillgänglig i handeln].

Det här är en ovanlig men väl genomförd redovisning av alla kända företagare som arbetat som krukmakare eller företagare vid de olika lerböjningarna i och runt Örebro, alltifrån de äldsta kända verkstäderna under 1500-talet. Framställningen är främst koncentrerad på en biografisk redovisning av alla verksamma inom krukmakeriet och alla lerindustriföretag i staden med relativt kortfattade men fylliga personskildringar. Skriften bygger på en omfattande genomgång av en rad olika arkivaliska källor och äldre tidningspress och har sitt största värde just i den noggranna redovisningen av alla personer och företag. Den ger på så sätt ett sällsynt längdsnitt genom en stads lerindustri fram till vår tid. Den är även rikt illustrerad med material från klipp, annonser och äldre fotografier, även där så varit möjligt med föremålsbilder i färg.

Mest utförligt skildrade blir Örebro Fajansfabrik och AB Lerindustri i Örebro med bl.a. ett bra bildmaterial med dessas priskuranter och modeller i färg. För en dansk läsekrets kan det vara intressant att kunna läsa om Petrus Stagnus och Ejnar Pedersen från Møller & Bøgely som arbetade vid AB Lerindustri.

Författaren har lagt ner ett stort arbete under åtskilliga år samtidigt som han byggt upp den imponerande hemsidan www.signaturer.se, en digital uppslagsbok om svenska och europeiska porslins- och keramik tillverkare som i kortfattad form presenterar landets alla keramikere och keramiska företag inkl. dessa signaturer.

Skriften är utgiven på eget förlag och tryckt i en starkt begränsad upplaga men finns tillgänglig vid ett femtontal bibliotek i landet.

Bengt Nyström

Krutor och krus. Keramik på Gotland. Text: Ingela af Geijerstam, foto: Bengt af Geijerstam, grafisk form: Kerstin Nord. Eddy förlag ab [Website: www.eddy.se], Visby 2020. 117 s. rikt ill. i färg och i s/v. ib. 228 SEK.

Det har blivit en vacker berättelse om kruk- och kakelugns- traditioner på Gotland, från forntid till en krets aktuella och synnerligen levande keramikere. Av Gotlands drygt 30 keramikere har författarna koncentrerat sig på det halvduzin som ingår i den relativt nybildade "Keramikrundan" med Ethelhem som centrum och med en gemensam marknadsföring. Inom någon mil

runt Ethelhems krukmakeri (öns äldsta från 1889) med Torleif Solberg har Thord Karlsson, Anette Baggieri, båda norr om Ethelhem, Knutte Larsson, Lena Scharp och Anki Wolter sina verkstäder. Vi får besöka alla och får både kruk- och kakelugns- arbetet och föremålen presenterade.

Författarna har velat dokumentera det fascinerande arbetet hur lera blir krukor och ändra kärll utifrån några kruk- och kakelugns- makerier i deras närmaste omgivning i Ethelhem. Den inträngande redovisningen av keramikernas/ kruk- och kakelugns- makarens vardag i verkstaden belyser alla aspekter. Här berättas även om det gotländska krukmakeriet i en historisk översikt och om dagens tillverkning och glasering i ett utmärkt foto både i färg (bl.a. föremålen) och i de dokumenterande bilderna i svart/vitt.

Bengt Nyström

Enric Mestre. By Román de la Calle. Foreword by Michael Francken. Introduction by David Whiting. Arnoldsche Art Publishers [Website: www.arnoldsche.com], Stuttgart 2020. 216 s. engelsk och katalansk text. ill. litt. ib. 38/36,19 €.

Enric Mestre (f. 1936) er bestemt ikke én af de mest kendte udenlandske keramikere her til lands og det til trods for, at han har udstillet fire gange i Danmark mellem 1970 og 1996. I 1994 og 1996 udstillede han i det hedengangne Galleri Nørby, mens han i 1994 havde en fællesudstilling med den danske keramikere Rie Toft (f. 1957) i Musikhuset i Århus. Endvidere har han i 2007 deltaget i Betonlaboratoriets workshop på Samsø, hvor kunstnere udforsker beton som kunstnerisk medie og efterfølgende hver opstiller et eller flere værker på øen. Så måske er han mere ukendt, end han burde være, også i betragtning af, at Enric Mestre i en spansk og sågar europæiske sammenhæng hører til i den absolutte elite og har haft talrige udstillinger i Spanien og andre lande.

Ved at stifte bekendtskab med den nys udkomne bog fra Arnoldsche Art Publishers har man en glimrende mulighed for at få et overblik over hans keramiske værk og den kontekst, det skal ses i.

Udgivelsen er først og fremmest et billedværk, idet knap 160 af bogens 216 sider udgøres af gode helsides gengivelser af Enric Mestres keramik fra perioden 1975 til 2017 med hovedvægt på tidsrummet fra 1993-2017. Disse værker er uanset tilblivelsestidspunktet inddelt i fem kategorier med titlerne "Utopia of the Environment", "Meditative Architecture", "Coloured Geometry", "Enigmatic" og "Graphical Geometry", men hvem der har foretaget denne, ikke altid åbenlyse inddeling, angives ikke.

Derudover er der et kort forord af redaktør og galleriejer Michael Francken, en lidt større introduktion på knap tre sider af kunstkritikeren og kuratoren David Whiting samt et større artikel af Román de la Calle, som blandt andet er professor i æstetik og kunstteori ved universitetet i València.

Sidstnævntes artikel "Enric Mestre : Architectures for Silence and Meditation - The Artistic Production of Sculptures, Ceramic Murals and Paintings" - er helt klart den væsentligste artikel og giver en udmærket og levende redegørelse for Enric Mestres keramiske værk og hans arbejdsmetode. Forfatteren har gennem mange år besøgt kunstneren i dennes værksted og fulgt hans arbejdes udvikling, hvilket har resulteret i et venskab og i at professoren har kurateret flere af Enric Mestres udstillinger. Som det fremgår af artiklens overskrift har Enric Mestres værk rod i arkitekturen, men de keramiske skulpturer er ikke på nogen måde blot modeller af arkitektur, men har nogle kvaliteter derudover, idet de med et rustikt formsprog, under spillet mat glasur, begitning samt oftest dæmpede farver på en måde åbner for noget meditativt i et rum præget af stilhed.

Når man selv ser på tegningerne i bogen, føler man virkelig også, at adskillige af de arkitektoniske skulpturer skaber et rum omkring sig. Et rum, der til gengæld let går tabt, hvis flere placeres i en gruppe.

Rent teknisk oplyser Román de la Calle, at Enric Mestres værker, der normalt er udført i stentøj, reducerende brændr ved 1280° C og at han anvender både glasurer og begitning. Man får endvidere det indtryk, at kunstneren arbejder meget kontrolleret gennem et væld af tegninger i notesbøger forud for den endelige formgivning.

Udover skulpturerne nævnes også at Enric Mestre har udført keramiske udsmykninger samt billeder i et geometrisk sprog udført i keramiske materialer eller i olie/akryl. Nogle af billederne er i et mindre format gengivet i bogen.

For sluttelig at sætte Enric Mestre ind i en kunsthistorisk sammenhæng, mener Michael Francken, at han bør nævnes i samme åndedrag som de store spanske/baskiske billedhuggere Jorge Oteiza (1908-2003) og Eduardo Chillida (1924-2002), mens David Whiting sætter ham ind i en kontekst, der udgøres af bl.a. Donald Judd (1928-1994), Tony Smith (1912-1980), Anthony Caro (1924-2013) og Eduardo Chillida. Så er niveauet ligesom lagt. Endelig kan også nævnes, at David Whiting giver udtryk for, at Enric Mestre er en af de keramikere, der gennem sit arbejde, har givet keramikken større anerkendelse og fremmet en større kunstnerisk udnyttelse af mediet.

Bogen kan absolut anbefales, hvis man er interesseret i moderne keramiske skulpturer.

Henning Pihlmark

Barbara Nanning. Eternal Movement. Ceramics, installations and glass art. By Titus M. Eliëns. Gemeentemuseum Den Haag og Waanders Publishers [Website: www.waandersde.kunst.nl], Zwolle 2019. 144 s. ill. noter. ib. 25 €.

Barbara Nanning (f. 1957) er en højt anerkendt kunstner både i sit hjemland Holland og i udlandet. I anledning af, at det er 40 år siden, hun fik afgang i keramik fra Rietveld Akademiet i Amsterdam, har Titus Eliëns skrevet denne monografi, der detaljeret følger hendes kunstneriske udvikling indenfor keramik og senere glas-kunst fra dengang til i dag. Eliëns er en erfaren kunsthistoriker med karriere både på museer og på universitet. Han har et stort og differentieret forfatterskab bag sig, hvor et af kernepunkterne har været forskellige aspekter af hollandsk kunsthåndværk omkring år 1900.

Barbara Nanning arbejdede frem til 1994 primært som keramisk kunstner både med skulpturel keramik i mindre formater og med monumentale udsmykninger, mens hun aldrig har arbejdet med brugskeramik. Hendes motiver tager næsten altid udgangspunkt i naturen, meget ofte planteverdenen, men også det maritime. Af og til er de naturalistiske elementer tydelige i hendes keramiske unikaarbejder, men ofte tager hun afsæt i en naturinspiration til at skabe mere abstrakte og amorfe skulpturer, hvor overfladebehandling og farver måske er med til at vække associationer til planter eller andre naturelementer.

I sine tidlige år arbejdede hun meget med stentøj ikke mindst efter et studieophold i Frankrig i La Bone, et center for stentøjsfremstilling siden middelalderen.

Fra 1978 begyndte hun at skabe større arkitekturud-smykninger som siddebænke eller vægudsmykninger, og denne aktivitet er fortsat med mellemrum frem til i dag, hvor hun har udsmykket bygninger både i Holland, Japan og Frankrig.

I 1980'ernes begyndelse betød en rejse til Mexico, at glasurer i meget stærke farver, som de kendes fra syd-amerikanske tekstiler: knaldgul, stærk blå og grøn, pink og brun i kontrast vandt indpas på hendes keramik ofte kombineret med ægte tekstilelementer. Hun skabte rækker af huller i sine skåle og kar, hvor kulørte tråde blev trukket igennem. Denne originale virkning varieredes senere med, at uglaserede lyse stentøjsobjekter under opdrejning blev "bulede" af kraftige snore, der senere blev bundet på den færdige genstand.

En rejse til Kappadokien bragte omkring 1990 en ny formverden baseret på konkylie- og spiralformer ind i hendes keramik, monokrome værker i stærke farver, meget ofte røde og med en mat "let ulden" overflade, som hun opnåede ved at drysse indfarvet sand på objektet. Denne overflade bibeholdt hun længe, også da inspirationen formmæssigt gik i nye retninger efter et besøg i Japan, med træstammeformer og siden rille- og bølgemønstre på overfladen af bl.a. meget store fadet sidste var en inspiration fra de revne stier i japanske haver. De nye påvirkninger omsattes også i monumentalværker, bl.a. en skulptur foran Amsterdams Frie Universitet i 1992.

De følgende år fulgte udstillinger og internationalt gennembrud bl.a. i USA, Japan og i Paris. Fra 1995, bl.a. i samarbejde med keramikfabrikken Tischelaar i Mak-kum, skabte hun kæmpe abstraktioner over blomsterhoveder, f.eks. i serien *Botanica*. Netop i disse år var hun særdeles aktiv inden for monumentalskulpturen, og et højdepunkt var en dekoration med mere end 250 objekter til politihovedkontoret i Driebergen.

Pludselig i 1994 blev hun opfordret af Royal Leerdam Crystal i byen Leerdam til at skabe et objekt i glas. Hun var først skeptisk og utryk ved idéen, fordi hun ikke beherskede glasteknik, men lige siden har glas været hendes foretrukne materiale til objekter af mange arter, dog altid skabt i samarbejde med eminent dygtige glasmagere i Tjekkiet, hvor hun nu opholder sig op til fire måneder om året. Inspirationen er stadig naturen, nu også det maritime i gopler og søanemoner, først var det i abstraktioner af klart eller svagt farvet glas, men senere er de stærke kulører og guld kommet ind i glasobjekter i afrundede former á la gennemskårne græskar og peberfrugter, hvor kontraster præger farvesætninger af indre og ydre flader, eller variation opnås imellem materede, glatte og facetterede overflader. Barbara Nanning er konstant på vej imod nye mål, og i hendes seneste værker er også indtryk af Meissenporcelæn begyndt at sætte aftryk i nye naturalistisk formede glasblomster. Om keramikken igen for alvor får en plads i hendes skab, vil de kommende år vise.

Monografien er yderst grundig, meget velskrevet og har mange faktuelle oplysninger. Den giver et fint billede af kunstnerens liv og virke indtil nu, og teksten følges af en utrolig vellykket billedside, hvor objekternes farver, former og overflader opfattes knivskarpt. Det eneste, man mangler, er angivelse af mål på de små skulpturer, da nærbillederne gør det svært at fonemme størrelsen især i forhold til hendes monumentalværker.

Ulla Houkjær

Designforsker, mag. art. og cand. mag.

Gezonken Schatten/Sunken Treasures. Discoveries in shipwrecks from the Maritime Silk Road 800-1900. Ed. by Karin Gaillard & Eline van den Berg. Keramiekmuseum Princessehof, Leeuwarden og Waanders Uitgevers [Website: www.waandersdekunst.nl], Zwolle 2019. 160 s. ill. litt. noter. index. nederlandsk og engelsk tekst. ib. 24,95 €.

Denne letlæste bog rummer både et element af eventyr og røverroman, for den omhandler de skatte, her koncentreret om fund af østasiatisk keramik, som i de senere år er blevet fundet i flere skibsvrag, fortrinsvis forulykket i farvandene omkring Philippinerne og Indonesien.

Fra 1970'erne tog en ny marinearkæologi fart og sensationelle fund har ført til vigtige opdagelser, der afgørende har ændret synet på eksport af keramik fra Kina og Korea til andre dele af Østasien, til Mellemøsten, Europa og faktisk også til Amerika. Det har ført til et ændret syn på handelsruter og kronologi for eksporten imellem verdensdele.

En ting har desværre i nogen grad stået i vejen for arkæologernes undersøgelser, og det er, at en række af de nye fund er blevet bjerget af kommercielle skattejægere, der ikke har registreret fundomstændigheder ordentligt. Fundene er dermed først kommet til arkæologernes kendskab, efter at vrage var plyndret og ødelagt og tingene kom til salg. Værdifuld viden er således gået tabt.

Bogen behandler fundet af syv forskellige handelsskibe, der sank i perioden fra ca. 830 til 1882, altså over en periode på tusind år. Alle skibene havde mange andre laster end keramik, som tekstiler, te, krydderier, guld o.m.a., guldet er ofte væk og keramikken har dermed bedst modstået havets nedbrydning.

Det tidligste fund er et arabisk handelsskib, som forulykkede på vej fra Kanton (i dag Guangzhou) til Persien med bl.a. grønglaseret stentøj fra Tangdynastiet og keramik med stiliserede plantemotiver i grønt og brunt samt helt tidligt hvidt porcelæn. Imponerende ca. 50.000 genstande blev bjerget fra dette skib i 1998-99, og hovedparten af disse fund befinder sig i dag i museer i Singapore.

I 1323 sank et kinesisk handelsskib på vej fra Kanton til Japan med en last af udsøgte luksusobjekter. Blandt disse er fundet af ca. 22.000 stykker primært celadonporcelæn og Songporcelæn til brug ved teceremonier og i buddhistiske templer. Fundene har givet ny indsigt i arten og omfanget af eksport af kinesiske luksusvarer til Japan på så tidligt et tidspunkt. De fleste af disse fund findes i dag i Nationalmuseet i Seoul.

I det 17. århundrede tager fragten af varer mellem Øst-asien og først Spanien og Portugal og siden Holland og England fart. Konkurrencen var hård, handelskrige uundgåelige, og det bærer flere vrage præg af. 14. december 1600 sank en spansk galease efter at have været i kamp med hollandske skibe fra VOC, det hollandske ostindiske kompagni. Det var den type skib, med en imponerende lastkapacitet på 700-800 tons, som spanierne sejlede varer med imellem Mexico og Asien. Blandt det bjergede var en del blådekoreret hvidt porcelæn, som nu kan ses i nationalmuseer på Phillipinerne og i Madrid. Omvendt blev et hollandsk skib i juni 1613 angrebet af et portugisisk skib ud for Sankt Helena. Det sank og bjergedes i 1976 med bl.a. en last af blådekoreret porcelæn, hvoraf noget i dag findes i Rijksmuseum i Amsterdam. Her bjergedes ikke kun salgsobjekter, men også en del af det porcelæn og de personlige genstande, besætningen havde med, hvilket givet et fint billede af livet ombord.

De sidste skibe, som omtales er et kinesisk fartøj, der formodentlig sank 1643 og et hollandsk skib, som forulykkede i 1752 og endelig en kinesisk junker, der sank i 1822. Fælles for disse vrage er, at de alle bjergedes af skattejægere og fundene blev solgt på auktion til samlere, forretninger, hoteller og lidt til museer. De præcise fundomstændigheder forblev ukendte. Det drejede sig om kolossale mængder primært blå- og polykromt dekoreret porcelæn. Fra det første skib ca. 25.000 stk., fra det hollandske ca. 154.000 stk. og fra det sidste kinesiske ca. 360.000 stk. porcelæn.

Det er et interessant stykke keramikhistorie, som formidles i bogen, der ledsager en udstilling, der løb til 30. august i år i Prinsessehof i Leeuwarden i Holland. Samtidigt er det også en påmindelse om, hvor vigtigt det er, at forskerinteresser sættes over kommercielle, hvis vi vil have en virkelig dybtgående viden om fortiden.

Ulla Houkjær

Designforsker, mag. art. og cand. mag.

Porcelain Pugs · A Passion. The T. & T. Collection. Ed. by Claire Dumortier and Patrick Habets. Mercatorfonds, distributed by Yale University Press [Website: <https://www.yalebooks.co.uk>], New Haven and London 2019. 232 s. ill. litt. noter. ib. 45 £.

Hvad er en "Pug"? Det er en mops, en gammel kinesisk hunderace, med en kort, rynket snude, som nogen synes er smuk og charmerende, vel nærmest en skødehund, selv om den er 30 cm høj og vejer mellem 7 og 10 kg. Hvis man vil vide mere om mopse, så må man ty til den engelske udgave af wikipedia og søge på "pug", så får man næsten alt at vide om mopse!

I bogen drejer det sig om mopse i alle afskygninger i porcelæn fra Meissen samt fra mere eller mindre kendte europæiske fabrikker, men hvor i hvert fald Meissen præsterer de ypperligste figurer formgivet af så kendte billedhuggere som Johann Joachim Kändler (1706-1775), der har frembragt de mest fantastiske figurer.

Ser man de mange figurer og afbildninger med mopse, så skulle man tro, at de ikke er lige velmodellerede, hvad der ikke nødvendigvis er tilfældet, da mopse på den tid var forskellige i fremtoning, som forfatteren Sarah-Katharina Andres-Acevedo bemærker i sit indsigtsfulde essay "The pug, a pet dog in court, its representations in Meissen porcelain". Forfatteren kan til en vis grad følge Kändlers produktion af porcelæns mopse ved bl.a. at dykke ned i "Die Arbeitsberichte des Meissener Porzellanmodelleurs Johan Joachim Kaendler 1706-1775", der er ret detaljeret.

Et andet læseværdigt essay er "Pugs in European factories" af Claire Dumortier og Patrick Habets, som bl.a. kommer ind på Meissens store indflydelse på fremstillingen af porcelæns mopse i andre fabrikker, som også optog produktionen af mopse, da afsættningen af sådanne figurer var rigtig god. Interessant læsning er også Marie-Laure de Rochebrunes essay "The place of Meissen porcelain sculpture in Lazare Duvaux's Livre-Journal" om den parisiske porcelænshandler Lazare Duvaux's køb af Meissen-figurer, hvor også mopse indgik, og som han så fik viderebearbejdet fx ved at tilføje porcelænsblomster fra andre fabrikker, ure, forgyldte bronzeopsatser mv, hvor kunderne var velhavende parisere, heriblandt madame Pompadour. Et andet indsigtsfuldt essay er "The history and significance of Meissen porcelain in the eighteenth century" skrevet af Ulrich Pietsch, som dog ikke nævner mopse med et ord!

De indledende essays efterfølges af et et tekstsøst afsnit "Collectors' taste" med helsides farvefotos af udvalgte genstande fra samlingen med henvisninger til det efterfølgende udførlige katalog med [mindre] fotos af de beskrevne genstande samt de fornødne oplysninger om fabrik, kunstner, størrelse, proveniens samt beskrivelser og henvisninger til andre tilsvarende figurer mv i museer og samlinger samt litteraturhenvisninger.

Fotoene i katalogdelen kunne godt have været større, så man havde kunnet se de fine detaljer, som figurer og snusdåser mv har, men hvor dog en del af genstandene findes i afnittet "Collectors' taste", men desværre savnes der henvisninger hertil, hvad der også gør i de indledende artikler, hvilket er lidt ærgerligt, da det havde været nemt at indsætte de fornødne henvisninger i katalogdelen.

På trods af, at det er endnu en af disse samlingsbøger med korte indledende essays efterfulgt af et katalog over samlingen, så er bogen absolut mere spændende og interessant, end titlen lyder. Essayene med nye forskningsresultater samt katalogiseringen af den omfattende og absolut fine private samling bidrager således til at udvide kendskabet til 1700-tallets porcelæn og i særdeleshed til Meissens produktion af figurer.

Gunnar Jakobsen

Porzellan der KPM Berlin 1918-1988. Geschichte, Werke und Künstler. Von Kim D. Gronert. Deutscher Kunstverlag [Website: www.deutscherkunstverlag.de], Berlin 2020. 3 bd. 1216 s. ill. litt. noter. personregister. ib. 168 €.

Nu hører jeg til dem, der meget omhyggeligt læser forordet til en bog, idet forudsætningerne for bogen normalt fremgår heraf. Interessant er det, at udgangspunktet for dette værk er den mest omfattende og betydeligste private samling (anonym) af KPM-porcelæn fra perioden 1918-1988, hvilket har været grundlaget for at kunne fastslå fabrikkens produktion i denne periode. Om der er suppleret med materiale fra anden side, eller om der er mangler i samlingen, fremgår desværre ikke af teksten. Således forekommer det, når man ser på katalogdelen, at der kunne mangle genstande fra perioden 1933-1945. Der mangler således en redegørelse for samlingens stærke og svage sider, samt hvad forfatteren har gjort for at modvirke eventuelle mangler i samlingen. Dermed ikke være sagt, at der er mangler i samlingen, men det skaber usikkerhed om opslagsværket er helt dækkende, bl.a. for nævnte periode, selv om forfatteren i sin indledende historiske redegørelse også dækker denne periode med de problemer, der opstod for fabrik og ledelse under nationalsocialismen. Det er forståeligt, at forfatteren har taget udgangspunkt i Første Verdenskrig, men der mangler en forklaring på, hvorfor værket lige netop slutter i 1988.

Værket består af tre bind, hvor bind 1 indledes med ”*Die Geschichte der Staatlichen Porzellan-Manufaktur in der Zeit von 1918 bis 1988*“, som er på 34 sider + 8½ sider noter, hvorefter bindet fortsætter med kataloget over produktionen 1918-1943, mens bind 2 omfatter kataloget over produktionen 1944-1988 for at afslutte med bind 3, der indholder 65 omfattende kunstnerbiografier.

Königliche Porzellan-Manufaktur (KPM) opstod med de to første private porcelænsfabrikker i Berlin som fundament, men som dog begge kun eksisterede få år. Den første grundlagt af uldtøjsfabrikant Wilhelm Caspar Wegely (1714-1764), der i 1751 oprettede den første porcelænsfabrik. Det lykkedes ham fra starten at få

ansat nogle folk fra Höchst Porzellanmanufaktur (oprettet 1746) og senere tillige flere folk fra Meißen. Wegely-fabrikken [beskrevet af Gisela Zick i ”*Berliner Porzellan der Manufaktur von Wilhelm Caspar Wegely 1751-1757*”, Gebr. Mann Verlag, Berlin 1978] fremstillede porcelæn fra 1751 frem til 1757, hvor dårlig økonomi gjorde, at fabrikken ophørte, selv om han af den preussiske konge Friedrich II havde fået 50 års monopol på at drive en porcelænsfabrik i Preußen.

Dele af fabrikken blev overtaget af Johann Ernst Gotzkowsky, som oprettede en ny fabrik i 1761, men som kun producerede porcelæn frem til 1763, hvor også han kom i økonomiske vanskeligheder og derfor solgte fabrikken til Friedrich II, der videreførte den som Königliche Porzellan-Manufaktur.

I det foreliggende værk tager forfatteren udgangspunkt i tiden under Første Verdenskrig, hvor produktionen i høj grad var præget af propagandistisk patriotisk krigsporcelæn. En problematisk tid for fabrikken, bl.a. på grund af materialeknaphed samt mangel på arbejdskraft mv, men det lykkedes den kunstneriske leder Theo Schmuz-Baudiß at holde fabrikken i gang frem til afslutningen af krigen, hvilket indebar, at den kejserlige indblanding i, hvad man producerede, ophørte som følge af kejserdømmets fald. Salg af den statsejede fabrik var efter krigen på tale, for hvorledes kunne staten i efterkrigstidens elendighed og hyperinflation subventionere en fabrik, som fremstillede luksusprodukter i en tid med dårlige forhold for den almindelige befolkning, men fabrikken endte dog med at fortsætte i statsligt regi.

Vi følger Schmuz-Baudiß efter krigen og de udfordringer, som han stod over for, tilsvarende fra 1925 hans efterfølger Nicola Moufang, der ligesom Schmuz-Baudiß i sin sidste tid fik såvel det kunstneriske- og tekniske- som det økonomiske ansvar for virksomheden. Vil man læse mere om tiden under Schmuz-Baudiß, kan der henvises til bogen ”*Lust auf Dekor · KPM-Porzellane zwischen Jugendstil und Art Deco - Die Ära Theo Schmuz-Baudiß*”, som Bröhan-Museum i Berlin udgav hos Wienand Verlag i 2013.

Moufangs iværksatte bl.a. et omfattende samarbejde med ”Die Vereinigten Staats-Schulen”, som omfattede såvel både den frie kunst som kunsthåndværket. Han stillede således lokaler og faciliteter til rådighed på fabrikken for skolens studerende, hvilket var en stor succes såvel uddannelsesmæssigt som for fabrikken, der fik tilgang til unge talentfulde keramiske kunstnere og designere. Et samarbejde, der ophørte, da Moufang ved årsskiftet 1928/29 af forskellige årsager måtte forlade fabrikken.

Moufangs efterfølger Günther von Pechmann havde en lidt anden strategi, idet han droppede samarbejdet med

”Die Vereinigten Staats-Schulen” til fordel for et samarbejde med Kunstgewerbeschule Burg Giebichenstein, hvor den ansete keramikker Marguerite Friedlaender ledede keramikværkstedet. Marguerite Friedlaender blev hurtigt tættere tilknyttet KPM, idet der på stedet under hendes ledelse oprettedes et kunstnerisk forsøgs-laboratorium med henblik på en seriel produktion hos KPM af brugsprodukter såsom service, skåle og vaser.

Et samarbejde, der i løbet af kort tid blev både en kunstnerisk og økonomisk succes, selv i disse vanskelige depressive finansielle tider. Med nationalsocialismens fremmarch kom Pechmann i unåde bl.a. på grund af hans progressive program og ledelse, men selv om angrebene på ham startede allerede i 1933 forblev han dog leder af KPM frem til 1938, hvor han blev afskediget.

Det blev dog heldigvis for KPM forhindret, at det blev en ”Parteigenosse”, der blev ny leder af fabrikken. Dog først efter nogen tid blev efterfølgeren Max Adolf Pfeiffer udnævnt som direktør for KPM. Pfeiffer var tidligere direktør for Unterweißbacher Werkstätten für Porzellan-kunst (1908-1912) og kommerciel direktør for Porzellanmanufaktur Meißen (1913-1933/34), hvorfra han efter nationalsocialisternes magtovertagelse blev afskediget, men så af uransagelige årsager igen taget til nåde.

Allerede i 1940 startede evakueringen af KPMs produktion af krigsvigtigt porcelæn, men efter et bombeangreb i slutningen af 1943, hvor 80 % af fabrikken blev ramt, flyttede man personale og brugbart materiel til Lorenz Hutschenreuthers Porzellanfabrik i Selb, hvor man, da Hutschenreuther brændte ved en lavere temperatur end KPM, efter en nødvendig ombygning af en ovn, fik en produktion i gang i slutningen af april 1944. Max Adolf Pfeiffer sluttede som direktør ved udgangen af 1946 og varetog således direktørhvervet gennem krigen ind i den besværlige efterkrigstid, hvor han fortsat varetog fabrikens interesser på bedste vis.

Den nye ledelse under Werner Franke havde mange problemer at kæmpe med, idet man nu havde to produktionssteder, som lå i hver sin besættelseszone, henholdsvis den engelske (Berlin) og den amerikanske (Selb) og med henholdsvis 200 og 260 medarbejdere. I Selb gik man straks i gang med at rekonstruere de mistede forme til de vigtigste salgbare stel, samtidigt med at man arbejdede hårdt med at få tilbageført de udlagrede forme, som var endt i den sovjetiske zone, hvilket dog først lykkedes i 1951 mod en betaling af 15.000 Westmark.

Først med udsigten til at fabrikken i Selb ikke blev tilbageført til Berlin, vågnede man op i Berlin, og der kom gang i forhandlingerne, som først kom på plads ved udgangen af 1949. Tilbageførelsen af ”fabrikken”

fra Selb var dog først tilendebragt i begyndelsen af 1960. Werner Franke ledede fabrikken helt frem til 1966, hvor han trak sig tilbage, og en ny direktør blev udnævnt.

Vi hører om efterkrigstidens mangel på gode råstoffer, medarbejdere der flytter tilbage til Berlin eller forlader KPM, hvor mange af nøglemedarbejderne under krigen var flyttet med til Selb. Vi når frem til ”Wirtschaftswunder” og stor fremgang for KPM såvel kunstnerisk som økonomisk med mange af Vesttysklands førende designere, kunstnere og keramikere involveret i fabrikens fortsatte udvikling.

De første efterkrigsår var hårde, både for medarbejderne men også for virksomheden kommercielt set, men bedredes i slutningen af 1940’erne med Marshall-hjælp, stabile politiske forhold og valutareform mv, mens velstandsniveauet var stigende og en gennemsnitsfamilies realindkomst oversteg allerede i 1950 førkrigsniveauet. Dog mistede KPM med oprettelsen af DDR en stor del af sin kundekreds og måtte derfor opdyrke nye markeder.

KPM blev genopbygget i Berlin, fik bygget nyt og istandsat gamle bygninger samt fornyet en del af produktionsapparatet, således en ny tunnelovn.

KPM fokuserede i efterkrigsårene især på brugsporcelæn, som der var stor efterspørgsel på såvel i Tyskland som i udlandet.

Dog blev der efterlyst et kunstnerisk koncept, hvilket efter nogen tid resulterede i ansættelsen af en kunstnerisk rådgiver, som iværksatte en gennemgang af forme og dekorationer, samtidigt med at nye kunstnere og design kom til, hvilket indebar, at fabrikken kom ind i en god udvikling.

Dog begyndte det i 1960’erne at gå ned ad bakke, spildte muligheder, bl.a. et designtalent, Wolf Karnagel, som forlod fabrikken, hvor Rosenthal i stedet fik et service, som blev en stor salgssucces, da KPM ikke i tide havde kunnet finde ud af at sætte servicet i produktion. Så fra 1970’erne og fremefter var KPM inde på en slingrekurs såvel kunstnerisk som økonomisk. Skandaler prægede fabrikken, idet man ikke udnævnte ledere med baggrund i porcelænsindustrien, men ’parteigenossen’ med de rigtige politiske forbindelser, men som man senere måtte skille sig af med, og som påførte fabrikken store pensionsforpligtelser. Dertil kom også en sag om misbrug af fabrikens håndværkere, idet den tekniske direktør havde ladet KPM-håndværkere opsætte et køkken i sin private bolig med afskedigelsen af direktøren til følge.

I slutningen af den historiske redegørelse dukker en mulig forklaring på bogens afgrænsning ved 1988 op, idet

KPM da blev omdannet til et GmbH, fortsat ejet af byen Berlin, men mere frit stillet end før, hvilket indebar, at fabrikken langsomt gjorde fremskridt til det bedre, men hvad der siden er sket, falder uden for denne bogs tidsramme.

Denne spændende redegørelse for KPMs historie 1918-1988 er fortalt på få sider, lidt for få, da meget kunne fortjene en uddybning, udover at redegørelsen savner fotografier af den i teksten nævnte porcelæn eller i det mindste henvisninger til disse i billeddelen, hvilket ville have bidraget til en forståelse af den kunstneriske udvikling og de problemer, der var forbundet hermed.

Den centrale del af opslagsværket er kataloget over fabrikkens produktion 1918-1988, hvor forfatteren systematisk beskriver og indordner mere end 3000 porcelænsobjekter i deres kunstneriske, historiske, politiske og kulturelle kontekst, og hvor de enkelte genstande er gengivet med gode fotografier og fyldige ledsagende tekster, som boret fra den korte historiske redegørelse fylder de to første bind.

Biografidelen, der som nævnt fylder det tredje bind, er også fyldigt og informativt, hvor flere af de biograferede kunstnere og keramikere for første gang er detaljeret biograferet, mens andres relationer til KPM tidligere helt manglede i den eksisterende litteratur.

Dette er således et imponerende indsigtfuldt og omfattende opslagsværk - et uomgængeligt standardværk - om Königl. Porzellan-Manufaktur og især om dets produktion og dets kunstnere for perioden 1918-1988, som Kim D. Gronert har begået, og som fremover uden tvivl vil finde rig anvendelse af såvel museer, auktionshuse, handlende og samlere.

keramiske noter har i flere omgange beskæftiget sig med Königl. Porzellan-Manufaktur (KPM), idet der i de senere år er udkommet flere væsentlige værker om KPMs produktion, således i 2016 *Die Berliner Porzellanplastik und ihre skulpturale Dimension 1751-1825 · Der Sammlungsbestand des Kunstgewerbemuseums · Staatliche Museen zu Berlin* af Dorothee Heim [anmeldt i *keramiske noter* 45/2017] og *Blühende Zeit der KPM · Die Weichmalerei auf Berliner Porzellan · Die Sammlung Hassan Sabet* af Franca Dietz. [anmeldt i *keramiske noter* 41/2015].

Tilsvarende opslagsværker kunne man godt savne for Den kongelige Porcelainsfabrik og Bing & Grøndahl i særdeleshed, men det kommer måske, nu hvor Royal Copenhagens samling er tilgængeligt Clay Keramikmuseum Danmark.

Gunnar Jakobsen

Krukmakeriet. Tillverka egna skålar, kannor & fat. Av Stefan Andersson. Foto Calle Stolz. Natur & Kultur [Website: www.nok.se]. 2019. 156 s. Rikt ill. i färg. ib.

”I den här boken berättar jag hur du kan börja med krukmakeri. Det är inte mycket som krävs för att du ska kunna göra din första skål, men samtidigt kan alla steg i processen - knåda, tillverka, glasera och bränna - gå fel och du måste börja om. Frustrerande möjligen, men samtidigt dess största charm. Ett hantverk att växa i.”

Keramikern Stefan Andersson, bosatt utan för Leksand nära Siljans strand, går i en anslående handbok igenom alla faser av en krukas tillkomst - eller något annat i lera. Stegvis går han igenom leror, drejning, glasyrtillverkning och bränning, inte minst hans egen specialitet vedbränning. Här finns råd om leror och glasyrer och hur man tillverkar egna verktyg, berättelser om misslyckanden och framsteg.

Boken utgår från hans egen verksamhet och arbetet i hans verkstad och är rikt illustrerad med följsamma foton av Calle Stolz och instruktiva illustrationer tecknade av Rolf Nylinder.

Det var en rolig upplevelse och en njutning att läsa denna handbok i krukmakarbete.

Bengt Nyström

Anmeldes i keramiske noter 53/2021

Kunstarternes forbrødring. Skønvirke - en kaleidoskopisk periode. Af Mirjam Gelfer-Jørgensen. Strandberg Publishing [Website: <https://strandbergpublishing.dk>], København 2020. 529 s. ill. litt. noter. register. ib. 499.95 kr.

A Passion for Porcelain. Essays in Honour of Meredith Chilton. Ed. by Karine Tsoumis and Vanessa Sigalas. Arnoldsche Art Publishers [Website: www.arnoldsche.com], Stuttgart 2020. 208 s. ill. litt. noter. ib. 38 £.

---

bøger og kataloger sælges/byttes til anden litteratur

Litteratur om danske keramikere, fx Thorvald Bindesbøll, Gutte Eriksen, Jean René Gauguin, Niels Hansen Jacobsen, Karl Hansen Reistrup, Knud Kyhn, Jais Nielsen, Erik Nyholm, Patrick Nordström, Axel Salto, Nils Thorsson, Gertrud Vasegaard og Bjørn Wiinblad samt mange andre, også flere af de næsten glemte, herunder mange småtryk. Derudover litteratur om Alumina, Bing & Grøndahl, Hjorths Fabrik, P. Ipsens Enke, Den kongelige Porcelainsfabrik, Knabstrup Lervarefabrik, Käblers Værksted og Saxbo m.fl. Kontakt Gunnar Jakobsen, tlf: 61 72 05 30 eller email: gj.ccta@post.tele.dk.

Medlemsarrangementer i Keramikkenes Venner

- Generelt:** Tilmelding er nødvendig og sker via tilmeldings-/betalingssystemet Place2Book. Linket til det enkelte arrangement vil blive udsendt til medlemmerne per email. Tilmelding kun undtagelsesvist på telefon til sekretæren. Betaling med Dankort eller MobilePay.
- Arrangement:** *Besøg hos keramiksamlerne Birgit og Jørn Sparre*
- Dato og mødetidspunkt:** Lørdag den 26. september 2020, kl. 14.00-16.00.
- Mødested:** Frederiksberg. Den præcise adresse vil blive sendt til deltagerne umiddelbart efter, at fristen for tilmelding er udløbet.
- Arrangør:** Jørn Sparre, tlf. 20 30 37 48.
- Deltagertal:** Maksimum 15 deltagere efter først til mølle-princippet. Medlemmer har fortrinsret.
- Pris:** 60 kr. pr. person.
- Arrangementsnr.:** 2020-2.
- Tilmelding:** Tilmelding senest fredag den 18. september 2020 via linket:
<https://www.place2book.com/da/sw2/sales/6mdu4ue47m>.
- Birgit og Jørn Sparre:** Vi er interesseret i alle de udtryk, I kan give. Det betyder, at vi samler bredt, lige fra det ultratynde porcelæn (Jane Reumert og Heidi Hentze) til det grove rustikke (Hans Vangsgø og Bente Skjøttgaard). Glasurer fascinerer os i udtalt grad, og disses karakter har stor betydning, når vi vælger ud.
- Vi følger meget med i, hvad der sker på den internationale keramikfront. Vi abonnerer på tre internationale tidsskrifter om keramik og drager hvert år rundt i Europa til markeder, messer, gallerier, museer og værksteder for at få nye indtryk og blive overrasket af de håndværksmæssige præstationer.
- Samlingen er skabt gennem de seneste knap 25 år og består af skulpturelle værker såvel som de mere klassiske former (skål, vase og cylinder). Kunstnerne er næsten alle nulevende, overvejende danske, men også fra vore nabolande. Vi har mange favoritter. Ud over allerede nævnte er det bl.a. Turi Heisselberg Pedersen, Kim Holm, Morten Løbner Espersen, Lone Skov Madsen og Bodil Manz. Fra udlandet bl.a. Thomas Bohle fra Østrig; Peter Beard, Margaret Curtis og Jack Doherty fra England.
- Arrangement:** *Værkstedbesøg hos keramikeren Bente Hansen*
- Dato og tidspunkt:** Lørdag den 24. oktober 2020, kl. 10.00-12.00.
- Mødested:** Raadvad 40, Bronzeværkstedet, 1. sal, Raadvad, 2800 Kongens Lyngby.
- Arrangør:** Peter Nedergaard, tlf. 51 42 30 93.
- Deltagertal:** Maksimum 20 deltagere efter først til mølle-princippet. Medlemmer har fortrinsret.
- Pris:** 60 kr. pr. person.
- Arrangementsnr.:** Nr. 2020-3.
- Tilmelding:** Tilmelding senest søndag den 17. oktober 2020 via linket:
<https://www.place2book.com/da/sw2/sales/gcug0ww711>.
- Transport:** Anfør i tilmeldingen, om du har ekstra plads i bilen, eller om du søger kørelejlighed. Transportguide: Man skal køre ad Svenskevejen til Raadvad Kro. Lige efter kroen skal man køre til venstre. Der står Naturskolen på en sten ved hjørnet. Derefter skal man køre til højre til en plads, hvor der står et udgået elmetræ. Lige fremme er der en grøn dør, hvorpå der står Bronzeværkstedet. Indenfor skal man tage døren til højre og så gå op ad en rød spindeltrappe. Hvis man farer vild, kan man ringe til Bente Hansen på 22 12 52 22.
- Website:** <https://www.bentehansen.dk>.

Medlemsarrangementer i Keramikvens Venner (fortsat)

- Arrangement:** *Besøg hos keramiksamleren Carl Peter Sander - "Sandercollection" samt værkstedsbesøg hos keramikeren Lisbeth Voigt Durand*
- Dato: Lørdag den 21. november 2020, kl. 10.00-15.00.
- Program: Carl Peter Sander har plads til 10 personer ad gangen, så hvis vi bliver flere end 10 deltagere på turen laver vi to hold. Halvdelen tager "Sandercollection" og den anden halvdel tager værkstedsbesøg hos Lisbeth Voigt Durand. Efter fælles frokost "bytter" vi så udflugtsmål.
- Mødested generelt: Hvor den enkelte deltager skal møde op, vil blive fremsendt per mail umiddelbart efter, at fristen for tilmelding er udløbet.
- Mødested 1: Fredericia-området. Det præcise mødested vil først blive fremsendt til deltagerne umiddelbart efter, at fristen for tilmelding er udløbet.
- Mødested 2: Lisbeth Voigt Durand, Hedevej 62, 6051 Almind.
- Frokost: Kl. 12.00-13.00.
- Arrangør/spørgsmål: Helle Bovbjerg og Carsten Groth, tlf 41 57 88 18.
- Deltagertal: Maksimum 20 deltagere efter først til mølle-princippet. Medlemmer har fortrinsret.
- Pris: 60 kr. pr. person.
- Arrangementsnr.: 2020-4.
- Tilmelding: Tilmelding senest søndag den 15. november 2020 via linket:
<https://www.place2book.com/da/sw2/sales/98a5yxoms7>.
- Transport: Anfør venligst i mailen ved tilmeldingen, om du har ekstra pladser i bilen eller om du søger kørejlighed.
- Yderligere oplysninger: Se *keramiske noter 49/2019*.
- Arrangement:** *Værkstedsbesøg hos keramikværkstedet Mudshape med Turi Heisselberg Pedersen og Lone Skov Madsen*
- Dato og tidspunkt: Lørdag den 16. januar 2021, kl. 13.00.
- Mødested: Godthåbsvej 34B, 2000 Frederiksberg (ned ad blindgyden og gennem porten, herefter til venstre og til bunden af gården. Ad trappen op til 1. sal).
- Arrangør/spørgsmål: Jørn Sparre, tlf. 20 30 37 48.
- Deltagertal: Maksimum 18 deltagere efter først til mølle-princippet. Medlemmer har fortrinsret.
- Pris: 60 kr. pr. person.
- Arrangementsnr.: Nr. 2021-1.
- Tilmelding: Tilmelding senest den 11. januar 2021 via linket:
<https://www.place2book.com/da/sw2/sales/hviha40prc>.
- Turi Heisselberg
Pedersen: <https://turiheisselberg.dk>.
- Lone Skov Madsen: <https://www.loneskovmadsen.dk>.
- Arrangement:** *Besøg hos keramiksamleren Carsten Bagge Lausten samt værkstedsbesøg hos keramikeren Kim Holm og tekstilkunstneren Ann Sloth*
- Dato og mødetidspunkt: Lørdag den 13. februar 2021, kl. 11.00-16.00.
- Mødested: Kim Holm og Ann Sloth, Hans Broges Vej 3B, 8220 Brabrand.
Carsten Bagge Laustsen, Østrevej 10, Hasle, 8210 Aarhus.
Vi besøger hvert sted i 2 hold, der bytter efter frokost. Første besøg kl. 11.00-13.00, frokost kl. 13.00-14.00, andet besøg kl. 14.30-16.30.
- Mødested generelt: Hvor den enkelte deltager skal møde op, vil blive fremsendt per mail umiddelbart efter, at fristen for tilmelding er udløbet.
- Arrangør/spørgsmål: Jens Bukh, tlf. 22 62 28 13 eller j.d.bukh@gmail.com.
- Deltagertal: Maksimum 25 deltagere efter først til mølle-princippet. Medlemmer har fortrinsret.
- Pris: 60 kr. pr. person.
- Arrangementsnr.: 2021-2.
- Tilmelding: Tilmelding senest den 25. januar 2021 via linket
<https://www.place2book.com/da/sw2/sales/35woxi8og7>.
- Transport: Anfør venligst i mailen ved tilmeldingen, om du har ekstra pladser i bilen eller om du søger kørejlighed.

Medlemsarrangementer i Keramikvens Venner (fortsat)

Kim Holm & Ann Sloth: <http://kunstnerportal.bkf.dk/kim-holm> og <http://www.annsloth.dk>.

Carsten Bagge Lausten: Carsten Bagge Laustsens enorme samling af dansk keramik breder sig over alle tre etager i huset og omfatter dansk keramik fra talrige værksteder og fabrikker gennem de sidste 100 år. En del af samlingen udgjorde hovedparten af den store udstilling om dansk keramik i det 20. århundrede, som blev vist i Det Danske Hus i Paris i slutningen af 2019 og siden har turneret i Danmark (Sophienholm, Det ny Kastet og Skovgaardmuseet). Carsten var kurator for udstillingerne og skrev det fine katalog til udstillingen i Paris, som snart i en væsentligt udvidet udgave udkommer som bog på dansk.

Arrangement: *Generalforsamling 2021.*

Dagsorden ifølge vedtægterne, se www.keramikkens-venner.dk.

Dato og mødetidspunkt: Mandag den 15. marts 2021, kl 19.00.

Mødested: Vil fremgå af www.keramikkens-venner.dk samt nyhedsmail senest 14 dage før generalforsamlingen.

Foredrag: Efter generalforsamlingen vil der være et foredrag.

Traktement: I forbindelse med generalforsamlingen vil der være et lettere traktement.

---

www.keramikkens-venner.dk

På www.keramikkens-venner.dk finder du Keramikvens Venners vedtægter, oplysninger om foreningens bestyrelse samt ikke mindst oplysninger om kommende arrangementer, generalforsamling, generalforsamlingsreferater mv samt links på internettet til forskellige udstillingssteder i Danmark samt andre nyttige links.

De hidtil udkomne numre af *keramiske noter* samt de seneste nyhedsbreve er også at finde på www.keramikkens-venner.dk.

---

www.facebook.com/keramikvensvenner

Keramikvens Venner har en Facebook-gruppe, som alle medlemmer, der ønsker det, kan få adgang til, hvis man anmoder om det, som er Facebook-bruger.

Keramikvens Venners Facebook-gruppe er i princippet åben for alle, idet andre, som har interesse for foreningens virke, også kan blive medlem af gruppen.

Keramikvens Venners Facebook-gruppe har 1200 medlemmer.

Bestyrelse:

Jens Drachmann Bukh, formand
Gunnar Jakobsen, næstformand
Carsten Groth, sekretær
Helle Bovbjerg, kasserer
Peter Nedergaard
Barbro Haar, suppleant
Jørn Sparre, suppleant

Formand:

Jens Drachmann Bukh
Tlf 22 62 28 13
formand@keramikvens-venner.dk

Sekretær:

Carsten Groth
Tlf 41 57 88 18
sekretaer@keramikvens-venner.dk

Kasserer:

Helle Bovbjerg
Tlf 20 12 70 93
kasserer@keramikvens-venner.dk
Bank: Danske Bank reg nr 1551
kontonr 9 46 17 87

Tilmelding til arrangementer:

Tlf 40 53 44 55
kontakt@keramikvens-venner.dk

www.keramikkens-venner.dk

www.facebook.com/keramikvensvenner

"keramiske noter" udgives af "Keramikvens Venner" siden 1995 og udkommer to gange årligt, henholdsvis ultimo marts og primo september.

ISSN 1603-0664

Redaktør af "keramiske noter 52/2020" er **Gunnar Jakobsen** med tak til de, der har leveret anmeldelser til dette nummer samt til Barbro Haar for gode kommentarer. Redaktionen afsluttet 04/09/20.

© keramiske noter
